

Naše planine

NAŠE PLANINE

Uredništvo i uprava: Zagreb, Gajeva 2a, polukat, telefon 37-316

»Nostre Montagne« — Rivista della Federazione Alpina Croata

»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the Alpine Association of Croatia
»Nos Montagnes« — Revue de la Fédération Alpine Croate

Uredništvo i uprava: Zagreb, Gajeva 2a, polukat, telefon 37-316

Glavni i odgovorni urednik: P. Lučić-Roki, Zagreb, telefon 38-041

GODINA VIII.

1956

BROJ 1

S A D R Ž A J:

V. K.: Goniči šuma	1
V. Mlinarić: Sam na Velebitu	1
Drago Paulić: Zimski uspon na Triglav	5
Dr. Željko Poljak: Ilica planina i Babića Jezero	9
I. B.: Priča sa mora — ili — kako sam skrenuo s puta	16
Mirko Marković: Korab planina sa Dešatom i Krčinom	19
Drago Belačić: Široka Peč	29
Nenad Paulić: Slike iz Alpa	33
Ing. Oleg Šcedrov: Kišoviti dopust	41
Jelka Ledić: Sklonište PD »Zagreb« na Lazu	45
Dr. Ivo Lipovšćak: Zatvorena ognjišta na Medvednici	46
Uspon na Fudži (preradila Zorka Zubović)	47
IZ PERA MLADIH	
A. Ć.: Oblaci	48
A. Ć.: Sto je lijepo	48
Iz planinarske literature	49
Vijesti	51
Planinarske vijesti iz svijeta	57
Planinarske kuće na području NR Hrvatske	68

NAŠE PLANINE

REVIJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODINA VIII.

1956

BROJ 1

Goniči šuma,
ostavite mi jedan taman hlad
sa vrutkom i pticom,
samo jedan hlad
da se odmorim;
ako je to mnogo,
onda mi ostavite jednu duplju,
samo jednu duplju
da se pritajim;
goniči šuma,
onda samo jedan list,
jedan jedini list,
da ga pogledam.

V. K.

V. Mlinarić, Zagreb

Sam na Velebitu

Hladna vijavica uz jednoličan šum vije vrhovima Velebita i raznosi sitnu bijelu pljevu mokroga snijega. Po dulibama ga je već nasuo do gležanja. Gusta i vlažna magla pokrila je krajinu. Na udaljenosti od pet do šest metara nejasno se još razabire stijena golog krša, a dalje je sve zakrilo neprozirno sivilo. Na jednom od Badanjskih vrhova šćućurio sam se zaklonjen donekle od direktnog udara bure. Vlažna mi studen gmiže po koži . . .

Jedna cigareta . . .

Pripaljujem je oprezno i imam osjećaj kao da me ipak malo grije. Maloprije, nedaleko dolje u dulibi, promjenio sam mokre čarape, navukao na sebe još jednu rezervnu košulju, trenirku i hlače, na to obukao kaput, zagruuo se pelerinom i povrh toga šatorom i skutrio se tu odmah ispod vrha.

Čekam . . .

Čekam, da se toliko razbistri, da mogu bar donekle razgledati bliži okoliš, pronaći puteljak ili stazu za daljnji put.

— Eto, to ti je tvoje hodanje »po neuobičajenim putovima«. Mogao si jučer nastaviti poznatim putem. Imao si još najviše dva sata do kuće pod Štirovcem. Ali tebe je vrag nosio da skrećeš sa običnog puta, samo da se malo prohodaš »za svoj ćef«.

— A tko je mogao znati, da će okrenuti mećava. Jučer je bilo toplo i sunčano popodne, a osim toga za svaki slučaj imam sa sobom i šator.

— Tako je. I uspjelo ti je, da za noćenje izabereš najljepše mjesto usred šume s divnim vidicima na same bukve. A i ležaj si uređio: mjesto perine prostro si šiblje, a uzglavlje ti se sastojalo od naprtnjače, koja se uvijek tako namjestila, da ti je glava došla točno na rub kutije za provijant što si je sakrio u naprtnjaču, da ne bi tko vidio, kako u njoj imaš samo slanine i kruha.

— E, šta ćeš. To je obično tako. Bar kod mene. Valjda je i to razlog, što sam se budio točno svaka dva sata, kako ne bih zakasnio na doručak.

— Trebalo je još samo, kad proviris iz šatora, da te pozdravi medvjed ližući šape. A mogao se po noći zavući k tebi i onjušiti ti tabane, jer si šator tako stručno razapeo. Nisi li osjetio propuh? Između zemlje i donjeg ruba šatora bilo je najmanje dvadeset centimetara prostora za strujanje svježeg uzduha. I taj tvoj ležaj! Medvjedi brlog ili majmunsko gnijezdo prave su umjetnine prema tvome djelu.

Prodrma me hladnoća. Možda se magla ipak malo razrijedila. Pošao sam par koraka po grebenu, ali me jaki udarac bure skoro oborio. Brzo se spustim u zaklon.

Palim cigaretu... Danas mi cigareta neobično prija... Kada će prestati ta mečava? Počela je sinoć u deset sati. Probudio sam se i začuo gore na vrhovima u kratkim razmacima bučan šum kao da prelijeće jato aviona. A onda kao da je netko prosuo po šatoru grah: tap-tap-tap! To je počela kiša. Onda sam opet zadrijemao ili možda i zaspao. Tek jutros, kad sam se uspinjao po oštrog mokroj travi, nailazio sam između drveća najprije na krpe snijega, koje su postajale sve gušće, dok se nisu spojile u nepregledan bijeli plašt. Provlačio sam se kroz gustu mladu jelovinu i trusio sa granja mokar snijeg tako da sam pokisao kao da me oprao pljusak.

Još mi je ostalo par cigareta. Pripaljujem jednu... Nikako da se pročisti magla, da mogu razgledati okolne vrhove. Slutim, da nisam daleko od Badnja. Skrenuo sam doduše malo prema sjeveru, ali valjda nisam predaleko zašao. Čobani su nedavno sišli u nizinu pa nema vjerojatnosti, da će danas sresti živo biće.

Nigdje ptice. Nigdje leptira, nigdje crva. Nikakva glasa. Samo bura jednoličnim šumom vitla po vrhovima...

Suho mi je grlo i jezik. Trpam snijeg u čuturu i tresem njome da otopim snijeg. Snijeg se sporo topi. Pijem gutljaj po gutljaj snježne vode. Voda je hladna, ali ne gasi žedi. Vadim kompas i određujem smjer jugozapad, jer mislim u tom smjeru stići na Struge.

Danas bih trebao stići u Veliku Paklenicu. Tako smo dogovorili. A ja sam još ovdje na nepoznatom vrhu.

Jedan gutljaj iz čuture. Voda hlađi, ali grlo ostaje suho. Još jedna cigareta. Ne znam više koja je to danas.

Bura raznosi snijeg nepromjenljivom snagom. Magla leži kao da se mjeseca neće maknuti s mjesta.

Da li dugo čućim pod ovim vrhom? Vadim sat. Kako je brzo prošlo vrijeme! Već su tri sata.

Danas će rano pasti mrak. Treba se maknuti odavle i negdje niže u dubini naći bolji zaklon. Opet vadim kompas, određujem smjer, a onda se stanem spuštati strmom bočinom niz klekovicu zasutu snijegom. Gazim mekan, mokar snijeg do gležanja. Što se niže spuštam, snijega je sve manje, dok konačno ne hodam po sočnoj mokroj travi. I vjetar nema ovdje one snage kao na vrhu. Magla se tek neznatno razrijedila. Prolazim kraj napuštenoga pastirskog stana. Vide se ostaci suhozida. Neugodna mi je pomisao, da bih tu morao prenoći.

Pronaći će prijatnije mjesto tamo na rubu šume. Samo treba požuriti, jer će skoro mrak. Uspinjem se u šumu blagom vododerinom. Uz jednu čistinu odbirem mjesto. Malo niže ostavio sam šator i naprtnjaču. Skupljam drva i sitnje granje, čime će naložiti vatru. Šuma me štiti od vjetra. Uz vatru će ipak biti nekako ugodnije. Vatre se boje i zvijeri — ako ih ovdje ima. No da li i zvijeri izlaze po ovakvom vremenu?

Pada mrak. Pripremio sam sve za vatru: najprije najsitnije granje, pa onda sitno, pa krupnije, a u blizini spremio dovoljno drva. Drva su mokra. Pripajjem šibicu. Mokro je granje neosjetljivo na vatru. Kresnem drugu šibicu, ona mi se utrne. Palim treću i pokušavam plamen pojačati s onom, što mi se utrnula. Bez uspjeha. Četvrtu... Ništa. Ostala mi je još jedna cigareta. Sa zadnjom šibicom pokušavam da je prialim. Šibica se prelomi i padne na mokru travu. Mrak. Smrvim cigaretu i bacim je. Preostaje mi još samo da se umotam u šator i provedem noć zgrčen. Spuštam se vododerinom. Tu je morao biti šator i naprtnjača. Pipam rukama po mraku... Ništa. Silazim niže sve pipajući. Bez uspjeha. Vraćam se i pipam... Nema šatora. Silazim ponovo oprezno, da se ne spotaknem na krupnom kamenju. Pretražujem rukama. Nailazim samo na kamen i drveće. Uzlazim još jedamput. Pretražujem sistematski svaki djelić, polako. Sada moram pronaći... Ništa. Ništa. Pa kuda je to nestalo? Osjećam, kako se u meni rada ljutina. Uto se spotaknem i dočekam na ruke, da ne padnem. Što je to? Pod rukama osjetim nešto mekano. Šator. A odmah do njega naprtnjača. Odahnem. Sva je ljutina nestala, a nastupilo je ugodno olakšanje, kao da sam obavio težak i važan posao.

Potražim mjesto, koje sam već prije odabrao i smjestim se u stav polusjedeći a poluležeći. Pod sebe podmetnem naprtnjaču. Sada je prazna, jer sam sve rezerve rublja obukao na sebe a kutiju za provijant izvadio. Zagrnem se šatorom. Pokušavam jesti, ali mi ne prija. Moram nešto jesti: par kocki šećera i komad kruha i slanine — kaloričnu hranu. Pojeo sam komad kruha sa slaninom. Teško je išlo niz suho grlo. Da mi je bar malo vode! Ali ovdje nema ni snijega.

- Eh, kako bi prijala cigaretu. Makar ona, koju sam malo prije bacio.
- Pa imaš još kutiju cigareta i šibice, što si ih kupio u Medku.
- Zaista?

Pretražujem džepove i nađem šibice i cigarete. Ali šibice su se raskvalile toliko, da se kutija raspala, a cigarete su jedna zgnječena masa.

— Vrlo si bistrouman. Hodaš po gustoj jelovoj šumi s otvorenim džepovima, kako bi mogao trusti snijeg na cigarete i šibice.

A šta se tu može. To je »činjenično stanje«, koje može poslužiti kao pouka za budućnost. I to je sve.

Od vremena do vremena probija se kroz granje vjetar, od kojega me prolaze hladni srsni i zavokoćem zubima.

- Samo da me ne zebu noge, drugo bi se već lakše izdržalo.
- A šta ti je stalo za noge. Glavno da je tebi dobro.
- Pa da!

Začudim se samome sebi. Kako je moguće, da mi takva misao dolazi na pamet? Pa moje noge, i to sam ja! Kako će hodati, ako me noge ostave? Cvokot je s vremenom prestao. Obuzelo me stanje, koje se ne bi moglo nazvati ni drijemanjem ni spavanjem, a opet nije budno. Kao nekakva magla, koja se pomalo zgušćuje a onda opet razređuje...

- Ti si tu sam. A što ako nađe medvjed?

— Da li medvjed hoda po noći? Čitao sam dosta o načinu života kod životinja, ali se ne sjećam, da sam o tome što našao u knjigama.

Vjetar slab, prelazi u povjetarac, ali je tako hladan, da trese kostima. Zapadnem opet u polusan, koji se izmjenjuje sa polusvijesnim stanjem poput laganih valova na moru.

— Da je bar još netko sa mnom. Mogli bismo porazgovoriti par riječi. Lakše bi nam bilo.

— E, moj dragi, da je magarac išao s tobom i on bi bio pametniji od tebe. Išli biste »običnim putem« pa bi ste već prošlu noć spavali u planinarskoj kući.

Ne zanima me više, koliko je sati. Kad se bude počelo daniti, znam, krenut ću dalje. Čudno. Moja rebra, koja su inače vrlo osjetljiva na malo tvrdi ležaj, kao da su postala elastična. Ovaj put me ne žuljavu. Razmišljam. Možda zimski san životinja naliči mojemu spavanju . . .

Probija se danje svijetlo kroz jutarnji sumrak. Danas moram svakako stići u Veliku Paklenicu. Vidljivost se već proširila na kojih pedesetak metara. Hladno je. Polako slažem stvari, pretražujem očima teren, orientiram se pomoću kompasa — to je sada jedina mogućnost orientacije — i odabirem kroz šumu jednu stazu, koja vodi u odabranom smjeru. Kamo će me odvesti? Znam iz iskustva, da se ovakvi nogostupi negdje u šumi obično gube, ali ne smijem ostati neodlučan. Pokročim stazom kroz šumu. U meni sve više jača uvjerenje, da nisam daleko od Badnja. Samo da se magla toliko prorijedi, da ga mogu ugledati, kad izadem iz šume.

Kako sam naslućivao, nogostup najedamput nestaje. Natrag? Ne! Moglo bi se to isto opet ponoviti. Smjer je dobar, zato nastavljam po bespuću. Nailazim na vododerinu, gdje je drveće rjede i kretanje slobodnije. U koritu vododerine pojavljuje se opet snijeg, kojim mogu ovlažiti suh jezik. Vibrami mojih planinarskih cipela ne drže na mokroj skliskoj travi ispod snijega. Na jednom strmije položenom dijelu poskliznem se, padnem i nastavim sklizati kojih pet metara. Ne smeta. Strmina nije velika. Inače se lijepo hoda laganom nizbrdici. I snijega je na dalnjem putu nestalo. . . Zaustavljam se: pred mnom se točilo strmo ruši u nizinu, lijevo se podigla siva strana, a desno je neprohodan guščik. Nisam dugo oklijevao. Spustit ću se točilom a onda izbiti poludesno kraj one litice, gdje bi po mojoj naslućivanju trebao biti izlaz. Silazim točilom. Kamenje je iz početka sitno, kasnije prelazi u krupnije, dok pri dnu nailazim na čitave gromade. Tu sam istom opazio, da se nalazim na dnu duboke vrtače.

— Krasno! Čestitam na uzornom vođenju. Ovo je prvi uspjeh današnjeg dana.

— Bolje je još uvijek ovako započeti dan, nego ga tako završiti.

— Dosta si se iskazao. Sada neka vodič ustupi mjesto penjaču.

— Samo još jedno, ako smijem primijetiti. Najkraći put gore, čini mi se, da bi bio tamo desno uz liticu, što se mogla zaobići, da se nisi ustručavao probijati se kroz guščik.

— Pokušat ću.

Počeo je uspon. Ispočetka je krupno stabilno kamenje bilo dobro uporište, ali kod daljnog uspona sitnije je kamenje »oživjelo« i postojala je opasnost, da cijela strana zajedno sa mnom krene nizbrdice. Zato traverziram još više desno pa se uz samu liticu dalje uspinjem. No i tu je bio potreban oprez, jer su se neke izbočine kod jačeg dodira kršile i otkidale. Sad mi više nije hladno. Kod uspona prilično sam se zagrijao. Na koncu se pojavilo i par kapljica znoja. Dakako, samo kapljice. Ispeo sam se iz vrtače, nastavio još malo kroz šumu i onda izašao na goli krševiti obronak. Po kamenicama se skupilo vode toliko,

da bi se mogla ptica napojiti. U dubine u kamenu su tako uske, da jedva jezikom dotičem vodu. Šta je to prema mojoj žedi!

Pogledam u vis. Magla se pomalo diže, ali još uvijek obavija vrhove. Spuštam se krševitom stranom u dulibici. Kratak odmor. Orijentacija. Okrećem se prema istoku. Sunce se probilo kroz magleno more i pred mnom se ukaže veličanstvena stijena Badnja. Prepoznao sam ga i ako mu najviši vrh još zakriva magla.

Uz lijevu stranu duliba rubom šume vodi nogostup. Nastavljam tim nogostupom i izlazim na jasno izgrađenu stazu. Je li to moguće? Ovaj crveni kružić! Pa to je markacija što vodi iz Medka preko Struga u Stari Grad! Snažno udahnem svježi jutarnji zrak. Sve moje nemirne sumnje i neizvjesnosti nestale su u tom trenutku. Kao da sam došao iz nepoznatog stranog svijeta kući, među svoje. Još malo i ja sam na Strugama.

Prolazim poznatim krajem uz razrušeno bivše sklonište prema vrelu Marasovcu. Sunce je granulo i obasjalo Struge, Badanj, Buljmu, Vaganski vrh i sve dalje prema jugu i sjeveru. Na vrelu sam. Punim čuturu vodom i pijem polako i s užitkom. Onda prostirem po travi šator, mokro odijelo, rublje i čarape, da se suše na toploj sunču.

Magla se razišla, vjetar utihnuo. Mir je napunio dôce i dulibe. Vadim iz kutije kruha i slanine i slasno jedem. Danas je za mene velik blagdan. Sâm sam, a u meni spokojstvo i radosno zadovoljstvo. Bijele stijene Velebita kupaju se u toploj svijetlu sunca, a na njegovim zrakama trepere boje rane jeseni.

Drago Paulić, Zagreb

Zimski uspon na Triglav

Zapis iz dnevnika g. 1912.

Početkom maja, kad je kod nas u gradu već izbilo mlado zelenilo a rane se voćke osule proljetnim cvatom, izvadio sam ponovo svoju tešku zimsku opremu, da se konačno uputim na davno pripremani uspon na Triglav.

Nisam imao više strpljenja dočekati ljeto, a dotadanje iskustvo u planinama trebalo mi je biti dovoljna priprema, da sam se već u rano proljeće odlučio na taj pothvat. Kamničke, gledane iz Ljubljanskog polja, su me fascinirale, — onako pune snijega blistale su upravo zamamljivo. Karavanke je snijeg pokrio sve do granice visoke šume, a oko Stola spuštali su se snježni žlebovi duboko u dolinu. Prelazeći u Jesenicama u lokalni vlak za Trbiž, naiđem srećom na dva dobra znanca, drugove iz »Drena«, bili su jednako opremljeni kao i ja, i uskoro smo ustanovili da krećemo istome cilju, tek što su oni bili nešto skromniji od mene, misleći pokušati uspon do Kredarice. Imao sam zbilja sreću, jer jedan od njih bio je J. K., tada već poznati majstor alpinske fotografije, a drugi E. Š. poručnik, instruktor alpinističkog kursa u planinskom puku na Gorenjskom. Morao sam — u sebi — priznati preuzetnost mojeg plana, ali bio sam pun oduševljenja za planine, poduzetan, a iznad svega u mene je bila silna volja uspeti se na Triglav, dok je još bio sav u snijegu — a to je rušilo sve zapreke. Drvenim mostom prešli smo preko nabujale Save, do prenoćišta kod poznatog lovca i vodiča Rabiča. Gostinjske sobe bile su bogato iskićene lovačkim trofejama — pretežno rogovljem divokoza; tu su visjele slike starine Aljaža, slikara Pernharta i mnogih drugih istaknutih planinara. Mene su više

od svega toga zanimale one brojne fotografije i zapisi sa planinarskih uspona na Triglav. Iskusni lovac Rabič — koji je poznavao svaku stazu na Triglavu — savjetovao nam je da se kanimo uspona preko Vrata; bio je tamo pred dva dana i našao puteve u dubokom snijegu, a stijene zaledene. — U Kotu da sve grmi od proljetnih lavina, pa nam nije preostalo drugo, nego pokušati uspon dugotrajnim al' u to vrijeme najsigurnijim putem kroz Krmu.

Bila je kasna noć kad smo legli, ali meni san nije htio nikako na oči. Bio sam previše uzbuden od gledanja onih slika, slušajući usto pričanje iskusnih planinaca, a nedaleko mog prozora tekla je šumna Bistrica nabujala od proljetnih snježnih voda. U jutro rano prije zore bili smo na nogama; Rabič nam je dao ključeve od Kredarice i tiho, da nikog ne budimo uputili smo se kroz još sanljivo selo. Šum slapova oko mlinova i pilana, onaj ozonski miris svježe isplijene smrekovine, sve je to kazivalo, da sam opet jednom u gorskom kraju podno visokih planina. Na početku puta nas je pratiла gusta magla, koja se za nama povlačila iz Savske doline, ali na raskršću puteva prema Krmu izašli smo iznad nje, i tu nam se ukazao veličanstveni prizor jutarnjega svitanja. Trava je još sva snivala, tek tu i тамо se pojavio pored bijelih ploha snijega sitni jasno-modri encian. Iznad udoline uzdizala se naokolo tamna smrekova šuma, a poviše nje visoki vrhovi alpa obiliveni jarkim crvenilom izlazećeg sunca. Bio sam toliko oduševljen tim prizorom, da sam posve zaboravio na svoju kameru. Tješio sam se poslije, da i onako crno-bijela slika ne bi nikako mogla dočarati bogatstvo boja, a prije svega bliješće vrhove osvijetljene jutarnjim rumenilom.

Uskoro se posve razdanilo i nismo smjeli više gubiti vremena, morali smo odmah na početku - još odmorni - uhvatiti što više visine, jer ako nam uspon ne bi uspio, morali bi još isti dan natrag u dolinu. Ostavili smo visoku šumu i gazeći sve dublji snijeg, prešli velike blokove odronjenih stijena, na prelazu iz Donje u Gornju Krmu. Staze tu nema, sve markacije zameo je dubok snijeg, nigdje nije bilo ni traga kakvoj oznaci. Tu je još vladalo zimsko razdoblje, u kojem vrijede posve drugi uslovi uspona nego ljeti, kad su ovdje sve sami pitomi pašnjaci. Svuda smo nailazili na tragove divokoza i uskoro sam upoznao, da je to najsigurniji putokaz, jer one po instinktu znaju gdje se spuštaju lavine, a tako najbolje izabiru prolaze, gdje je snijeg tvrdi.

Učio sam tako gdje treba postaviti nogu, ne uz stijenu niti blizu klekovine što im vršci vire iz snijega; tu se više skuplja topline i rastresit meki snijeg lako prevari. Satima je već trajao uspon, i svakih dvadeset minuta morali smo zamijeniti prvoga, gazeći prtinu ili klešući stope u ledu na strminama, koje su postajale sve oštije i neugodnije. Oko jedanaest smo stigli pod Vernar i dok smo još tražili pogodno mjesto za prvi odmor, kad desno od nas zašumi. »Plaz-plaz!« poviće prvi i sreća naša da smo već bili toliko odmakli u stijenu, jer čas zatim se pored nas srušila uz muklu grmljavini silna masa snijega kao šumni vodopad velike rijeke put doline. Ostali smo nijemi bez riječi, dok se jeka još valjala od okolnih brdina, jer u čas su bili brisani naši tragovi, koje smo ostavili ni pred nekoliko minuta. Samo malo zakašnjenje i vratio bi nas natrag kojekuda, možda zakopane na dnu lavine, duboko u dolinu. Bio je to tek početak, jer dolje pod nama, gdje je zrak bio topliji, postalo je vrlo nemirno u strmim točilima i izglođanim koritim, redovnim putovima proljetnih lavina. Sad smo uvidjeli da je bilo potrebno rano krenuti, jer bi nam sad put u donjem dijelu Krme bio opasan i teško prolazan.

Uspinjemo se dalje oprezno iako s te sjeverne strane nije bilo toliko opasnosti, a taj prvi plaz možda smo i mi sami pokrenuli! Hvatamo tako sedlo

desno od Vernara tek oko podne, ali sad nismo imali vremena blagovati; vjetar je sa juga, sa bohinjske strane, donosio teške, guste oblake i mokru snježicu. Žurili smo poprijeko do ispod Malog Triglava prema Kredarici i kako smo se više uspinjali, zahvatala nas je sve jača mećava, da smo jedva raspoznavali jedan drugoga. Vezali smo se na dugo, jer su negdje morali biti stari tokovi lavina, koje je sve više prikrivao novonapali snijeg. Oprezno prelazimo strma snježišta i tek kad smo uhvatili zaklon ispod stijena, smjeli smo malo odahnuti. Sve je u tim masama snijega izmjenilo lice; nejasno sivo bjelilo prikazuje nam nedaleki kamen kao visoku gromadu, a silhuete pretvodnika uzimaju divovske dimenzije. Snijeg nas je zasipavao, sva trojica smo bijeli, da skoro gubimo jedan drugoga, i samo veza užetom daje nam osjećaj da nismo posve sami.

Stigli smo do pod strme stijene i nigdje nismo mogli otkriti povoljan smjer uspona, a na grebenu iznad nas, koliko smo to mogli razabrati, prijetili su nam izduženi vrhovi snježnih streha. Vrijeme je odmicalo i trebalo je što prije stvoriti odluku, jer smo čuli kako se ispod nas s oboje strane spuštaju sad manje sad veće lavine. Mokri smo do koljena od južnog snijega, a vjetar nam ga zanosi u lice i nismo smjeli dulje ostati na tom mjestu. Osiguravši ga dobro, pošao je prvi naprijed i kada je stigao do pola stijene morali smo dodavati još užeta, dok nije stigao na sigurno mjesto. Vjetar nam je trgao uže s ruku, lomeći sa visoke stijene duge mosure leda, i svaki čas po koji komad poleti kraj nas, nestajući pod nama u dubokoj magli. Odijela su nam se sva skrutila, sve je škripalo kod svakog koraka, a ledena kora pucala na otežalim ogrtićima.

Na grebenu su se borila dva vjetra; bura je postajala sve jača i sve više nam zanosila niz strminu sipki snijeg u lice. Nismo čuli glas prvoga, tek rukama nam je pokazivao kuda treba da ga slijedimo. Oko nas pucketaju blijadi plamičci po svim rubovima stijene, a na vršku cepina titraju iskre. Da je bilo tamnije vidjeli bi svjetlucanje »Ilijinog svjetla«, kako munjina pomalo istiha odaje svoje suviške. Stopu po stopu penjemo se na više i konačno se sastajemo visoko gore na usjeku između dviju jako izbočenih streha. Ovdje u zaklonu bura još nije bila toliko ojačala i kroz meki snijeg jedan po jedan dobro osigurani, probijamo se uskim stepenicama preko grebena. Gore je vjetar bio silovitiji, nosio nam oštре strijele, cijele komade ljkuskave ledene kore u lice. Bacili smo se naprijed gazeći do pojasa tik jedan uz drugoga - i sreća nam se konačno ukazuje, jer ni desetak koraka pred nama pojavila se mala kapelica, a za njom, znali smo, da je i kuća na Kredarici.

Spašeni smo! Spašeni, jer već je bilo prošlo četiri sata i da smo u toj mećavi skrenuli samo desetak koraka u stranu, zalutali bi na veliki ledenjak, a tamo bi - bogzna kako - završili. Rukama odgrčemo snijeg pred vratima, više rukama nego cepinom, samo da nam ide brže, i kad smo otvorili vrata, dočekao nas je drugi zapuh snijega, koji se zavukao kroz ključanicu - samo da nam oteža ulaz u kuću.

Konačno smo sklonuli glavu na sigurno, jđova čekajući da se zapali vatrica, kako bi se riješili ledene mokre odjeće. Vani zavija vjetar, bruji jezovito na čeličnim užetima da se sva kuća trese, škripi i drhti, ali to nas ništa ne smeta. Miris vatre, paljene od borovih grana, miris smole, nakon one ledene oluje i jezovitog mirisa plamenih iskrica munjine, a nadasve pomalo ali sve toplija peć bila nam je obilna blagodat, i činila nas opet sretnim. Jedan se još žrtvovao i nagrabio snijega u najveće posude, u kojima će na vječnoj vatri zakipiti čaj. Nismo osjećali ni toliko gladi, ali tople tekućine mogli bi piti bez kraja.

Kuća je bila odlično opremljena i za zimsku posjetu. Našli smo drva na pretek i obilno suhe hrane, ali mi smo prvo trošili naše, kako bi od zalihe što više ostalo onima, kojima je to moglo biti potrebnejše. Sve što smo uzimali bilježili smo u knjigu, a novac smo ostavljali u otvorenu kutiju. Našli smo zapise po kojima su neki stavljadi i dvostruko, toliko im je vrijedilo ono što su gore zatekli. Da bi što više koristili toplinu, složili smo u kuhinji stol do stola, kako bi se kretali visoko iznad poda na kojem je uz svu užarenu peć - strujao ledeni zrak. Skupili smo se tako oko tog izvora života, goli kao avet i ogrnuti smo gunjevima, čekajući dok nam se roba sušila. Vani je urlala oluja, brujile su žice i užeta, a limeni vjetrokaz stalno monotono škripio na vrhu krova. Vjetar je i dalje brisao preko grebena, - nosio komade ledene kore udarajući njima po oplatu kuće, kao da će ju odnijeti dolje u Krmu.

Nismo mislili na sutra; danas smo bili dosta toga doživjeli, ali ipak smo se tiho nadali u sebi, možda će taj vjetar raznijeti oblake i da nam sutra osvane čisto nebo, a čvrst, od vjetra zbijeni snijeg, da bi nam omogućio uspon. Da bi nam se bar toliko pročistilo da bi iz blizine video tog tajanstvenog diva u zimskoj odjeći, zasutog snijegom, bio bih time ovog puta zadovoljan. Pošao sam stoga na prvi sprat i tamo pronašao prozor bez drvenog zaslona; ali ništa se nije vidjelo, sve je bilo beznadno mlijeko sivo. Duga noć je bila pred nama i da skratimo vrijeme, zapala je redom svakog od nas dužnost, da ispričamo svoj najljepši doživljaj u planinama. Moji drugovi imali su toga na pretek, dok je moje iskustvo dotada bilo vrlo skromno, pa mi nisu pravo htjeli vjerovati, obzirom na moje držanje za vrijeme uspona od Vernara i dalje preko one zaledene stijene do kuće. Tek u kasnu noć smo ugasili svjetlo ostavljajući na izmjenu jednog, da se brine kako nam vatru ne bi ugasila.

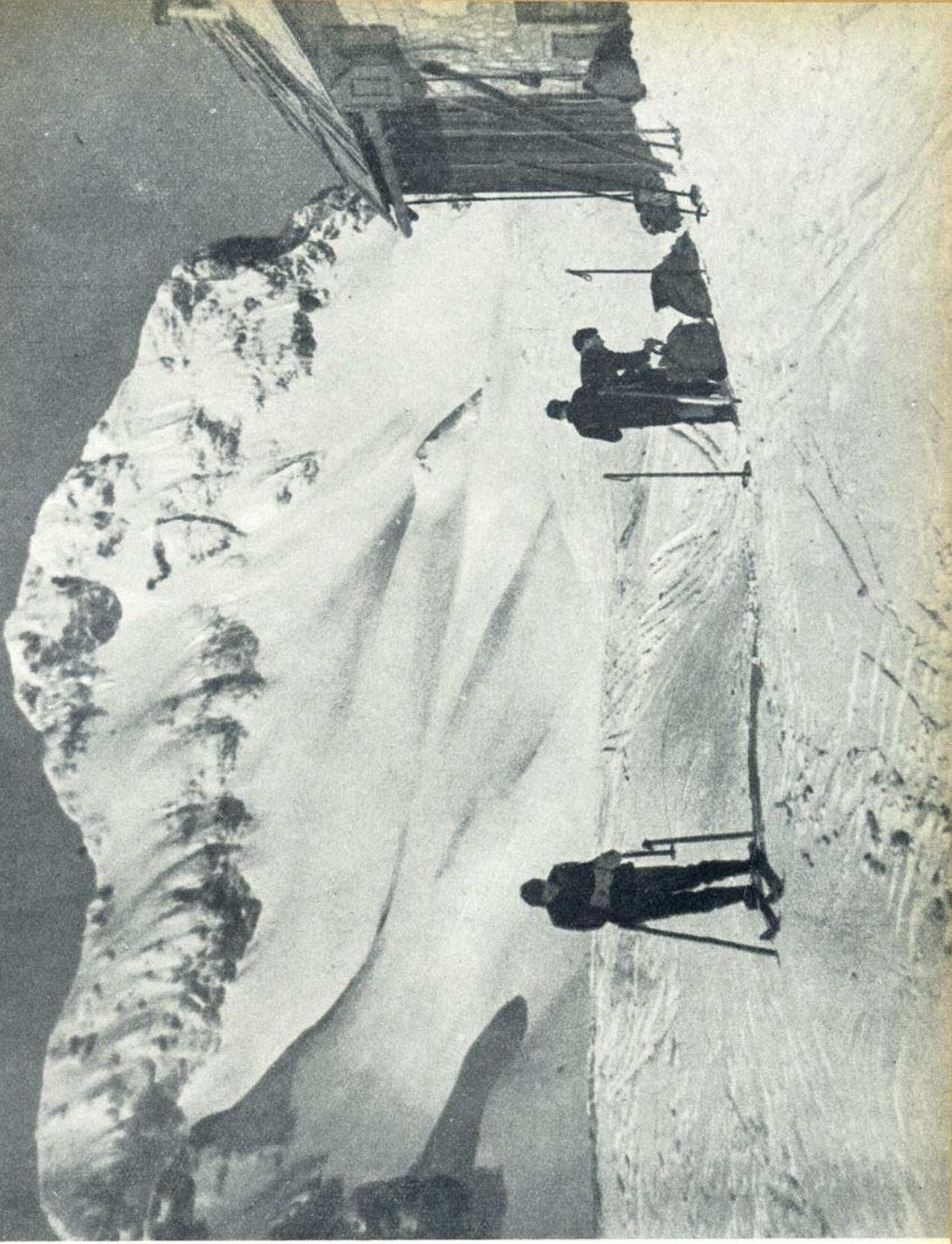
Umor nas je brzo svladao, ali smo kroz cijelu noć čuli sablasnu huku olujnog vjetra oko kuće.

Jutro je osvanulo bez vjetra, ali magle i teški oblaci su i dalje skrivali glavni masiv Triglava, i koliko smo mogli raspoznati, sve je bilo pokriveno visokim zametima novonapalog snijega. Pod tim prilikama nije bilo moguće pokušati uspon na vrh. Čekali smo još sat dva prije nego što smo se odlučili za silaz u dolinu. Zbog opasnosti od lavina spuštali smo se u dugim navezima, držeći se sada lijevo ispod stijena, pravog smjera kojeg smo jučer u magli mimošli. Kad je postalo vidnije našli smo još djelomice stope našeg jučerašnjeg uspona, i bilo je začudo kako smo u toj mećavi pravilno ocijenili smjer puta, sve do pred stijenu kod Kredaricom.

Sa bohinjske strane čula se daleka potmula grmljavina prvih jutarnjih lavina, a i lijevo od nas postalo je živo i nemirno. Spuštali smo se oprezno koristeći ipak strmine, poduprti o cepin, da je sve prašilo za nama krateći tako nebrojene serpentine jučerašnjih naših tragova.

Dolje u Krmi kod lovačke kuće dočekao nas je Rabić sa dva lugara — vodiča. Bili su u brizi za nama kad je nastupila jučerašnja oluja, koja se osjetila i duboko u dolini sve do sela, pa nam je došao ususret. Proslavili smo stoga kod njega sretan povratak i odmah odlučili da ćemo još prije nego prođe mjesec dana ponovno ovamo navratiti.

Tako je i bilo. Početkom lipnja pošao sam sam samcat preko Vrata do kuće i još isti dan do vrha. Bilo je bistro, divno vrijeme i sa mirom sam mogao uživati u veličanstvenom razgledu. Pred večer sam još dugo sjedio na pragu kuće — sve dok sunce nije zašlo i njegov posljednji crveni odsjev na kamenim vrhovima i stijenama zamijenilo tamno modro nebo osuto zvijezdama.

iglav sa Staničeve
(travanj 1924)

Foto: D. Paušić

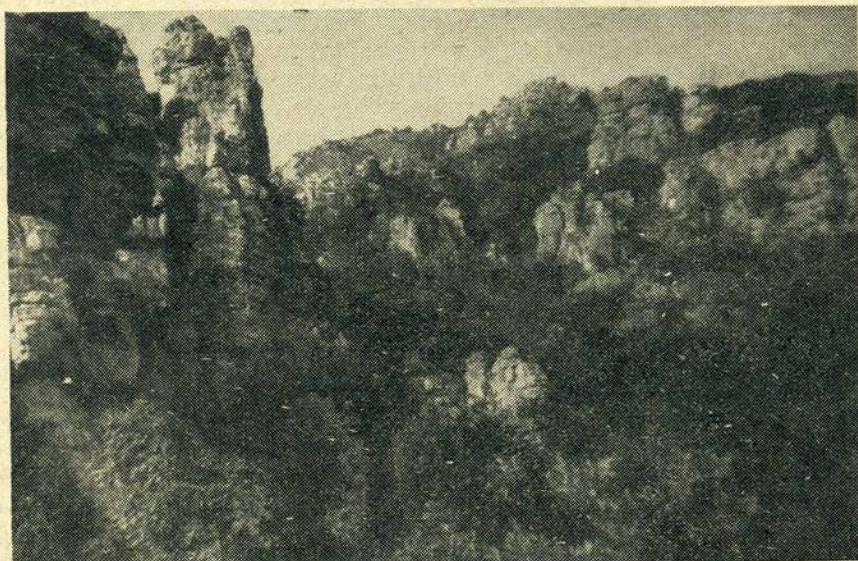

Ilica planina i Babića jezero

I. ILICA PLANINA

Hrvatska obiluje mnogim lijepim krajevima koji su širokim masama planinara i turista još posve nepoznati. Jedan od takvih krajeva, koji je poznat samo rijetkim pojedincima, je područje Ilice planine i Babića jezera, područje koje je prije šest godina otvorenjem Unske pruge postal vrlo pristupačan i pogodan objekt za nedjeljne izlete a i za planinarske ture.

Polazna točka je seoce Lički Tiškovac*, smješteno nedaleko tromeđe Bosne, Like i Dalmacije, upravo na podnožju Ilice u romantičnoj dolini Krkinog pritoka Butušnice. Ilica se diže odmah strmo iznad Tiškovca.

Ilica planina — Motiv iz Duboke drage

Foto: Dr. Z. Poljak

Izgled planine djeluje prilično odbojno na putnika koji ju promatra iz vlaka. Visoka i veoma strma barijera obraštena vegetacijom iz koje vire šiljate, rastrgane stijene, izgleda na prvi pogled kao neprolazna. I na specijalnoj karti doći ćemo do sličnog zaključka; na njoj je označena svega jedna jedina staza, koja uostalom prolazi prilično daleko od glavnog vrha.

Situacija na terenu je međutim posve drugačija, jer na Ilicu vode mnogo-brojne šumske staze kojima se tjera stoka na proplanke radi ispaše i dovlači sijeno sa planinskih košanica. Među njima je prilično teško izabrati pravi put, pa ćemo se za orientaciju poslužiti Dubokom dragom, koja se od najvišeg vrha

* Željeznička stanica Lički Tiškovac (oko 600 m iznad mora) nalazi se 259 km od Zagreba, a 32 km prije Knina na novoj Unskoj pruzi.

spušta ravno prema Tiškovcu. Njezine markantne, strme strane završavaju oštrim grebenima. Onaj greben koji Duboku dragu zatvara sa sjeverne strane, poslužit će nam kao put na vrh.

Od stanice ćemo odmah preko doline, zatim mimo skupine od četiri kuće uz potok, i iza prve pošumljene glavice skrenuti nadesno putem koji vodi dnom jednog suhog korita i za tri četvrti sata izbjegna na spomenuti greben iznad Duboke drage. Postoji niz sitnijih varijanti kojima možemo prodrijeti do grebena birajući prema volji. Zajednička im je osobina da su sve vrlo strme i mjestimično nevidljive, ali im je prednost da prolaze divnom šumom mirisavih borova.

Ne znam kojim čudom je ta krasna, skupocijena šuma sve do danas izbjegla sječi, premda je upravo na dohvati željezničkoj pruzi. Nestane li šume na ovim strminama, Ilica će se pretvoriti u onaku kamenitu pustinju kakva je danas Dinara ili Mosor, bez izgleda da ikada opet bude pošumljena.

Dosegavši krševiti greben koji se diže iznad šume, počinje jedna interesantna tura u alpskom stilu. U dubini na drugoj strani crni se šumovita i divlja Duboka draga, okružena stjenovitim, strmim padinama. Stazica se dalje penje a katkada i gubi među ogromnim kamenitim blokovima, kojima je krška erozija dala interesantne oblike, čas nalik ruševnim kulama kakvog starog grada, čas opet zagotonitim figurama iz priča. Mnogobrojni sljekoviti tornjići što vire iz bujne vegetacije tvore pravi labirint krša i stijena poput onog na Samarskim stijenama ili u Paklenom pod Obručem. Taj pejsaž divljih, rastrgnanih stijena ipak ima jednu zanimljivu pravilnost. On se u amfiteatralnom poretku stepeničasto diže prema najvišem vrhu.

Tamo gdje se staza gubi među stijenama prepusteno je našoj snalažljivosti da nađemo put za daljnji uspon. No zalutati više ne možemo, vrh je ravno gore pred nama. Do njega nas vodi greben, doduše dosta naporan zbog strmine koja zahtijeva mjestimično i upotrebu gornjih udova, ali zato jedini sigurni vodič u ovom kršu. Istovremeno sa usponom stalno nam se proširuje vidik na sve strane. Naročito je lijep pogled duboko dolje u dolinu Butušnice, gdje se nazire pruga i duž nje poredane seljačke kućice. Što se više uspinjemo sve teže hvatamo dah, ali i sve veći dio Like pruža se pod nama. Oboje nas nuka na sve češće zastanke.

Napokon, poslije dva i po sata strmog uspona izdižemo se iz područja stijena i iznenada stupamo na prekrasnu malu visoravan. Ova neočekivana promjena najljepše je mjesto na čitavom putu. Na bujnoj, cvjetnoj livadi okruženoj šumom iznenadili smo nekoliko srna koje su se prestrašeno izgubile među drvećem. Iznad šume diže se stožasti vrh sa drvenom triangulacionom piramidom na tjemenu. To je Bursać (1654 m), najviši vrh Illice. Još nekoliko časaka kroz bujnu vegetaciju nekadašnjeg šumskog garišta, gdje nam sada do pojasa seže čitavi botanički vrt cvijeća, busenova malina, borovnice i jagoda, i mi smo na vrhu. Iako od Tiškovca do njega ima svega tri kilometra zračne linije, put traje oko tri sata i dosta je naporan, jer treba savladati preko 1000 metara visinske razlike. Odmor na vrhu je zato poštено zaslужen.

Nalazimo se na vrhu jednog dinarskog gorostasa, najbližeg susjeda glasovite Dinare. Ona se od Illice nastavlja prema jugu. Na zapad pruža nam se pogled na ličke planine sa Velebitom u pozadini, dok se na istok protežu ogromne prašume bosanskih planina. Ta šuma, mračna i tiha, ali puna života i bogatstva, počinje već ovdje pod samim Bursaćom i nastavlja se na istok dokle god nam pogled seže.

Na čitavom putu nismo sreli ni žive duše. Planinari su na ovoj planini vrlo rijetki i raspitivanjem kod stanovnika na podnožju saznali smo da se već

godinama na nju nitko nije penjaо. Jedino je učitelj u Tiškovcu jednog dana odveo na vrh školsku djecu i tom prilikom obnovio triangulacionu piramidu. Danas je ona opet u ruševnom stanju.

Na Ilici nema pastirskih stanova niti je uobičajeno »izjavljivanje« blaga kao u ostalim dinarskim planinama, nego se sijeno kosi i snosi u sela. Ilica je

Ilica planina — Oblici nastali erozijom u vapnencu.

Foto: Dr. Ž. Poljak

posve bezvodna planina pa se na pašu ide samo tako daleko da bi se na večer moglo stići opet u selo na noćenje. Svakako se treba prije uspona opskrbiti pitkom vodom.

Vrh Ilice zove se Bursać po Bursaćima koji su nastanjeni u istoimenom zaseoku sjeverno od Tiškovca, a samu Ilicu stanovnici zapravo zovu Uilca. Na specijalnoj karti to je ime navedeno u zagradi, a kao glavno, istaknuto Ilica.

Uspon na Ilicu je vrlo lijepa jednodnevna tura, no jer za silaz ne treba niti dva sata, možemo još istog dana posjetiti i Babića jezero gdje će nam odlično kupanje pružiti osvježenje prije povratka kućama.

II. BABIĆA JEZERO I OKOLICA

Svakom posjetiocu Ilice past će sa vrha pogled na modru površinu jednog malog jezera koje se smjestilo preko Unske pruge na krajnjem obronku ličke visočine, od željezničke stанице Tiškovac svega otprilike oko jedan kilometar.

Lička je prilično siromašna jezerskim vodama. Izuzev Plitvičkih jezera koja se nalaze na periferiji Like, poznata su jedino Babino jezero pod najvišim vrhom Velebita, Švicko jezero na ponoru Gacke i blata kod Plaškog. U okolini Ilice postoje četiri jezera, međutim, od njih jedino Babića jezero zasluguje pažnju, dok su ostala samo periodična blata i njih čemo kasnije tek ukratko spomenuti.

Od stanice u Tiškovcu nije problem doći do jezera. Sto metara prugom u smjeru Splita zatim stazom desno desetak minuta do velike ljevkaste vrtače vrlo strmih strana. Na njenom dnu plavi se prilično duboko jezero promjera preko 100 metara. Najbolji je putokaz do njega trasa vodovoda koji se proteže do jednog jakog izvora pod samim jezerom.

Jezero je dobilo ime po obitelji Babića, starinom iz Dalmacije, koji nastavaju čitav zaselak u Tiškovcu. Njihove kuće nalaze se nedaleko jezera, a kod same obale imaju i nekoliko njiva. Dva sata hoda odavde, gore u planini, ima i Babića ledenjača, koja je označena i na vojnoj karti.

Postanak jezera na ovom mjestu gdje nema ni traga ledenjačkog djelovanja niti riječnog korita mogli bi objasniti eroznim djelovanjem vode u vapneničkom terenu. Izgleda da se radi o jednoj krškoj vrtači čije se dno srozalo ispod razine jedne podzemne tekućice, ili možda o urušavanju šiljskog stropa u podzemno korito krškog potoka. Očito je da se jezero hrani podzemnim putem, jer na površini nema nikavog pritoka, a daje vodu vrlo jakom i nepresušnom izvoru stotinu metara niže. Izvor je tako jak da je kaptiran za potrebe željezničke stанице i povezan vodovodom.

Jezero je vrlo duboko i njegove obale koje se strmo ruše do razine nastavljaju istim nagibom u dubinu od oko 50 metara. Pričali su nam da tu ima i pastrva i da ih hvataju, no mi se u to nismo mogli lično uvjeriti. Krasna plava boja bistre vode jezerske i lijepa okolica privlači ljeti dosta kupača. Najviše dolaze iz Knina koji je udaljen svega jedan sat vožnje a osim toga ima i dobru željezničku vezu.

Nedaleko jezera nalazi se jedan vrlo interesantan prirodni objekt vrijedan pažnje posjetilaca. Pređemo li sedlo iznad jezera i na drugoj strani skrenemo ulijevo niz potok, stići ćemo za desetak minuta u klanac između Čeline i Oštrelja. Ovdje se uz sam potok osovio vitki kameniti toranj, visok oko 20 metara, potpuno nepristupačan sa svih strana. Sličnih tornjeva nalazimo po našoj domovini priličan broj no ovako lijepih primjeraka naći ćemo još jedino možda u Vranjskoj drazi pod Učkom. U okolini Oštrelja, kako zovu ovaj orijaški zubac, nalazi se još nekoliko tornjića ali mnogo skromnijih razmjera i oblika.

Podnožjem Oštrelja teče potocić koji je nekada tjerao Babića vodenice, no danas se tu nalaze samo još njihove ruševine. Nekoliko zelenih šumskih proplanačaka i dobar izvor vode u blizini upotpunjavaju ovo lijepo izletište. Putniku na Unskoj pruzi svakako se isplati učiniti jedan kratki prekid vožnje i pohoditi Oštrelj i Babića jezero. Promatrajući zemljopisnu kartu ovoga kraja opazili smo da kod obližnjeg zaseoka Vagan mora postojati još jedno jezero koje bi trebalo biti čak i znatno veće od Babićevog. Znatiželjni da vidimo o kakvoj se to vodi radi u ovom ljutom kršu Like uputili smo se odmah prema njemu, tim više što nije bilo ni daleko.

Put vodi od zuba Oštrelja najprije uzbrdo kroz jedan klanac, koji za kratko vrijeme svršava ogromnim prirodnim vratima usječenima u stijenu u stilu velebitske Paklenice. Kroz vrata ulazimo u krševitu dolinicu a zatm se iz nje kroz šumu penjemo do sedla. Izišavši gore zastajemo istovremeno zadivljeni i razočarani. Razočarani zato jer u ovo doba godine kada smo mi došli ovamo, a bilo je to usred ljeta, jezeru nije bilo ni traga. Njegovo isušeno dno bilo je

Pogled na Ilicu planinu (1654 m) sa Babića jezera

Foto: Dr. Ž. Poljak

obrađeno i zelenilo se od poljoprivrednih kultura. A zadivljeni pred krasnom panoramom jedne slikovite krške doline, uokvirene sa svih strana strmim posumljenim bregovima.

Od Vaganskog polja možemo na razne strane. Možemo se vratiti preko Oštrelja u Tiškovac, možemo na zapad preko Ljubine poljane do stanice Zrmanja na Ličkoj pruzi (oko 3 sata hoda), a zanimljiv je i put kroz romantičnu Jelenačku dragu do Velikog i Malog jezera kod Ličke Kaldrme.

Ova dva jezera nemaju ništa privlačivoga i u stvari to su obične dvije veće lokve. Unska pruga prelazi upravo preko njih, a na jednom od njih koje je napola zasuto nasipom nalazi se i stanica Kaldrma. Razgledali smo iz vlaka ove baruštine i jednoglasno zaključili da niti su vrijedne pažnje, a niti ne zasljužuju ime jezera.

III. UNSKA PRUGA

Opisali smo nekoliko izletišta do kojih smo dobili pristup probijanjem Unske pruge, no osim spomenutih ima još čitav niz značajnih mjeseta koja su od važnosti za planinarstvo i turizam, pa ćemo se i na njih osvrnuti u par redaka da zaokružimo opis.

Ekonomski važnost nove pruge je u tome što ona odtereće Ličku prugu, a Zagrebu i Beogradu pruža novu vezu sa Dalmacijom; zimi je ne zatrppavaju snježni nanosi, jer je njena trasa najniža od svih naših pruga što izlaze na more. Mnogo je bilo polemike i diskusije oko te pruge, o njenoj trasi i o tome da li ju treba uopće graditi. Dionica od Kostajnice do Bihaća sagradena je već davno prije rata, ali je rad tada zapeo. Dionica Bihać—Knin puštena je u promet tek 1949. godine, pa je to jedina veća pruga koja je u posljednjih četvrt stoljeća sagradena na području NR Hrvatske.

Nas ovdje u prvom redu interesiraju mogućnosti koje nam nova pruga pruža u planinarskom i turističkom pogledu. Osim što smo dobili kraću i bržu vezu sa planinama zapadne Bosne, već i sama vožnja tom prugom znači doživljaj za sebe.

Iza Tiškovca prva stanica u pravcu Zagreba je već spomenuta Kaldrma. Ovdje se odvaja uskotračna, šumska, tako zvana »Šipadova« pruga, koja preko Drvara vodi za Jajce i Prijedor. Izgrađena je još za Austro-Ugarske, radi eksploracije šumskih bogatstava zapadno-bosanskih planina. Danas nam može vrlo dobro poslužiti za pohode na Srneticu, Vitoroge, Klekovaču i Grmeč.

Iza Kaldrme u laganom usponu pruga prelazi iz Jadranskog sliva preko vododjelnice u poriječje Une, spuštajući se njome preko Bihaća sve do Kostajnice. Željeznička stanica Rađenović je polazna točka za lijepi izlet do izvora Une (2 km sjeverno od sela Suvaje, oko 1 sat hoda). Una je jedna od naših najljepših rijeka, no njene prirodne ljepote danas su još rijetko kome poznate. Unatoč mnogim opasnim mjestima i teškim zaprekama i kajakaši je smatraju jednom od najljepših voda Jugoslavije.

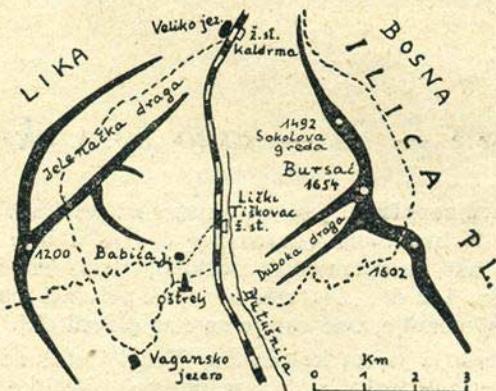
Izvor Une nalazi se usred okomitih vapneničkih stijena visokih preko sto metara. Iz jednog kamenitog kotla izbija vrlo jako vrelo krškog karaktera. Velika količina vode nadire iz dubokog podzemlja pod tako jakim tlakom da voda u kotlu upravo ključa i prelijeva iz njega u bezbrojnim malim slapovima, koji upotpunjuju romantiku ovog krškog krajolika. Sa izvora Une ne trebamo se vraćati na istu stazicu, nego možemo produžiti niz Unu. Jedan sat iza izvora dolina Une postaje sve tjesnija, završavajući postepeno pravim kanjonom. Na samom ulazu u kanjon nalazi se stanica Una i odavde možemo produžiti vožnjom.

Probivši se kroz mnogobrojne duge tunele stižemo do Martinbroda, najinteresantnijeg mjeseta na čitavoj pruzi. Ovo malo naselje stislo se u tijesnoj klisuri upravo na ušću Unca koji donosi Uni kroz svoju stjenovitu, kanjonsku dolinu toliko vode da ju upravo podvostručuje. Una pravi svoje poznate Martinbrodske slapove, koji i po postanku (sedra!) i po karakteru mnogo podsjećaju na Plitvičke. Ni jedan prolaznik ne bi smio propustiti da vidi te slikovite kaskade, jedinstveni krški fenomen, koji bi trebao ući u red prvorazrednih turističkih atrakcija, kao što su Plitvice ili Jezero Plive kod Jajca.

Spomenimo usput još i pastrve kojima je naročito bogat Unac, zatim podor starog grada Rmanj, grofova Celjskih, i izlet na vrh planine Osječenice (1796 m, oko 5—6 sati hoda). Osječenica je vrlo lijepa planina a naročito je zanimljiv oblik njenog vrha. Iz prostranog šumovitog masiva diže se stjenovita krška

piramida, koja je na vrhu kao odsječena (zato Osječnica), tako da tu imamo prostrani plato od nekoliko stotina metara. Na Osječeniku vodi dobra staza preko V. i M. Očijeva, koja se u mnogobrojnim zavojima penje na sam vrh. Zahvaljujući Unskoj pružili smo mogućnost za jednu vrlo lijepu jednodnevnu planinarsku turu na dosad prilično nepoznatu planinu.

Iza Martinbroda pruga ulazi ponovo u klisuru još tjesniju nego prije. Probijajući se desetak kilometara kroz obronke Osječenice stiže do slikovitog muslimanskog mjesta Kulen Vakuf. Varoš se smjestila u malom proširenju Unine doline, a iznad mjesta vide se ostaci velikog grada Ostrovice, poznatog već u XI. vijeku. Vlasnici su mu bili među ostalima vojvoda Sandalj, zatim grofovi Zrinjski, a već od 1501. godine Turci.

Ostavljamo Kulen Vakuf i po treći put ulazimo u kanjon. Trideset kilometara redaju se prizori divlje romantike sve jedan ljepši od drugoga. Brojni slapovi, čitave kaskade, Dvoslap, Troslap, brzice, mnogobrojni mlinovi kašikare i zeleno-plava bistra voda koja se ruši preko sadrenih stepenica. Kod Štrpca pravi Una poznate Štrbačke bukove. Pruga se probija mnogim drugim tunelima jer za nju često puta nema drugdje mjesta nego pod zemljom. Tekiza Loskuna i Ripča širi Una svoje strane i pruga ulazi na prostranu Bihaćku ravan.

Bihać (179 km od Zagreba) je vrlo staro mjesto i nekad je bio važan grad. Prije najezeze Turaka bio je neko vrijeme i glavni grad kraljevine Hrvatske, a pod tristogodišnjom turskom vladavinom najvažnija tvrđava u Bosni. Posljedice te vladavine još i danas viđamo širom Hrvatske jer potomci izbjeglih Bišćana još i dandanas nose prezime Bišćan. Bihać je ishodište za mnoge lijepe ture i izlete.

1. Lička Plješevica (1649 m, 5 sati hoda). Pod vrhom je sagrađena nova planinarska kuća. Ključ se može dobiti u T. Korenici. Silaz u Korenicu dva i pol sata.

2. Plitvička jezera. Cestom 35 km, redovita autobusna linija. Pješće kracicama 4—5 sati.

3. Gata, toplice 18 km sjeverno od Bihaća. Liječe reumu, temperatura 26—30 stupnjeva.

4. Sokolac, jedan od najbolje sačuvanih starih hrvatskih gradova (4 i pol km južno od Bihaća, oko jedan sat hoda). Već iz vlaka je vrlo lijep pogled na

grad koji dominira sa strmog brijega ravnicom sve do Bihaća. Nekoć je bio sjedište hrvatskog bana, a vlasnici su mu među ostalim bili Frankopani i Petar Kružić.

5. Ostrožac, jedan od najzanimljivijih starih gradova, vrlo dobro sačuvan, kasnije pregrađivan od Turaka (12 km od Bihaća, dva sata hoda, ž. st. Cazin). Prvi poznati vlasnici bili su mu knezovi Babonići, kasnije Blagajski. Smješten je na vrhu čunjaste stijene i okružen jakim bedemima. Vrlo lijepo izletište.

U Bihaću svršava nova dionica Unske pruge, svršava niz prizora divlje romantične neukroćene krške rijeke. Stara, poznata dionica koja odavde nastavlja prema Zagrebu, vodi i nadalje pored Une, no ne više plahovite i bučne, nego mnogo mirnije i tihе rijeke.

Priča sa mora — ili — kako sam skrenuo s puta

Svake godine čim započnu lijepi dani najčešći predmet diskusije je pitanje »kamo ovog ljeta«. S interesom čitamo sve što je u bilo kakvoj vezi s tom temom, a pogotovo ako je spomenuto nešto o onom, što nas najviše zanima; recimo, da li je jeftino i. t. d. . . Najviše nas ipak privlači more, bilo da do njega dođemo južnije ili sjevernije, ono ostaje za nas glavni cilj.

Našao sam se tako i ja na kolodvoru. Vrući ljetni dani dirigiraju smjer puta i to negdje prema Rijeci. Tamo sam bio već nekoliko puta, poznam kraj, a nekako mi se ne da da istražujem nova mjesta i da idem na nešto nesigurno.

Jasno, prije puta obavezno uzbudjenje. Na kolodvoru uobičajena ljetna gužva, ali zato je raspoloženje na visini. Nije ni čudo, čeka nas odmor i zabava. U vagonu začas se upoznajemo sa svima: ime, kuda putuje, gdje radi i tisuću drugih sitnica - a svi su u taj čas slični, bučni, veseli, pa i oni koji stoje i nemaju gdje čak ni prtljagu da smještate. I dok se još smještavamo i premještamo naprtnjače, torbice i pakete, već smo odavno protutnjali Savu i prvi smireniji pogled pao nam je na Samoborsko gorje. Strma piramida sa starim Okićem, budi mi uspomene na proljetne izlete i kiše, koje su nas iznenadno prale.

Uz prozore nižu se ugodni prizori uređenih polja. Naglo bez prelaza tu sliku prekida gusta šuma, pojačavajući tutnjavu vlaka. Tako se redaju stаницe, sela, putevi i livade na kojima se raštrkala stoka, a između nje izvija se tanak vijugavi stup dima uz grupu pastira — vjerovatno peku krumpire ili se dogovaraju za nečije voće. . .

Dolazimo i do Mrežnice. U njezinom mirnom zelenom toku odrazuju se šume i brežuljci, ali samo na čas, jer zrcalnu površinu prekidaju uzburkani bijeli virovi iza malih slapova.

Tu se već i teren počeo mijenjati. Ravnice prelaze u sve izrazitije brežuljke, a na livadama tu i tamo izbijaju kamenjare.

Još malo i u daljini opažamo ili tek naslućujemo iza maglene zavjese Klek.

Ali tek kad dođemo u Oštarije ili Ogulin, a pogotovo kada se maknemo iz Ogulina prema Hreljinu i Gomirju, vidimo ga pred sobom u cijeloj veličini; kamenka glava smjestila se na šumovitom obronku koji se strmo ruši do sela razasutih u podnožju.

Nehotice opažam, kao da nebo i kameni greben čine neku konturu ogromnog čovjeka, koji se pružio i leži. I tako uz malo mašte, sve jasnije vide se glava, nos, skrštene ruke i koljena, a narod priča da to spava Kraljević Marko.

Već smo duboko zašli u Gorski Kotar. Iz Skrada pogled nam privlači duga dolina Kupe i strma Kuželjska stijena i oni brežuljci obavijeni maglicom, koji se nanizani gube u daljini. Siroki taj pogled izmjenjuje se gustim zastorom tamne duboke crnogorice.

Ubrzo se pruga počela srušti. Stroj ne dahće više tako teško, već samo šišti. Gusta crnogorica počela se pomalo razređivati i opet prelazimo na livade - samo ovaj put primorske -, livade bijelog oštrog vapnenca. Tu smo dočekani i primorskim pozdravom, pod isprekidanim udarcima bure, podrhtavaju stakla u okvirima, a pravu jačinu vjetra možemo ocijeniti tek kada vlak stane i kada cijeli vagon dršće od udara o zid.

Međutim tu je i naš cilj - more. Za sada još ispod nas pružilo se puno sunčanih iskara, naoko zatvoreno sa svih strana, rekao bi čovjek da je jezero. Bura po njemu crta svoje tamne šare, a iz Bakarskog zaljeva prilijepio se uz površinu mora lepezasti reful, koji lijevim svojim krajem zapinje o rtove oko Omišla, da se negdje iza zadnjega kod Malinske smiri.

Sruštamo se zavojito i sve brže, kao da se i ložaču žuri da čim prije dođe dolje.

Kada je čovjeku dosadilo kupanje na svim kupalištima od Kantride do Martinšćice, na kojima sve vrvi od kupača, onda neka sjedne na autobus za Kostrenu. Gdje god se tu spustili na more uvijek ćemo naći plaža i plažica i kako kažu domaći »grot«, gdje se može kupati i u miru s kraja loviti špariče i ostalu šarenu morsku čeljad, kojih ima toliko da ih ni cijela pekarna ne bi nahranila.

Nabadajući se tako od kamena na kamen, pa onda malo plivajući uz kraj, znao sam proći po kilometar dva, a da ni ne osjetim kako vrijeme leti.

Jednog dana lutajući tako opazim u jednoj lijepoj maloj uvalici par šarenih šatora, ognjište sa loncima i naokolo par naprtnjača i vreća svakavog izgleda. Niže, potruške s nogama u vodi zadubio se neki mladić u papire, koje sam iz blizine prepoznao kao karte Ougulina i Gorskog Kotara. Možda nam je obojici već pomalo bilo dosadno, a kod mene još i znatiželja što će mu na moru gorske karte, tako da smo obojica bili spremni za razgovor. Ja sam odmah nategnuo razgovor na Gorski Kotar, želeći da se predstavim kao dobar poznavalac mjesta i prilika, ali nažalost brzo sam se morao povući i samo slušati što moj novi prijatelj, Mirko, govori.

Bio sam ja već par puta u Gorskem Kotaru i poznavao mnoga mjesta i sve stanice redom napamet, ali kod Mirka je to poznavanje bilo malo drukčije. Sve ono što sam ja poznavao bilo je iz vlaka. Lijepe šume pratilo sam sa prozora, stazice koje su se lijevo ili desno gubile, nekamo su vodile, ali kamo, to me do sada nije zanimalo. Nisam znao kako izgleda kraj iza onih grebena, a to je Mirko znao. On i njegovi došli su pješke na more. Iskricali su se tamo negdje oko Ougulina, pošli uz Klek i Jasenak na Bijele Stijene pa na Samarske i u Mošunama se ponovno spustili na cestu za more. Njegovo pričanje pratila je olovka po karti, tumačeći mi sve staze i prečace, izvore i kuće gdje se može spavati. Osjećao sam se jadno, mislio sam tumačiti, a sada sjedim kao u školskoj klupi i sam slušam lekciju.

Njegovo pričanje o doživljajima, puno živosti i oduševljenja, bilo je isto kada je govorio o kiši i teškim naprtnjačama, kao kad je govorio o suncu i ugodi-

nim časovima. To mi je dalo do znanja da su sve tegobe bile malene prema uspomenama, koje on ima sa takvih putovanja. Govorio je o drugovima i prijateljstvu, koje još jače veže čim su tegobe teže, govorio mi je o skloništu koga su tamo negdje među stijenama sagradili i o svemu onom što su tamo vidjeli i doživjeli. Govorio je o svemu tome sa takvom topinom da sam mu pomalo bio i zavidan.

Ne znam koliko bi još pričali, da nisu stigli i ostali - neko u »pump« hlačama i bos a neko u kratkim i sa gozzericama na nogama.

Došao je sa barkom i Mišo - zvani Bodul - jer zna »čakulat« po primorski On je bio sa starim šjor Antonom na ribama - na panuli -, i stari Ante, koji ga je dovezao dovde, upravo dijeli lovinu na dva dijela; desetak-petnaestak lokarda, danas je Mišin dio. Ne čekajući svoj dio, Mišo se zaleti do ognjišta i umiri se tek onda, kada je video da je Mirko metnuo kuhati tjesteninu u najveći lonac.

— Šjor Ante, cete malo s nami, imamo paštu i pomidori, dovikne Mišo i ode čistiti ribe.

I ja sam te večeri ostao kod njih na »pašti« i vraćao se vrlo kasno kući.

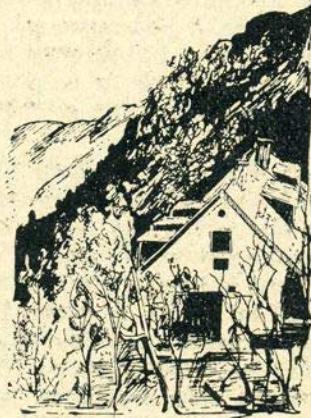
Sutradan a i narednih dana bio sam stalno kod njih; dobio sam i zaduženje da donosim kruh i da pazim na dobre filmove u gradu.

Tako sam proveo s njima par dana na moru i kada su oni kretali, našao sam se i ja među njima, ali ne na željezničkoj stanici, nego sa posuđenom naprtnjačom na leđima i u sandalama na putu za Snježnik i Risanjak.

To su uglavnom bili oni dani, koji su bili povod da skrenem sa puteva, kojima sam dosad išao, i nije mi žao.

I ja sad mogu kao i Mirko govoriti sate i sate o Velebitu, Zagorju i Sloveniji, o hiljadu sitnica i uspomena, o svojim starim i novim prijateljima, koji su drugačiji od onih među gradskim zidovima.

I. B.

Korab planina sa Dešatom i Krčinom

(Planinarsko geografski prilog poznavanju Koraba)

Južno od Šar-planine u zapadnoj Makedoniji dižu se uz samu albansku granicu visoke planine, slabo poznate još i neobradene u naučnom svijetu. Planinarima su one ostale sve do najnovijeg vremena nepoznate i rijetki su danas među nama, koji su zašli u ovo ogromno planinsko područje, da ga vide i upoznaju na licu mjesta. Među tim planinama jedno naročito mjesto zauzima skupina Koraba sa Dešatom i Krčinom, jer su one dio najvišeg i planinarima najinteresantnijeg gorskog masiva zapadne Makedonije.

Ta visoka planinska površ razdvojena je oštro dubokom dolinom Radike i Mavrovske Reke, te tako čini dvije skupine. Istočnu sačinjava Bistra, Jama i Stogovo, a zapadnu uz samu albansku granicu Korab, Dešat i Krčin, da bi kasnije iz doline Drima prešao u dugi lanac Jablanice planine, koja se dalje veže na Pindski masiv u Grčkoj. Na sjeveru on se bogato dijeli u visoke lance Šare, dok uz samu granicu stalno se povija jednim visokim grebenom, koji se preko Djalića i Koritnika može slijediti sve do samih Prokletija. Ove planine pripadaju šarsko-pindskom gorskom sustavu i to je njegov najviši dio. On se proteže od Metohije na jug i narušta našu zemlju kod Ohridskog jezera, te nastavlja u Grčkoj sa Smolikom u Pindu.

O Korabu se danas još vrlo malo znade, a pogotovo širi redovi današnjih planinara poznaju ga samo po sjećanju iz školskih klupa kada nam se usjeklo u uši to kratko ime: K o r a b.

Prije nekih 100 godina unazad nismo znali o Korabu ništa, pa čak ni da postoji. Sredinom prošlog vijeka je podno tih planina proputovao austrijski putnik J. G. von Hahn. Tada su ovi krajevi bili dio velike turske carevine, a tako je bilo i prije 40 i 50 godina. Pristup u taj dio carevine bio je vrlo težak i nesiguran zbog stalnih trzavica i upada raznih pljačkaških banda. Sigurnosti nije bilo niti na drumovima, a o planinama i njihovim gudurama nitko nije niti pomicao.

Hahn nas je prvi obavijestio o velikom planinskom carstvu »Albanskih Alpa« za koje daje visinu od preko 8000 stopa, a poviše Debra zapazio je jedan visoki vrh u snijegu i žutim sjenama. Nema sumnje da je ovo prva vijest o Korabu iako mu još ne znamo imena. Iza toga se dugo vremena zašutilo o Korabu.

Težište je početkom ovoga stoljeća bačeno na Šaru. Korab, duboko povučen i okružen visokim planinama, ostao je izvan domaćaja domaćih pa i stranih naučnih krugova. Sve te planine zvane su u starim knjigama Scordus, a tim imenom označavao se čitav masiv planina Ljubotenu na jug, pa je to važilo i za Korab. Izgleda da su jedino stanovnici i nomadski stočari oko Koraba znali i sačuvali njegovo izvorno ime do danas.

Za ime Korab tražio sam objašnjenja na samom terenu, ali sve bez većeg uspjeha. Krivokapić smatra da je riječ Korab nastala od turskih riječi »kara« i »bajir«, a ove znače: Crno Brdo. Tu svoju hipotezu veže on na staru tursku prošlost i tursku okupaciju Albanije (1468 g.), kada se u Musakinim bilješkama

spominje za debarske planine »Montagua Negra«. Po tome bi valjalo shvatiti da se nekoć Korab zvao Kara Bajir, ili skraćeno Karab, koji se kasnije pretvorio u naš Korab.

Drugo mišljenje dao je Jovanović, a tako nešto čuo sam i ja. Ta druga verzija izgleda vuče korijensko porijeklo iz riječi »korablj« što na makedonski znači lađa. To doduše i Krivokapić spominje jer dojranski ribari nazivaju svoje čamce »korab«. Danas još Galičanci znaju o vezi lađe i vrha Koraba. Tako Jovanović spominje da su mu pričali, kako je u davnoj prošlosti Nojeva lađa plovila po potopljenoj zemlji, te se zakrčila na jednom vrhu. Noa ga prozove Krčin. No lađa zaplovi i dalje i zasjedne mu na viši vrh — tu je korab ostao, a i danas kažu, nalazi se gore alka o koju je Noa privezao korab.

Ja sam ovu biblijsku priču daleko bolje obrađenu čitao o armenskoj planini Ararat, za koju još i danas svi Armenci vjeruju, da je na njoj zasjeo Noin kovčeg iz općeg potopa. Meni se čini da su tu priču donijeli Turci sa Orijenta u naše krajeve, te je primijenili na jedan visoki vrh u novim krajevima. Tako je držim došlo do današnjeg imena Koraba.

I o visini Koraba ranije se malo što znalo. Iza posjete Cvijića Ljubotenu god. 1889. podvrgnuto je mišljenje generala Steeba o visini Šare, te se opazilo da na jugu od Ljubotena »ima mnogo viših vrhova«. Već u svojim Osnovama za geografiju i geologiju Makedonije i Stare Srbije daje Cvijić ispravljeno mišljenje o planinama zapadne Makedonije. Prvo znanstveno ispitivanje Koraba poduzeo je Cvijićev učenik, beogradski profesor Rista Nikolić, godine 1911. On je prvi ustanovio velike tragove glacijacije na Korabu i opazio da je Korab daleko viši nego se onda držalo. Po njegovom računu ustanovio je visinu od 2770 metara, što se mnogo kasnije pokazalo približno točno. Stanovnici i stočari sa Koraba uvjerali su prof. Nikolića da prije njega nikome nije uspjelo ispenjati se do vrha najviše glavice. Penjači i čobani obično su stizali do pod stijene vrha, ali ga nisu mogli doseći te su se vraćali. Svaki takav pokušaj uvjek bi ostao označen hrpom kamenja, te se tako znalo do kojeg je mjesta Korab osvojen. Sam Nikolić također nije išao na najviši vis, već je bio samo pod njim.

Godine 1922. u sporazumu sa Albanijom vršila je naša vojska točno razgraničenje između dvije zemlje, te se tom zgodom jedna vojna komisija sa pratnjom i konjima ispela na vrh i tu ukopala velik kamen međaš. Čini se da je to bio prvi poznati uspon do vrha Koraba. Iduće godine (1923) boravila je na Korabu geodetska ekspedicija vojnih topografa i tom zgodom je visina Koraba podignuta na 2764 m. Talijani ga danas u svojim kartama označuju sa 2752 m. Prije toga Korab je smatran posve nepoznatim vrhom Balkana, a neke karte sve do unazad 20 do 30 godina bilježile su mu visinu sa 2050 m, dakle za 714 m manje od stvarne visine. Tako je Korab došao na svoje pravo mjesto, i od daleke »neznatne« i »beznačajne« čuke na Balkanu, on je danas drugi vrh u našoj zemlji i daleki pratilac starca Triglava, iza kojega je on svojom visinom prvi, i svega 99 m niži.

Iza izlaska sekcije Debar, Korab postaje i prvo poprište planinara. I hrvatski planinarski veterani zaputili su se prvi uz Srbe i Slovence. Od planinara, prvi uspon na vrh Koraba učinio je u ljetu 1927. godine D. Krivokapić, te je tom zgodom obišao Malone čitav masiv Koraba od Šar-planine do Radike. Poslijе su bili D. Jakšić, B. Gušić, R. Stefanović, J. Rogulja, M. Jovanović, Lj. Barić, S. Vatovac a i drugi, koji nas nisu izvijestili o usponu. Malebrojni ali lijepi i vrijedni opisi i predavanja, pa slike sa Koraba bili su prilog nas planinara sve

boljem i dubljem upoznavanju jedne visoke, lijepe, a i danas još nažalost pre-malo poznate planine. Ali njezine ljepote i bogatstva postat će uskoro poznata — jer Korab je naša planina budućnosti.

Prešavši jednim pogledom kartu Koraba naći ćemo se u teškom položaju ako želimo naći granice Koraba. To se daleko bolje može pogledati na samoj planini. Jedino na jugu gdje se Krčin ruši do sastava Drima i Radike oštro je tu odijeljen od Jablanice planine, dok nasuprot na sjeveru on prelazi u ogranke Šare. Tu je Ničpurska Reka odijelila Šaru od Koraba pa i arnautski stočari

Stado ovaca na Korabu

Foto: M. Marković

nazivaju Šarom sve pašnjake sjeverno i zapadno od sastava Hadžine Reke i Futeljskog potoka, dok su istočne strane Korab. Problem da li je Korab ulančano gorsko bilo, ili je to široko razvedena planinska površ, mislim da je danas riješeno pitanje. Ipak je činjenica da se kroz svu površ korapske visoravni, a ta se postepeno diže sa istoka od Radike, a sa zapada od Drima, može u njenom najvišem dijelu pratiti jedan najviši gorski greben. Dok je naša strana korapske površi relativno kratka, dotle se on stepenasto i položitije spušta na albansku stranu do Drima. Na taj glavni greben vezani su bočni dijelovi i ogranci koji su odijeljeni međusobno dubokim i strmim klancima, kroz koje bučno silaze brojni potoci i rječice, što se napajaju na ledenim vrelima pod stijenama najviših visova. Iako je šire područje Koraba vrlo prostrana visoravan, bogata velikim pašnjacima, koji u mnogom sjećaju na one u susjednoj Šar-planini, ipak se Korab vidljivo ističe i razlikuje svojom osebujunom formom, bojom kamena i brojnim snježištima kojih ima i preko čitavog ljeta. Već od Debra, toga gnezda pod Korabom sa tako burnom prošlošću, vide se oštре stijene što nestaju prema sjeveru i skrivaju se radoznalim očima putnika koji putuju cestom od Mavrova k Ohridu uz strme stijene hladne Radike i tako zatvaraju jedinstvene vidike na cijeli niz korapskih vrhova.

Općenito se uzima da na sjeveru Korab počinje u izvornoj čelenki Štirovicu što se uzdiže do pod sama Velika korapska vrata ili Der Korapi. To je najsjeverniji prevoj i karavanski prelaz preko Koraba. Tu je negda bila glavna transzitna i trgovačka veza od mora za Makedoniju. Danas ovdje nema prometa, a i putovi su već zarasli. Odavle su ljudi negda putovali i po tri dana od Radomira iz Albanije pa do Gornje Reke na Radiki, i to je svakako bila najveća prometna zapreka za vezu Makedonije i Jadrana, jer su planinom stalno kružile opasne čete haramija, te bi dočekivali trgovce i putnike i pljačkali do čega bi došli. Velika korapska vrata (2054 m) zatvaraju na sjeveru strme strane Ziberita (2381 m) dok se na jugu greben razilazi preko nekoliko oštih vrhova, te kulminira u Crnoj Čuki (2567 m), koja je dobila ime po svojoj izrazito mrkoj boji od niskog klečaka. Jedan kilometar južnije greben se uzdiže u veliku kamenitu gromadu Kepi Bar (2595 m) podno kojega ima puno ledenih vrela od kojih tamošnji čobani i vojnici vele da je najbolje Tri Česme. Sa Kepi Barom započinje glavni i najviši dio Koraba, a tu je i najveći lakat Koraba. On ovdje naglo skreće za 90 stupanja na zapad slijedeći duboki zid, kojega je stvorila glečerska dolina Duboke Reke, te se od Šilo Verta (2049 m) penje preko Kepi Bara sve do vrha Golemog Koraba. Odavle se taj greben nastavlja u Albaniju preko Malog Koraba (2745 m), otkuda se ponovo povija nazad na sjever. Tako je sa tri strane zatvoren veliki bazen, koji se u terasama ruši u dolinu Radomira. To je negda bio cirk najvećeg glečera u Korabu iza kojega se i danas lijepo vide tragovi i pustoš koju je ostavio. Sa vrhom Golemog Koraba (2764 m) Korab kulminira u visini. No u dijelu grebena što se od Golemog Koraba veže dalje u Albaniju te sa zapada zatvara Radomirski cirk ima također nekoliko vrhova koji prelaze 2700 metara. Tu je i najveći krš, a tu su i ponajljepši vrhovi na Korabu, ali nažalost — nepristupačni. Ima i tragova ostataka ledeničkih jezera. Takav jedan smo mi vidjeli baš pod vrhom u dubokoj uleklini koji danas prima vodu iz otopljenih snježišta. Jedno veće jezero nalazi se na albanskoj strani Koraba blizu silaza Ciganskog prolaza.

Sa vrha Koraba otvaraju se daleki vidici, no treba ipak prošetati granicom slijedeći greben na jug. Tada se otvaraju bajni pogledi, kako preko na albansku stranu i slabo nam poznate planine centralne Albanije, tako na našu stranu. Sam uspon na vrh Koraba je vrlo lagan sa naše strane, dok sa sve tri strane sa koje ga obilazi albanska granica on se stjenovito ruši i otežava pristup.

Od vrha Koraba granica teče na jug u smjeru grebena. U samom vrhu sastaju se oba glavna vijenca t. j. onaj sa sjevera iz Albanije i istočni od Kepi Bara sa naše strane. Sada se u najvišem dijelu može slijediti hrbat na jug, iako je teren vrlo teško prohodan. Iza par sati stigli bi do drugog prelaza kroz Korab, a zove se Mala korapska vrata. Njih zatvaraju dva moćna i imozantna vrha koja mame oči svakog planinara. Na sjeveru se diže vrh koji je bez imena, a visinu mu karte određuju sa 2672 m, dok je na jugu plećata stijena Duboke Reke ili Mali i Korabita visoka 2678 metara. To je uz Golemi Korab i Kabaš ponajljepša glavica na Korabu. U ovaj dio Koraba planinari najslabije zalaze, jer ih put obično vodi sa sjevera od Čaf Kadisa i Strezimira, pa su zadovoljni ako dopru do vrha Koraba, te tako ostavljaju van dohvata najzanimljivije dijelove Koraba.

Od vrha Duboke Reke prelazi greben Koraba preko brojnih kamenitih vrhova, od kojih na kartama znamo samo neke (kote 2590, 2520, 2443 m). Taj greben ja nisam prošao, ali mislim da ga se i ne može preći, jer bi svaki uspon i silaz zahtijeva penjačku spremu. No ima i patrolna stazica, kako mi rekoše vojnici, i planinar može preći za par sati do ciganskog prolaza gdje je stražar-

nica. Ovdje su prije, kako to već samo ime prevoja kaže, selili Cigani amo i tamo, kako oni to već rade. Greben Koraba teče i dalje na jug te prešavši vrh Škrteca (2440 m) silazi na istoimeni prevoj, četvrti na Korabu. Tu je naša karaula, pa ako planinar pravovremeno pribavi dozvolu od vojnih vlasti, može tu i zanoći. Treba se zato pobrinuti u Strezimiru, Žirovnici, Rostuši ili u Debru. Sad je greben Koraba posve jasan, on teče ravno na jug, pa prelazi vrhove Ploče (2235 i 2251 m) gdje je i istoimena vojna stražara. Dalje na jug vojnici zovu sve Dešat, ali on počinje istom sa petim prelazom kroz Korab Inoskom.

Mala korapska vrata — lijevo Mali Korabit (2683 m), a desno vrh (2672 m)

Foto: M. Marković

Odavle se isti greben Koraba nastavlja u Dešatu, čiji najviši vrh Velivar (2375 m), izgleda, još nije privukao oči planinara. To je vjerojatno i zato, što većina planinara u žurbi nije taj vrh ni zapazila, isto kao i vrh Krčina (2345 m) koji je par kilometara južnije od Velivara, a zapravo svega par sati daleko od Debra. Sa ovih vrhova pucaju daleki vidici na čitav masiv Koraba, a i na albanske planine na suprotnoj strani Drima.

No Korab ovakav kako smo ga sada prošli sa sjevera tamo od Velikih korapskih vrata i izvorišta rijeke Štirovice, pa sve do na jug do Debra, bio bi dakako samo idealno zamišljen lanac, jer bi se brzo osvjedočili da on nije tako jednostavan i jedinstven u pružanju. Korab treba gledati kao veliku prostranu terasu prosječne visine 1500 do 1700 metara, a iz te plohe diže se uzduž i popreko, puno raznih hrbata koji se vežu na ovaj glavni, što smo ga maločas prikazali. Između tih sporednih vijenaca nalaze se obično duboke doline hladnih rjećica, koje su se duboko usjekle u temeljnu površ Koraba, te tako zapriječile jednostavno obilaženje Korabovih vrhova. No krivo je držati, da ovi bočni vijenci spadaju u ogranke i predgorje Koraba, dapaće ima tu baš izvanrednih vrhova. Tako oko 10 km dugi greben, Mali i Gramesa (2365 m) imaju smjer pružanja istok-zapad, isto kao i greben Zverinja u Dešatu. Isto se Južno od Malih

korapskih vrata također odvaja na istok i zapad oštar greben od glavnog, te tvori na našoj strani izvanredno nazubljen hrbat u kome su Kabaš (2395 m) i Rosi Rimnic (2260 m), ponajljepši vrhovi u Korabu, a njihov izbačeni položaj privlači na sebe stalnu pozornost planinara.

Od izvirne čelenke Štirovice pa do Debra ima Korab sa Dešatom i Krčinom grebensku dužinu od preko 60 km. Taj put teško bi se prešlo i za nekoliko dana jer teškoće u terenu su velike, nema naselja te valja leđima ponijeti teret i najtežim prelazima, jer se zbog puta uz granicu ne može voditi konja. A i čekanja za vojnu pratinju za prelaz od karaule do karaule također otežava i usporuje kretanje. Tko tako uspije preći Korabom valja mu čestitati na upornosti, a i lijepom putu.

Kako god se Korab pričinja u morfološkom pogledu jasan, ipak je on složen sistem planina i geološka prošlost Koraba gradila je i stvarala njegovu današnju formu u dugom nizu vremena. Dok je na njegovim visinama krš označio u kamenu sve one forme i oblike koje nalazimo u našim Dinaridima, dотle nalazimo u nižim, a često i do samih vrhova sasma drugačiji zeleni svijet. Tako nas ponekad veliki pašnjaci i livade Koraba mogu sjecati i na naše zelene livade i bregove, a iz tih zatalasanih valova čitavog mora zelenila uzdižu se ponosite stijene Koraba sa čudnim smedim stijenama. Svakako je to veliki kontrast prema našem priviknutom gledanju na gole krečnjake u našim Alpama. Geološki je Korab slabo istražen. Bogat je azbestom, vjerojatno i drugim rudama, ali sve su to bogatstvo i zalihe koje trebaju pričekati na svoje dane.

Danas kroz Korab nema putova, nema na njemu ni kuća, pa i stanova pastirskih je malo. Zato je potrebno služiti se kartom i patrolnim stazama vojnika. Vojnici-graničari, jedini su uz čobane što poznaju bespuća i pustoš na Korabu.

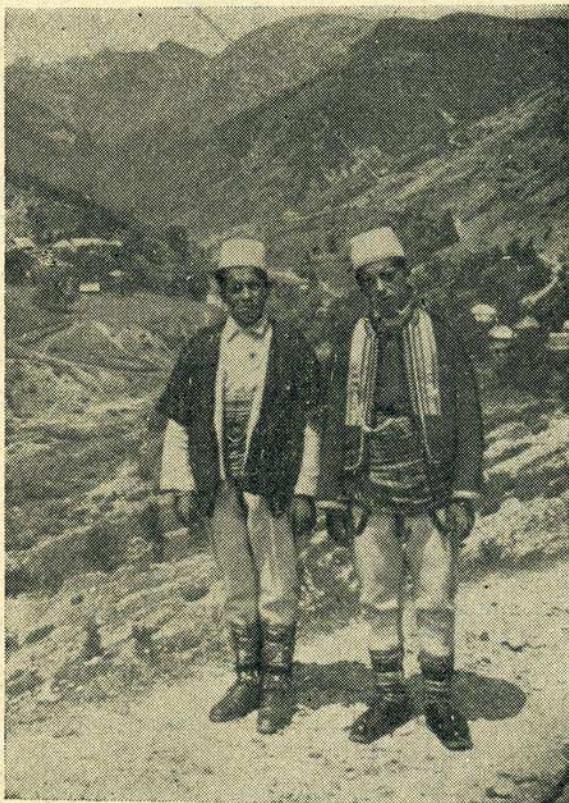
Tko želi posjetiti Korab mora iz Skoplja poći autom do Mavrova, gdje je danas napravljeno veliko umjetno jezero kao rezervoar uz električnu centralu. Ono je zatvoreno visokim stranama Koraba, Vlajnice i Bistre planine, i tek na jugu velikom branom spušta se u dolinu Male ili Mavrovske Reke, koja ispod sela Volkovija utječe u Radiku. Odavle se pružaju dvije mogućnosti za ulaz u planinu. Prva je kod sastava Reka u Trnici, pa uz Radiku na selo Ničpur, a odavle na prostrani greben travnjaka zvan Gabrovo. Tu je ruševina negdašnje žandarmerijske stanice. Odavde se za jedan dan može doći na vrh Koraba.

Drugi put počinje malo niže sastava Reka kod razvaljene pilane (3 km južnije) i starim mostom preko Radike strmo serpentinama se diže uz njenu klijuru te prelazi na stranu Duboke Reke i njenim obroncima vodi nas slikovitim predjelima sa otvorenim pogledom na masiv Koraba. Tu prolazimo vrlo zabačeno ali zanimljivo selo Nistrovo i dolazimo u Žužnje, malo seoce, što se kao gnijezdo savilo pod samim strminama stijene Kobaša. Tim putem prolaze nato-vareni konji i magarci, jedino prometno sredstvo oko Koraba.

Treća mogućnost uspona na Korab je veće selo Žirovnica gdje je vojna komanda i dobro je da se tu ili na Strezimiru planinari jave prije nego pođu u planinu, jer se onda lišavaju svake brige i bojazni. Do Žirovnice vodi drum što spaja Gostivar s Debrom i dalje s Ohridom. Dolinom Žirovničke Reke strmo se dižemo na planinu Dešat između visokih lanaca Asan Kule i Visoke Karpe. Došavši do prevoja Ploča nalazimo se u centru Dešata. Odavle je teška, ali zahvalna šetnja prema sjeveru do prvih vrhova Koraba.

Na Krčin (2345 m) je najbliže doći iz Rostuše i Duf dolom izlazimo vrlo strmo pod stijene Krčina. Još bolje je poći iz Debra, jer su тамо vojno upravne vlasti, te se lakše dobije pratinja do karaule na Krčinu.

U ljetu prošle godine imao sam prilike da u društvu sa mojim prijateljem, prof. M. Petranovićem, obiđem Korab. Tom zgodom nismo ni mi uspjeli obići čitav Korab, ali smo se u par dana puta nastojali što bolje upoznati sa širokim područjem planine. Preporučujem i drugima da zađu u veličanstvenu tišinu Koraba. U Žužnji pod Korabom neka se obrate velikom prijatelju planinara Nešadu Durmiši, čije smo gostoprимstvo i mi s povjerenjem koristili.

Braća Durmiši iz Žužnje — domaćini planinara pod Korabom

Foto: M. Marković

Hodajući po Korabu redaju se izvanredno lijepo slike i prirodne zanimljivosti. Izašavši na prostrane zaoblone i travnjake Guri Veljpnisa pa Gabrova, Šilo Verta, a još bolje iz prave travne prašume Čaf Kadisa, pružaju se zaista rijetke slike. Kao otoci u divljini dižu se kamene gromade, a tamo podalje opet golo stijenje. Ispod stijena pružaju se šikare, travurine i konačno prašume pod Korabom. To su ostaci predstavnika divljine, tu još obitava i korapski medo, ris i veprovi. A gore iznad i pod stijenama stalno teče kamenje, koga još velika stada divokoza bezbrižno gaze i skaču bez opasnosti od lovca i puške. Tu se dade danima gledati kako se magle vitlaju i dižu oko vrhova, onda ih sakriju, a ponekad u toj igri sagradi se prava fantazija oblika magle i škrbotina veličanstvenih sredih stijena. Tu pjevaju hladni vjetrovi kroz čitavu godinu svoje reske note, gonjeni kroz oštru visoku travu i korapsko cvijeće. Oh, to cvijeće

sa Koraba! Ubirao sam ga, a poslije sam požalio — ta to se mora zaista vidjeti. Zavaljeni u travi promatrali smo kako su daleko tamо na Bistri i Dešatu putovale sjene od oblaka, a mi smo opojeni mirisima sitnih cvjetića i majčine dušice zaboravlјali na trud i umor u nogama.

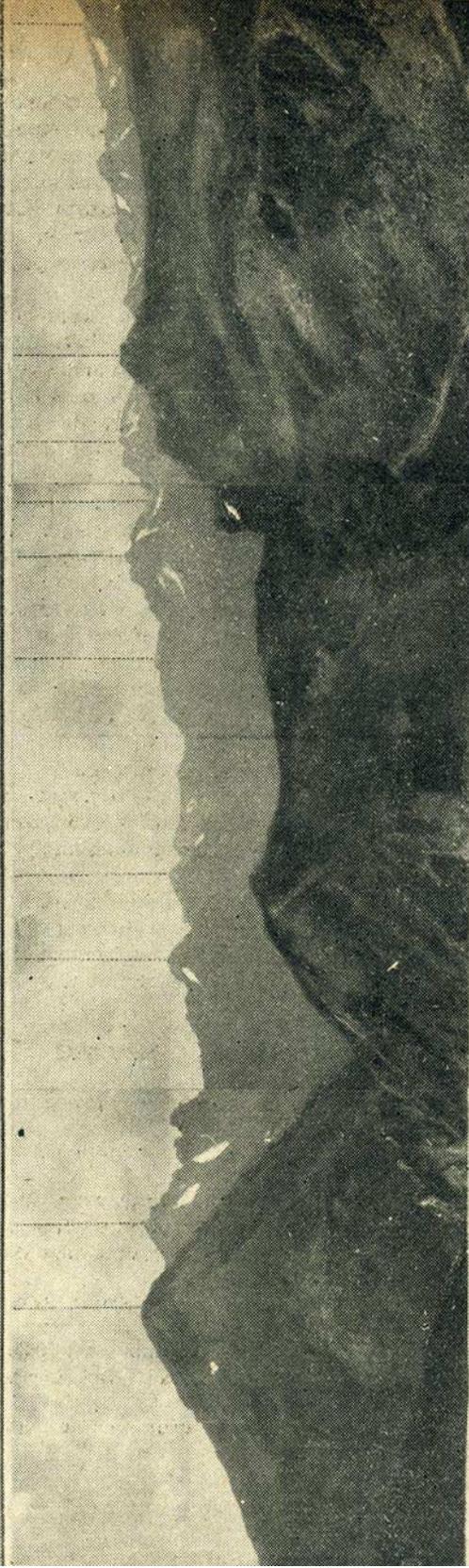
A onda najednom zazvoni zvono ovna predvodnika. Eto, nismo sami. Korab nije pust i na njem se živi. A kada se tek zade visoko gore u stijene Koraba onda smo svjedoci strašne pustoši. Po strmim odsjecima redaju se izlomljeni kameni slojevi tvoreći čudne krvine i grbine, koji govore u kakvim se tu katastrofama stvarao oblik i forma. A kada odavle svrneš pogled u dubinu na kadifno zelenilo Korabovo, dolaze u oči pravi kontrasti korapske plastike. Moćiće da vidici sa Koraba i zaostaju prema velebnoj plastici i sjenama, kako gledani odozdo, ali još jače i bolje to dolazi do izražaja, kada rukama zahvatimo hladan kamen korapske visine.

Ali Korab pruža i druge ugodaje. Na šiljku na kojem visinomjer kaže da je 2764 m visok, predstavljaju se novi oblici u Korabu. Odavle na sjeveroistočnoj strani gdje je greben Koraba zašao svojim laktom Kepi Baru, otkriva nam se na albanskom teritoriju ogroman cirk pustoši. Tu kao da su svi elementi prirode progovorili u jedan čas i pokupili i isprevrtali sve živo i neživo. Na ogromnoj površini, sve tamo od Tri Čuke i Crne Čuke pa do Maloga Koraba na drugom kraju, kao da je sve prerovano i zdrobljeno, a s visine to izgleda kao zatalasana pustoš kamenja. A gdjegdje zasvjetli se u tom kamenjaku, kao mala srebrena žilica, potoći što se ljeska o suncu i stvara viziju prostrane i velike riječne doline. To je živi ostatak ledenog doba sa Koraba, kada je led glodao i kidao korapsko meso i raznio ga, i ispreturao u nizinama. Zato lijepo kaže Jovanović za ovaj dio Koraba da se tu globus morao satima najsrditije tresti, dok je uspio sve iz osnova ispreturati izvrćući horizontalne kamene slojeve sve do potpune vertikale.

Već sam prije spomenuo da po Korabu nema naselja. Sve stanovništvo zbilo se po malim selima zbijenog tipa dolje pod planinom uz potoke i obradivu zemlju. Oni su gotovo svi stočari i prionuli su danas marljivo stočarskom životu. Neugo unazad nije bilo tako. Korab i zemlja oko njega bila je u prošlosti objekt stalnih prepada, puškaranja i pljačke. Korapskim prijelazima oduvijek su upadali »haramije« iz Ljume i Kališa, a glavni posao bila im je pljačka stoke i prepadi na mala sela i stanovništvo. U okolini Debra žarili su opet hajdučki dibralije, dok sa sjevera sa Šare zalijetali su se razbojnički kačaci. Koliko je bojeva zbog toga proživio Korab po svojim klancima, tome se broja ne zna. Još i danas smo prolazili iza toliko godina kraj razvaljenog Dibova, Reči, Strezimira i garišta i rovova iz tih hajdučkih dana. Uspomena na tu krvavu prošlost još je dosta živa i danas u narodu.

I danas pod Korabom žive ljudi raznih vjera, nacija i jezika. Ali svi žive složno i u miru. Nema više starih razračunavanja i osvete. Samo brojne puškarnice i otvori u kućama, kule i zidine pričaju nam kako se negda oprezno živilo i stalno stražilo i osmatralo.

Od stanovnika najbrojniji su Arnauti, a njihov jezik je najčešći. Srbi i Makedonci su u manjini. Taj omjer u korist Arnauta ostatak je poturčivanja naših zemalja i stanovništva još tamo iz Srednjeg vijeka pa do unazad 40 godina, kada su još debarski dibrajci ubijali i mučili srpsko stanovništvo. I danas se još neke muslimanske porodice sjećaju svoga srpskog porijekla, govore naš m jezikom i drže svoje običaje i imena. Tako se u manastiru sv. Jovana Bigorskog u dolini Radike, možemo u jednom pomeniku naći da su Srbi nekada živjeli u Tannuši, Grekaju i još nekim naseljima, koja su danas isključivo islamizirana.

SILO VERT 2049 M.

VRH 2622 M.

M. KORABSKA VRATA

MAUJ I KORABIT 2683 M.

VRH 2590 M.

VRH 2520 M.

VRH 2500 M.

KABAŠ 2395 M.

ROSI RIMNIC 2290 M.

NAVIŠI DIO KOBARA GLEDAN SA VISORAVNI POD KEPI BAROM
Snimio: M. MARKOVIC

Nomadskih stočara bilo je na Korabu prije rata vrlo mnogo. Oni nisu imali stalnog naselja, već bi selili po planini zajedno sa ovcama za boljom pašom. To su Cincari, koji spadaju u Arumune, a sami sebe zovu: Karakačani, Crnovunci (po crnoj vuni u koju se oblače), pa Vlasi, Karavlaši (Crni Vlasi — isto po crnovnim ovčijim kožama), Kucovlaši ili pak Karaguni. Karakačana nisam susreo na Korabu, ali vjerujem da ih se još može naći. Oni se zemljoradnjom uopće ne bave, već sele za stokom i boljom pašom sve do juga pa i dalje u Grčku do Soluna i obala Egejskog mora.

Stanovništvo pod Korabom nije siromašno, kako bi zamišljali na prvi pogled i obzirom na kraj i kuće u kojima žive. Vidio sam domaćinstva koja su imala stada od par stotina, a i do hiljadu grla ovaca, što je milijunska vrijednost ako se preračuna vrijednost vune, maslaca i sira što ga prodaju, a da blago nije ni taknuto. Tako i siromašniji stočari mogu da imaju novaca dovoljno, pa čak i više od potrebe za njihov skroman život. Moje je mišljenje, da sve to uvjetuje vanredno bogata paša korapskih ispašišta, koja su do danas neiscrpljeno vrelo i dohodak ovih ljudi. Kod nas na Dinaridima nema danas takvih bogatih i velikih pašnjaka, pa ni tog blagostanja i napretka u stočarstvu.

Način života i običaji Arnautskih stanovnika pod Korabom nisu se još ni do danas puno izmijenili i puno toga možemo još naći što nas sjeća uz prošlost. Sve bi to trebalo temeljito ispitati i sabrati u jedno omašno djelo, koje nažalost do danas nemamo, a pred našim očima odumire jedan doduše stari i preživio način života, ali zato vanredno bogat tradicijama, koje baš upravo tu pod Korabom vuku svoje duboke korjene tamo moguće još iz predrimskih vremena.

Korab je lijep danju i noću. Zimi mora da je strašan. Kada vojnici napuste prvim snijegom svoja zakloništa i siđu pod planinu onda po Korabu vlada elemenat prirode — možda isti onakav kakav ga je i sagradio. No Korab je lijep noću. Njegova silhueta znala me je tako osvajati da bih se skoro odvazio i zašao i noću u taj krš. Ali znam da bi žuti sjaj mjesecine sa korapskih snježišta izgubio čar, jer bi krikovi šumskih gospodara noći vratili mi maštu u krutu stvarnost.

Danas je Korab tih i veličanstven u svojoj divljini. Preko hiljadu kilometara udaljen od Triglava on se uzdiže duboko povučen i čeka, čeka, dok ne dočeka svoje dane. A tu prirodu, koju čeka velika budućnost, okusit će još oni, koji se odluče da ih Korab, drugi vrh Jugoslavije, primi u svoj zagrljaj.

LITERATURA O KORABU

- 1.) Dr. Jovan Cvijić: Osnove za geografiju i geologiju Makedonije i Stare Srbije, Beograd 1911. I. i II.
- 2.) Prof. Rista T. Nikolić: Glacijacija Šar-planine i Koraba. Glas Srpske Kr. Akad. nauka br. 87, Beograd 1912.
- 3.) Dr. Jovan Cvijić: Geomorfologija, knjiga prva, Beograd 1924.
- 4.) Dušan S. Krivokapić: Golemi Korab 2764 m, Hrv. planinar, god. 1933, br. 9.
- 5.) Dušan S. Krivokapić: O nekojim nazivima oko Šare i Koraba, Hrv. planinar, god. 1934, br. 9.
- 6.) Dr. Josip Pretnar: Po planinah Južne Srbije, Planinski vestnik, god. 1934. br. 1, 2, 3 i 4. (V kraljevstvu Koraba, str. 65.)
- 7.) Mihajlo Jovanović: Korab, Hrv. planinar, god. 1935, br. 2.
- 8.) Srećko Vatovac: Uz albansku granicu (po Korabu), Hrv. planinar, god. 1938, br. 5.
- 9.) Ing. Ratimir Stefanović: Korab, drugi vrh u našoj zemlji, Naše planine, god. 1950, br. 6—7.

- 10.) Topografska karta 1 : 100.000 list Debar. Izdanje vojno-geograf. Zavoda u Beogradu.
- 11.) N. Košanin: Četinari na Šar-planini i Korabu, Glasnik Srp. Geogr. društva 1, 1912.
- 12.) Prof. R. Nikolić: Penjanje na Korab, Glasnik Srp. Geogr. društva, 1, 1921.
- 13.) M. Jovanović: Čaf Kadis, Planinski vestnik 1935, str. 218.
- 14.) Aleksandar Ing. Vašić: Sa Šar-planine i Koraba na Ohridsko jezero, Planinski vestnik 1935, str. 246.
- 15.) Bogdan Jordan, Geografski pregled Šar-planine in Koraba, Planinski vestnik 1939, str. 180.
- 16.) France dr. Ing. Avčin: Od Ljubotena do Koraba, Plan. vestnik 1939, str. 194.

Drago Belačić, Zagreb

Široka Peč

Mnogo je već prošlo godina od dana kada sam prvi put ugledao strmu stijenu Široke Peči. Promatrao sam je s velikim užitkom. Načas mi je izgledala kao kakva stara tvrđava, a zatim kako kakav div širokih ramena, što snažno brani ovu dolinu, dok je njen greben ličio na razbarušenu kosu glave, što srditim licem gleda osamljenog promatrača, koji se usudio baciti oko na nju.

Taj mi se prizor duboko usjekao u pamćenje, a želja da se više približim toj stijeni rasla je s vremenom sve više.

Prošle jeseni došlo je konačno i do ispunjenja te želje.

Nastupili su sivi, tmurni dani; često je pljuštila kiša i izgledalo je da od mojih želja i planova neće biti ništa.

Usprkos lošem vremenu zopočeo sam pripremama, a najvažnije je i najteže bilo naći partnera. Osjetio sam to najbolje, kad je svaki, kojemu sam predlagao ovaj uspon, nalazio razne razloge, da ne podje sa mnom. Nastupilo je i poboljšanje vremena, a još uvijek nisam imao druga za turu.

Jednog poslijepodneva sjedio sam i listao knjigu „V naših stenah”.

Gledao sam ucrtane smjerove na slici Široke Peči i razmišljao o drugovima i željenom usponu. Odjednom me prekine dolazak Irene. Upitao sam je kuda će u nedjelju. Nije znala kuda će i zanimala ju je moja nakana. Predložio sam joj da podje sa mnom u Martuljk. Pristala je odmah, sva sretna i uzbudjena. Ostale su pripreme bile brzo i lako završene.

U ugovorenou vrijeme našli smo se u vlaku, koji nas je vozio uz vijugavu Savu.

Kad vlak prođe Ljubljansku ravnicu i počne se uvlačiti među planine, obično gledamo kroz prozor i veselimo se starim znancima. Ovaj put smo bili ozbiljni i zaposleni nad opisom i slikom. Kakav je to uspon? Opis i ocjena su tu, ali prije uspona se obično savjetujemo i izmjenjujemo misli već kod kuće sa nekim, koji je to prošao. Sada smo međutim bili mi prvi od naših, koji su se trebali približiti stijeni Široke Peči.

U Martuljku je već bila potpuna tama i napredovali smo dosta teško.

Kuća u Martuljku je bila zatvorena. Nismo se tome mnogo iznenadili i nastavili smo dalje u potrazi za nekim sjenikom. Naše papirnate baklje nisu nam pomagale u toj potrazi i morali smo se odlučiti da prenoćimo na otvorenom. Bilo nam je dosta ugodno. Uredili smo nekakav ležaj, naložili vatu i zaspali. Probudilo nas je svitanje.

Maglica je padala na krošnje crnogorice, koje su nas štitile od vlage i hladnoće.

Ubrzo smo se spremili za odlazak i nakon par minuta hodanja naišli smo na sjenike, koje prošle noći nikako nismo mogli pronaći.

U jednom smo sjeniku ostavili dio naših stvari i krenuli prema cilju.

Jutro je u dolini bilo maglovito, pa nismo znali da li je vedro ili oblačno. Put je bio vlažan, a grmlje i lišće ukrašeno kapljicama rose.

Za kratko smo vrijeme bili za Akom.

Magla je pokrivala sve okolne vrhove, a na čas se pokazivala Ponca, koju je sjeveroistočnjak na mahove otkrivao. Otkrivala se i Kukova Špica, ali Široku Peč nismo mogli vidjeti. Tajnovito je skrivala svoju izbrazdanu stijenu.

Prošlo je dosta vremena, kada se konačno i ona počela pokazivati. Divno je bilo gledati igru oblaka i sunca i djelovanje stijene. Sve skupa izgledalo je kao neka čudna priča.

Vrijeme se ipak znatno popravilo i sunce je obasjavalo sve okolne velikane. Bili smo dobro raspoloženi i nakon što smo se orijentirali, krenuli smo prema ulazu u smjer.

Prvo uzbuđenje kod ulaza nadvladalo je sve ono drugo što je vezano uz ovakav uspon. . .

Ušli smo u smjer prilično kasno. Najprije smo se uspinjali grebenom. To je bilo ono lijepo grebensko penjanje, gdje strmine još nisu velike, ali po odsječenim policama lijevo i desno uvijek vidiš koliko si visoko.

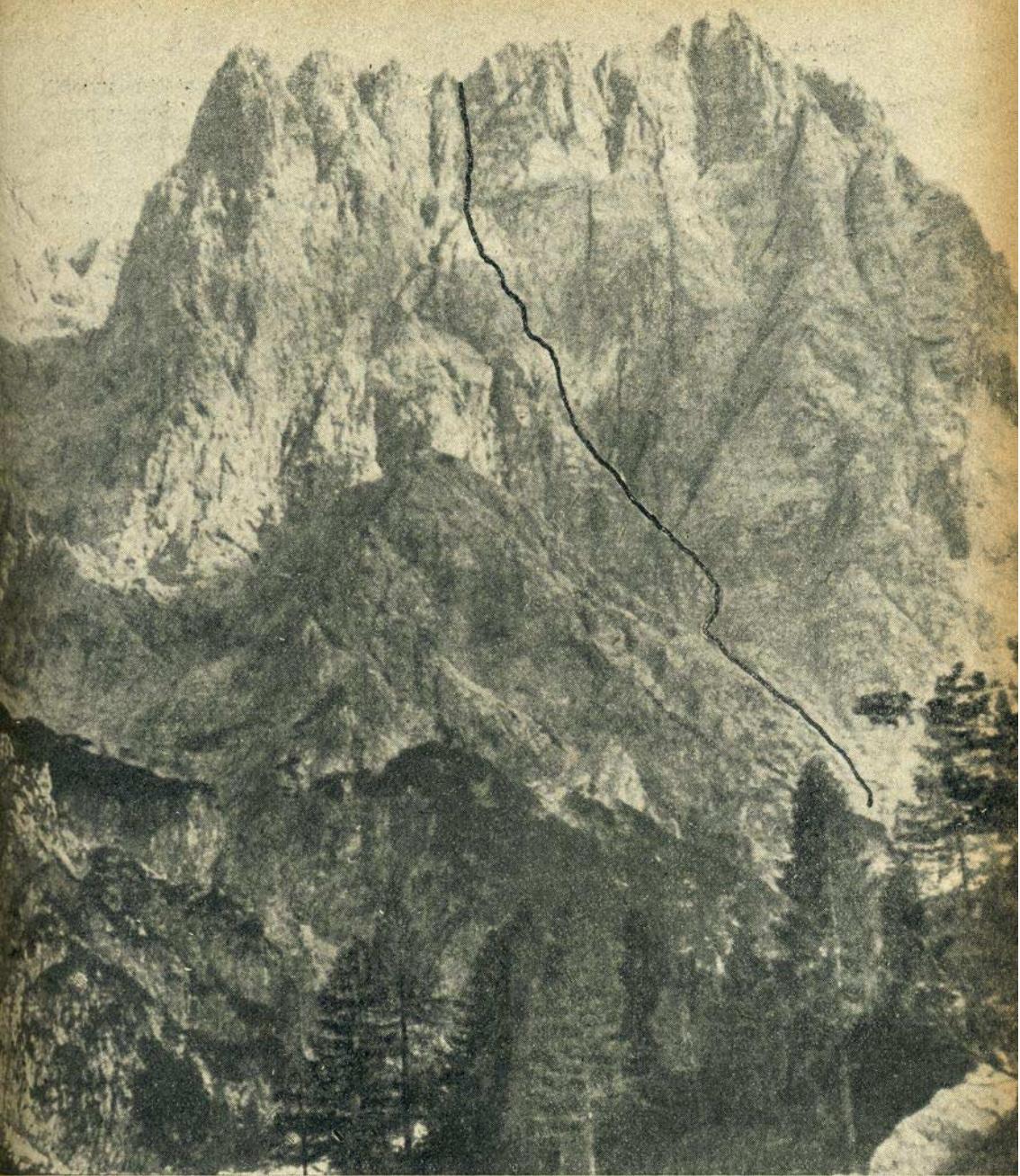
Onda dolaze ploče; glatke, kršljive, pune nestabilnih ljudskih klinova bi teško primile, ali išlo je srećom i bez njih.

Činilo se da je vrijeme išlo nešto brže od nas. Satovi su odmicali brže nego što se primicao vrh. Ali smo radije dugo gledali i mislili kuda ćemo, nego da žurimo i odemo krivo.

Konačno je došao dugačak i velik kamin, - zadnja markantna točka na slici i u opisu. Nije baš izgledalo privlačno; mokar, vlažan i pomalo curi. . .

Obišli smo ga s lijeve strane njegovim rubom i — još malo, i još malo i eto nas na vrhu.

Vrh nam je uvijek konačna nagrada za sve napore. U tom nagradivanju oni nisu nikada bili šrti. Malo je ako kažemo da je bilo lijepo. Pokušajte zamisliti vedro predvečerje na alpskom vrhu. Sunce je bilo na zapadu i obasjalo rumenilom sve okolne planine. Kako mora da izgleda Široka Peč iz doline u ovom sjaju? Ona jedina od ovih planina gleda ravno prema zapadu. Mora da se na njoj odvojenoj sjenama od svojih susjeda najviše ističe ova rumen. Vjerojatno su je zato i prozvali „Široka Peč“. Mora da izgleda kao da gori, plamti od ognja i žara.

Široka peč

Foto: Dr. Ž. Poljak

Široka, najšira peć na svijetu!

A onda je sunce počelo zalaziti i u stijenama su se pomalo počele uvlačiti neke plave sjene i gasiti žar. Sve je postajalo tužno i ljubičasto... Sivi je pepeo zasuo našu veliku peć i ona je postala hladna stijena. A na njoj je trebalo prespavati.

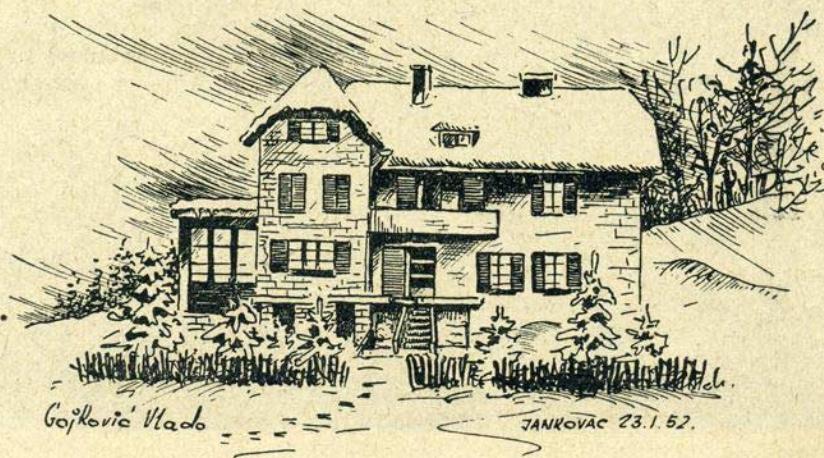
Mogli smo zapravo odmah silaziti, ali ona nema puta za silaz kao druge stijene. Našli smo za to pogodno mjesto za noćenje i ja sam se veselio tome, jer mi to nije bilo prvi put, a bivakiranje me je uvijek privlačilo. Irena se brzo složila s mojim prijedlogom za noćenje.

Sjeli smo na uže, zaklonili se od strujanja sa sjevera i tako smo, odmarajući se, dugo razgovarali o današnjem usponu, dok nismo konačno zaspali. Hladnoća nas je više puta budila, a tijela nam se ukočila. Bilo je blizu pola noći. Zadnja četvrt mjeseca obasjavala je kotlinu Amfiteatra, a vrhovi Dovškog Križa i Škrnatarice bili su žuto-zelene boje, dok su snježnici pod njima isticali svoj bijeli sjaj. Počeli smo pjevati i jeka nam je odgovarala, ali nas je san ponovno nadvladao.

Kad je svanulo brzo smo silazili prema toploj dolini i onim sjenicima.

Oblaci su skrivali svaki daljni vidik i pogled na planine.

Opraštali smo se od njih sjetni i veseli ujedno. Vjerovali smo, da ćemo im se ponovno vratiti...

Slike iz Alpa

Kada se za sivih jesenjih dana kiša dosadno slijeva niz prozore moje sobe, počinjem se sjećati nedavno minulog ljeta; slike dolaze i odlaze, iskrasavaju razne uspomene, vrhovi, stijene, usponi, smjerovi i ture — toliko ima toga što me sad sjeća Alpa.

Ovaj put nam je kiša dobro došla — mogli smo se danima odmarati čekajući da se poboljša vrijeme. No nakon nekoliko dana ipak sam zaželio, da se mogu maknuti iz doma. Gledao sam kako se teški, sivi zastori vuku nad dolinom, gledao potoke, što se bučno ruše niz stijene, gledao i čekao, da mi se nasmiješi sreća.

Kada je konačno jednog jutra zasjalo sunce, nisam mogao ni vjerovati. Tek kad su me drugi poštano prodrmali i uvjerili oduševljenim rijećima ustao sam iz kreveta, pokupio naš zveckavi materijal i krenuo s ostalima prema gore. Kako sam se poznatim puteljkom sve više približavao Triglavskoj stijeni, izgledala mi je veća i veća. Uvijek sam razmišljao, kako me podsjeća na neku ogromnu, krilatu sablast, što se ispriječila na kraju doline i kao da mumlja: »Stoj, dovde i dalje ne!« Zar ne izgleda obli vrh Triglava kao glava, a Prag i Plemenica kao ispružene ruke, s kojih se spušta sivi plašt — stijena. Jedan od nabora tog plašta bio je i Nemški steber, naš današnji cilj.

Ušli smo u stijenu. Isprva je išlo dobro. Malo lijevo, malo desno, i nekako smo došli do snježišta u polovici stijene, na Maričke.

Malo smo sjeli i prigrizli suhih šljiva, ali mi je prisjelo, kad sam opazio teške oblake kako se podmuklo valjaju iz Luknje.

Nisu nagoviještali ništa dobro, ali smo ipak krenuli dalje, ne bi li se još izvukli po stebri »na suho«. Spustila se magla, a za njom i kiša, isprva sasvim slaba. Ali njena snaga je stalno jačala. Mislio sam da će taj ljetni pljusak brzo proći, pa smo se sklonili pod nekom strehom staroga snijega. Gromovi su praskali posvuda, pa sam neprestano čekao, kada će u naše klinove i karabinere, što smo ih mudro ostavili iza ugla, zalutati koji gromić.

Ovdje, pod tim malim komadićem snijega, bilo je jedino mjesto, gdje nas voda nije izravno polijevala. Ipak je dolazila odasvud: potoci su tekli pod našim nogama, kapala je sa snijega, odbijala se od stijene, raspršivala se na sve strane, uvlačila se u odijelo, dopirala do kosti.

Morali smo izaći iz stijene, jer je bivak bio previše »mokro neugodan«, bilo je bolje mučiti se kroz izlazni previs. Upravo tamo kuda smo prolazili, curili su potoci; činilo mi se da se penjem uz vodopad. Na samom izlaznom detalju došao je na mene red da izbijam klinove. Inače ih tu ne bismo toliko trebali, ali sada se bez njih nije moglo napredovati. Blatni vibrami nisu držali, a oprimci su bili neznačni i skliski. Čekao sam na polici, dok njih troje ne prepenuju do gore, a to mi je izgledalo dugo kao čitava vječnost. Voda mi je ulazila kroz rukave i za vrat i cijedila se do cipela — upravo savršeno centralno hlađenje.

Nastavio sam polagano penjati, od klina do klina. Dalje sam se tako ukočio, da sam pomislio, da se ne ću moći izvući odavde. Nekako sam napredovao i došao do zadnjeg klina. Još nekoliko udaraca kladivom, i vani sam.

Hodali smo umorno po snijegu ledenika. Noć je bila tamna, a kiša je počela jenjavati. Nerazrešivi splet klinova, karabinera i užeta visio je na meni, ali tada ni to nije bilo važno. Bio sam i prezadovoljan da smo se izvukli.

Imali smo mnogo sreće kada smo uspjeli po toj magli naći dom. U krevetu sam brzo zaboravio na one potoke u stijeni i nizove čarapa i hlača što se sad suše na užetu; zaboravio sam i na vjetar, što udara u zidove doma, i ubrzo zaspao.

* * *

Jalovec

Foto: N. Paulić

Opet sam bio u dolini. Na vrhovima se sjajio novi snijeg, a oni su se u tom svečanom ruhu dizali visoko u nebo. Izgledali su nejasno kao neki nadnaravni bijeli duhovi.

Opružio sam se na suncu, ne bi li mi ono svojom toplinom istjeralo svu tu hladnoću iz kostiju. Tik uz mene nosila je nabujala Bistrica svoje vode prema Savi. Mislio sam, kako uvijek prolazimo putem nekoliko metara od ovog lijepog potoka, a rijetko da netko i obraća pažnju na njega. Pošao sam njegovim koritom tražeći nove motive za slikanje; svidio mi se taj zapušteni kraj, i zalazio sam sve dublje u klanac. Skakutao sam s kamena na kamen očekujući svaki čas, da se okliznem u vodu. Kamenje je bilo potpuno bijelo i glatko, a voda sva zelenožuta od mnogih kiša.

U zraku se još osjećala svježina jutra, a lagane koprene pare dizale su se iz vlažnih šuma. Potok na jednom mjestu ponire, a kasnije se opet javlja. Izvire sve jači i jači, da nakon desetak metara zahuči u bezbroju većih i manjih

slapova. Sada je voda potpuno bistra, i vidi se svaki kamen na dnu potoka. Provalačio sam se kroz grmlje i povijeno drveće prelazeći s jedne obale na drugu i mislio sam, kako čovjek tražeći ljepotu ovdje u prirodi ne mora gledati uvijek samo planine, ne smije biti jednostran. I tu, u tom običnom gorskem potoku, ima isto tako lijepih zakutaka; isto tako je lijepo promatrati igru ove zelene vode, koja se ruši niz isprano kamenje i pretvara u bijelu pjenu.

* * *

Kratki odmor

Foto: N. Paulić

Jednog popodneva napunili smo naprtnjače skromnim ostacima hrane i krenuli na Jezero na Gruntu. Znao sam tek to, da se tamo gore, u području Škrlatice, Oltara i Rokava, u tom rijetko posjećenom kraju nalazi bivak »dvojka«. Otišli smo cestom do Turkove planine, i onda smo nekom starom stazicom zašli u šumu. Uskoro smo izbili na prostranu krčevinu, koja se pružila uz duboko korito sada slabašnog potoka.

Već ovdje sam sustao. Privukle su me velike, zrele jagode, kojih ovdje ima u izobilju. Zavalivši se u travu, uživao sam u ovim sočnim plodovima majčice prirode. Kad sam se sjetio da me čeka još jedna »otežavajuća okolnost« — puna naprtnjača, koja zasada leži u travi, zaželio sam da ostanem ovdje; kraj ovih jagoda nije mi se dalo uspinjati po beskonačnim sipinama.

Međutim vrijeme je prolazilo, a mi smo morali još za dana biti gore. Morali? Ne, jer sam znao, da će zaboraviti na svaku malodušnost, a i na jagode

kada se samo dodirnem stijene. A sad, zbogom jagode, odlazim eto u drugi svijet, okrutan i bez života, gdje su jedina živa bića takvii entuzijasti, koji svoju sreću traže među vrhovima i grebenima. I naći će je, zar ne?

Sipine se spuštaju poput dugih kamenih jezika, što su se urezali duboko u šumu, iz koje nas je začuđeno promatrala cijela obitelj divokoza. No tek kada smo zaobišli kameni prag, preko kojeg se prelijeva vitak slap, došli smo na pravu sipinu. Uspinjali smo se po širokom toku ove kamene rijeke tražeći stalno neko čvrsto tlo, grmlje ili stijenu, gdje se kamenje nije toliko rušilo pod nogama.

U sumrak smo izbili na donji rub visoravni, pune humaka i vrtača, ukratko, stvorene za lutanje po noći. Još dugo smo hodali, dok nismo začuli glasove ostalih; oni su nas već nestrljivo čekali u bivaku. Prvo mi je bilo da se opružim po krevetu slušajući kako čaj već kipi na benzinskom kuhalu.

Drugog smo jutra pošli prema južnoj stijeni Oltara. Nije naročito visoka, ali je strma i u donjem dijelu pomalo previšna. Namjeravali smo ovuda doći do sedla, pa na Visoki Rokav, i dalje na Škrlicu.

Po nekim kaminima popeli smo se malo više, do položenijeg terena, ali prilično kršljivog. Već ovdje smo nailazili na snijeg, ali sam se upravo zapanjio, kada smo došli na »škrbinu«. Cijela sjeverna strana, a i sam greben, bila je u ledu; Visoki Rokav je izgledao kao neka ledena igla, i jedino nam je preostalo da odemo na malo simpatičniji Oltar.

Nisam se baš ugodno osjećao na tom grebenu, jer nije bilo lako tražiti oprimke pod snijegom, niti mokrim cipelama kopati nogostup u ledu. Ruke su mi bile pomalo obamrle od hladnoće, a dok sam osiguravao, sjedeći u snijegu, osjećao sam, kako mi hlače upijaju vlagu poput spužve.

Iza svakog vrha u grebenu dolazio je još jedan, još viši, i nikako da dođe onaj pravi vrh Oltara. Kada sam na jednom od tih vrhova ugledao upisnu kutiju, kako jedva viri iz snijega, nisam mogao vjerovati, da sam već tu. Ipak sam izvadio knjigu, pisalo je: Veliki Oltar. Stisnusmo si ruke, sretni ali samo napola, jer, čekao nas je i silaz. Sam vrh je bio kao i svaki drugi: hrpa stijena pokrivenih snijegom, s malom kamenom piramidom. Stajali smo na njemu neko vrijeme, ne znam ni sam za što, vjerojatno za to, što je najmarkantnija točka. Hladan i neugodan vjetar tjerao je oko nas guste gomile oblaka; ništa se nije vidjelo. Samo s mnogo mašte mogao sam sebi dočarati izgled dolina tamo duboko dolje.

Spuštali smo se po istočnoj strani, i dokopali se strmog kuloara s mnogo svježeg snijega. Zastor oblaka se na čas raskinuo, i ukazao nam se cijeli Martuljak. Divlje stijene, od Špika do Široke Peči, snježišta, sipari i šume, što se spuštaju sve do malih kućica uz cestu. Među njima vijuga tanka blistava pruga — Sava. Oblaci su nam opet zastrli pogled, i svega je nestalo. Opet samo razdrobljeno kamenje i siva magla, kao da ničega nije ni bilo.

Večer je bila vedra. Sunca više nismo vidjeli, a njegove posljednje zrake obasjavale su još vrhove Triglava i Cmira. Doline su bile potpuno tamne, a noć se tiho šuljala i ovamo gore. Svjetlost se na vrhovima polagano gasila, i više se nije čulo ni blejanje ovaca.

Tada sam bio tako daleko od svijeta. Činilo mi se da svuda vlada onaj veličanstveni mr, »kad misli hodaju na golubinjim nogama«, kao da se sve uplašilo noći, koja je dolazila.

Nisam ni primijetio da sav drhtim; bilo mi je hladno i morao sam se zavući u našu malu orahovu ljusku. Nakon nekog vremena započeo je puhati vjetar, i uže, koje smo razapeli vani da se suši, fijukalo je cijelu noć.

Sunce je dobro pripeklo u leđa, dok smo se uspinjali na Dovški Križ. Nakon tolikih kiša sunce mi je izgledalo kao najljepša stvar na svijetu. Sad mi je sve bilo lijepo i lagano, kao da je sunce oživilo te stijene, a i moj duh. Zaista, tko nije osjetio kiše i hladnoću u planinama, tko nije osjetio sumornost i dosadu kišnih dana, taj ne zna što to znači lijepo vrijeme. A danas je bilo prekrasno, čisto, baš kao »suza«.

Svi su vrhovi bili izazovno blizu, stijene su mamile svojom visinom, oštiri se grebeni pružali na sve strane. Iza jednog takvog niza stupova i tornjeva,

Grebeni Martuljka

Foto: N. Paulić

vrhova i vrhunčića bila je i Šrknatarica, skoro zaboravljeni vrh. Tamo smo se i uputili. Nalijevo je zjapiro Amfiteatar i osamljena Široka Peč, koja izgleda kao neki fantastični srednjovjekovni grad, na drugoj strani skokovi pa travnjaci i opet skokovi, sve tako do Peričnika. I ta se dva različita svijeta sastaju na ovom grebenu.

Duboko dolje na Plazama trčkarale su ovce. Vjetar je na mahove donosio slabe glasove zvonaca i blejanja. Čudna osama vladala je na ovim visinama. Vidjelo se neobično daleko, kako se lanci planina lagano talasaju prema horizontu.

Penjali smo po nekim tornjićima zaoblazeći ih sad zdesna, sad slijeva, i nakon nekog skoka došli smo i na Škrnataricu.

Bilo je vrijeme ručka. Zadovoljili smo se s nekoliko bombona maštajući o svinjskom pečenju i prepirali se, da li je bolja kuhana ili pečena piletina.

Morali smo se vratiti istim grebenom. Mislio sam, kako u današnje doba »ekstremista« mnogi s nekim prezicom gledaju na te grebene, zaboravljaju ih. Ipak ja radije idem ovamo, nego da stalno tucam klinove po previsima i provlačim se kroz kamine. Ovdje kao da se povezuju dvije različite želje: jedna, estetička, — da stalno uživam u pogledima s vrhova, i druga, da uz to i penjem, jer se i ovdje može naći lijepih problema.

* * *

»Na Cmiru ćeš bivakirati!« Još lani su mi to rekli, ali nisam mogao vjerovati u taj običaj. Međutim sada, kad sam se nalazio u tom čudnom spletu polica i previšća, kojim obiluje Cmir, počeo sam vjerovati u to.

Noć se spuštalа brzo, a mi smo još bili u stijeni. Vjetar, koji nas je pomalo hladio cijeli dan, sada je postajao sve jači. Nekako smo došli do jedne široke police, i ja sam otisao tražiti neko zaklonjeno mjesto; uže je bilo prekratko, pa sam se razvezao (tada mi nije bilo stalo ni do kakvih pravila), i odšetao se iza ugla. Polica se malo sužavala, i u nekoj plitkoj rupi, gdje vjetar nije tako nesmiljeno puhaо, našao sam mjesto za bivak.

Zabili smo nekoliko klinova, dobro se navezali, da tko »u snu« ne odleti dolje, iako je taj san bio obična ironija. Pojeli smo nešto od naše »obilne« hrane, svaki po dvije presuhe šljive, i s mnogo optimizma prepustili se cijelonoćnom drhturenju.

Bivak, mislio sam, to je moj stari, dobri prijatelj; to su mi obično najdraže uspomene, nikada se tako dobro ne zabavljamo.

»Aha, opet si liječio kostobolju na svježem zraku«, reći će mi u Zagrebu čim spomenem Cmir. U stvari mogu biti sretan, jer ovo je sasvim ugodan bivak: lijepa je ljetna noć, temperatura bit će da nije mnogo ispod nule, a nismo ni pokisli. Ovo što se malo tresemo i što se vjetar uvlači u rukave, hlače i za vrat, nije tako strašno.

Sjećam se kada smo jednom cijeli dan lutali po Kamniškim Alpama; kiša je pljuštila od jutra, a snijeg je bio dubok i mokar. Naprtnjače su nam bile pune vode, i onda smo potpuno mokri proveli noć u snijegu. Pred jutro se već počelo smrzavati, a ipak smo cijelu noć pokušavali pjevati i pričali sve moguće nove, ili već davno zaboravljene viceve. Ujutro smo tek vidjeli, da nismo niti sto metara daleko od neke kuće, i nije nam preostalo, nego da se nasmijemo sami sebi. Ipak, onda sam pravo zavolio planine.

Drugi put, kada smo se danima mučili pod jesenskom kišom na огромnim prostranstvima Triglava, jedini zaklon od bure našli smo u nekoj vrtači. A u noći su se potoci vode počeli slijevati po nama. Na benzinskom kuhalu pekli smo komadiće slanine, i fini miris stvarao nam je iluziju pečenke. Bila je to prava gozba dok je vodostaj u našim cipelama već davno prešao normalu.

Međutim, negdje kod Karavanki počeli su se trgati oblaci. Mjesec se digao iza naših leđa, i Triglavski ledenik zablistao je nekim sablasnim srebrnastim sjajem. Iz Aljaževog doma, tisuću metara ispod naših nogu, jasno su se čuli zvuci harmonike, no nakon nekog vremena muzika je prestala. Dva svijetla izašla su iz doma i kretala se po čistini. Znao sam, da to naši momci idu na spavanje. Da mi je bar bila žličica toplog komposta, koji su oni sigurno pili te večeri, ili bar jedan pokrivač s mog kreveta, koji će cijele noći biti prazan, osjećao bih se kao u raju.

Oko pola noći promijenio sam mjesto s Mladenom; sada sam ja visio u čudnom spletu užeta i zamki, jer je na polici bilo tjesno za četvoricu. Kroz noć su se vidjele tamne konture vrhova, samo su oko Škrlatice kuhali neki oblaci. Na Stenaru se uz jaku tutnjavu survao velik odron kamenja. Jeka se dugo vremena odbijala od stijena, gubila se i vraćala, i onda pomalo zamrla.

Postajalo je sve svjetlijie i svjetlijie, i kada sam se već poveselio, da će imati vedro jutro, spuštila se magla. Došla je brzo i bila je tako gusta, da sam imao osjećaj da je to neki predmet, kroz koji će se morati silom probijati. Pošli smo

Pogled prema Austriji

Foto: N. Paulić

dalje, i za nepunih pola sata bili smo na vrhu. Pitao sam se, zašto smo se uspijiali ovamo gore, tresli cijelu noć, da dođemo do ove male kamene piramide, gdje smo jedva jedan drugoga vidjeli kroz maglu? Zašto? Pa ipak, znao sam, da ćemo i drugi put ići gore, jer će nas opet privući ta veličanstvena snaga planina; ići ćemo »zato jer postoje«.

* * *

Noć je još pokrivala vlažnu dolinu Vrata, kada smo ponovo krenuli prema Triglavskoj stijeni. Namjeravali smo ići u Jugov steber, a već je sama ta posmisao izazivala strepnju u meni. To je trebao biti moj najteži uspon. Nisam znao, čemu da vjerujem: raznim ocjenama teškoće u knjigama ili pričanju prijatelja? Nisam znao što nas čeka.

Na istoku se polagano naslućivala blijeda svjetlost jutra. U visinama je već bio dan; crveno-žuti odsjaj sunca počeo je plamtjeti na jednom vrhu, prešao i na drugi, pa treći, kao ona stara legenda o baklji, koja ide iz ruke u ruku.

Sjeli smo na poveći kamen pod samom stijenom i gledali kakvo će biti vrijeme. Iz Luknje su se počeli kovitlati oblačci. To nije bio dobar znak; ipak mi je bilo drago, jer sam tražio razlog da odustanemo; u stvari nisam bio raspoložen. Polagano smo krenuli natrag.

Drugog jutra ustali smo još ranije; sada sam osjećao da moram ići. Veselio sam se usponu, raspoloženje je bilo sasvim drugačije. Krivo mi je bilo što je propao jedan krasan dan.

Brzo smo bili pod stijenom, na onom mjestu odakle smo se jučer vratili. Navezali smo se i birali tko će ići prvi. Ispalo je na Šimu, i on se ubrzo izgubio iza ruba. Zatim je došla moja dužina, i tako smo brzo napredovali po strmom žlijebu. Penjali smo lagano, bez muke, u stijeni smo se osjećali kao »kod kuće«. Sada to nije bio više onaj bijeli zastrašujući zid; svagdje smo nalazili mogućnost za prolaz. Najteže mjesto smo podijelili: Šime je stao na moje rame i prešao previs, a meni je ostala druga »poslastica«, glatka ploča iza toga.

Nedaleko nasuprot nas, dizale su se strme tristametarske ploče; iz doline njihovi obrisi podsjećaju na Sfinge, a odavde mi se čini da je ta zagonetka zaista nerješiva, neprepenjiva.

Priječio sam po nekoj polici. Odjednom se na izbočenom dijelu stijene polica potpuno suzila, skoro izgubila u stijeni. Pogledao sam dolje; točno ispod mene, po snježištu gdje smo ušli u stijenu, kretala se neka sitna točka, vjerovatno divokoza. Odronio se sitan kamen; padaо je dugo kroz zrak, potpuno slobodno, a onda je odjednom divokoza pobegla; uplašio ju je zvuk kamenčića što je parao zrak.

Pri vrhu, stijena se položila, i po policama smo izbili na Bambergov put. Sunce je tek nedavno prešlo podne, a dan je bio prekrasan, bistar. Stijena je ostala za nama; no zato su sreća i uspomene ostale u nama.

* * *

. . . Oprاشtali smo se od planina. Na poluzastrtu nebu palile su se prve zvijezde, a sa zapada su dolutali prijeteći oblaci. No nisu oni samo pokrivali nebo; kao da su se zavlačili i u moju dušu, neka tuga i sjeta zavladala je mnome, jer sam znao, da ostavljam ono što nas čini sretnim.

Gledao sam kako u visinama još tinja dan, i pitao se, kada ću opet doći u planine. Kada ću opet gledati te stijene, tako sumorne u kiši, a veličanstvene na suncu? Kada ću opet gledati kako uže lagano teče niz ruke, i penjati nekuda gore, u nešto novo i nepoznato?

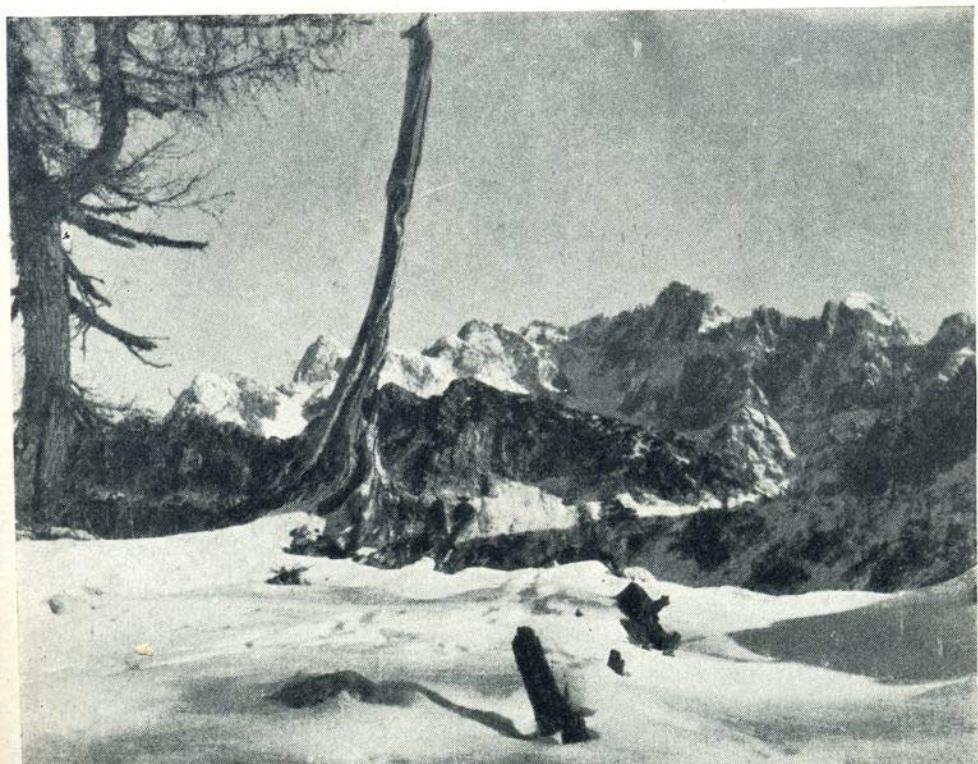
Polagano smo odmicali od doma. Iza nas su se nazirali samo tamni, sivi obrisi vrhova; čuo se tihi plač vjetra, i nijemo veće silazilo je u dolinu.

Julijske Alpe

Foto: N. Paulić

↑ Meteorološki opservatorij na vrhu Bjelašnice — zimi — (2057 m)

↓ Hrasnički stan na Igman planini (1315 m)

Foto: M. Vasiljević

Kišoviti dopust

Prošlog ljeta mnogi od nas mogao je ovako nazvati svoj dopust. I ja spadam u to društvo. Ali ne bih želio da kiša bude glavna tema ove priče. Po svakom vremenu, u svakoj prilici, može se naći po koji ugodan doživljaj. Takve, eto, doživljaje htio bih opisati. Pokušat ću da prikažem nekoliko utisaka sa mog dopusta. Kiša nije baš uvijek padala, a ako je već i padala, nije uvijek lijevalo, No, da počнем.

Kao i svake godine, htio sam i sada veći dio dopusta provesti u planinama, a zatim se, na koji dan, spustiti na more, da se temeljito operem. Pošao sam na dopust sam — tako, desilo se. To me nije suviše oduševilo, no slobodno vrijeme je ipak trebalo iskoristiti. Bilo je već kasno, početak rujna. Otprileku su bili načinjeni planovi za Velebit, trebalo nas je ići nekolicina. Sam tamo ne bih želio ići. Dakle, kamo? Jasno, Juliske. Odabralo sam, pomalo sa rezervom, divlji dio naših Alpa. Znate šta mislim! Mangart, Kanin, Prestreljnik, Rombon... Odavno sam želio poći na te vrhove. Oni su za nas teško pristupačni, pa se nisam ni sada mnogo nadao da će mi ta tura uspjeti. Slučajno sam već u vlaku sreو dva starija zagrebačka planinara, koji su također smjerali na te granične velikane. Dogovorili smo se da za dva dana krenemo iz Bovca. Kako je do tada preostalo još dovoljno vremena, odlučio sam da pođem na Pogačnikov dom iz Kranjske Gore preko Kriške Stene.

KROZ KRIŠKU STENU

Tog jutra probudio sam se u Mihovom domu. Upravo je svitalo i oblaci su se počeli bojiti ružičasto. Za koji čas pojavit će se alpska krv na nekom visu. Ali ne, novi oblaci potiskuju željno očekivanog vjesnika novog dana u planini. U domu još svi spavaju. Spremam doručak, pa naprtnjaču na leđa i na put prema Krnici. Tamo je još sve mirno, zaključano je. Ne budim ih, tek napravim mali odmor i dalje. Najprije šumom, pa kroz klekovicu, zatim po sipini obrasloj travom i mahovinom, još malo preko gromada kamenja i konačno dolazi vrijeme da se okuša prava sipina (to znači dva koraka naprijed, a jedan natrag). Usput prolazim kraj snježnih jezika, a ima ih većih i manjih. Osobito je lijep jedan slap što izvire pod snijegom i ruši se kraj puta. U monotoniji tihih oblaka tako osvježuje šum vode. Vjetar se ne osjeća, tek vidim gdje u visinama juri oblake. Prisojnik je natmuren, opasno prijeti. Nad čitavom Kriškom Stenom vise magle, a Škrlatica se načas pojavi, da bi se odmah zatim zastrla. Prolazim još malo snijegom i evo me konačno pod stijenom. Od Mihova doma ima dobrih 3 sata. Sad treba odlučiti, sve do sada sam naime kolebao. Zbog sumnjivog vremena mislio sam, ako počne nevrijeme, okrenut ću natrag, pa nikom ništa. Nisam ni znao kako ću se osjećati sam — u Alpama još nikad nisam bio sam. Međutim toliko toga zaokuplja pažnju, da samoća uopće ne pada teško. Tek sam par časaka u stijeni, a već imam šta vidjeti. Dok je oko mene sve tmurno, mračno, oblačno, dотле тамо, nešto dalje, Mojstrovka i Sleme kupaju se u suncu. Da čovjeku dah stane, kako divan doživljaj pruža taj prizor. No prijeko, u Austriji, opet je oblačno. Nastavljam put, hladno je, zebu ruke. Usprkos toga stijena je veoma ugodna, razvedena je i dobro osigurana. Ona bi bila lako

prohodna i bez svih tih klinova i čeličnih užeta. Upravo je užitak nakon duge sipevine doći u takvu stijenu. Nakon jednog sata ugodnog i laganog penjanja stižem na vrh stijene. Tu je kamena visoravan. Kao nekim čudom javlja se sunce. Nedostaje mi riječi da opišem trenutak kada sam prilično ozebao izašao iz stijene i stigao na plato obasjan suncem. Znam samo da bi se isplatilo doći u Alpe već i zato, da se samo taj trenutak doživi i osjeti. Puhnuo je vjetrić, oblaci jure, ali sunce, čas jače, čas slabije, ipak sije. Smjestio sam se u zaklonjeno mjesto blizu stijene, okrijepio sa malo vode i šećera, te ostao tako na suncu. Spopalo me neko čuvstvo velikog olakšanja. Nestale su sve brige. Ovdje grijе sunce, to je jedino važno. Kao da i nisam na našoj planeti. Da, to su planine, to je tajna njihove privlačne snage. Fizički zamor i duševni odmor. Ne samo odmor, nego i osvježenje duše, preporod svih čuvstava. Nažalost sunce je uskoro nestalo, vraćaju se tamni oblaci, a snjima i vjetar. Nestalo je i moje idile — opet naprtnjača na leđa i markom naprijed. Jutros sam se bojao samoće, sad sam posve zaboravio na nju, a za koji čas kod jezera našao sam i društvo. Dvoje simpatičnih mladih ljudi, Slovenci, vozili smo se zajedno u vlaku. Da hoćeš, ne možeš ostati sam. Gornje Kriško Jezero doima se neobično svježe u toj kamenoj pustosi, modra površina, sa jedne strane još obrubljena snijegom. Opazio sam tu blistavu plohu već gore sa puta, kad je vjetar načas rastjerao magle. Tek kad sam došao posve blizu, ugledao sam ga ponovo. Nismo ostali dugo kod jezera. Krenuli smo preko ispranih vapneničkih blokova, što liče na okamenjene valove mora. To su Kriški Podi. No, da ne duljim, uskoro smo stigli u Pogačnikov dom.

Podvečer sam još otišao na Razor. Bila je magla i vjetar. Na vrhu čak veoma hladno. No uspon je ipak bio nagrađen. U času kad sam htio već poći natrag zablijesnuo me neobičan sjaj. Otvorio se horizont prema zapadu. Bavški Grintavec, Srebrnjak, Veverica, Mangart, Jalovec i drugi u neprekidnom nizu. Tik nad rubovima gorskih kosa blista sunce. Prekrasne boje, modro nebo, rumenilo zapada. Nažalost nisam dospio diviti se vidiku. Oblaci su brzo sve ponovo zastrli. Ledeni vjetar primorao me da što prije siđem u dom. Uskoro se noć potpuno spustila. Nad Pogačnikovim domom bile su zvijezde tako blizu. Svijetla u soškoj dolini pod domom izgledala su mnogo sitnija i daleko.

Citav taj dan vrijeme je bilo veoma sumnjivo, ali ipak nije padalo. Noć je neočekivano bila potpuno vedra. Zato je slijedeći dan svanuo natmuren, sa kišom. Počelo je obilno sipiti već u rano jutro, kad sam pošao u Bovec. Tamo sam se našao sa drugovima iz Zagreba, sa kojima sam se prije dva dana dogovorio u vlaku. Kiša je bila uporna. Predsjednik planinarskog društva iz Bovca, veoma susretljiv i simpatičan, tješio nas je da kiša ne će tako brzo prestati. Kada kod njih počne padati, tad neprekidno lijeva barem dva tjedna. Tako su govorili i drugi mještani. (Kasnije sam saznao da je Bovec po množini oborina na trećem mjestu u Jugoslaviji). No, hvala lijepa, veoma ugodno. I tako su davno željeni usponi ostali i nadalje samo želja. Planina se zatvorila pred nama.

Ipak, bilo je vrijedno spomenuti jednu epizodu iz okolice Bovca. Pošao sam popodne prema planinama. Snažna i uporna kiša zaustavila me je kod prvih pastirskih bajti. Stari Primorec pozvao me unutra i ponudio svježim ovčjim mlijekom. Prijalo mi je. Upitao sam ga što sam mu dužan. No starina se uvrijedio. Zar gost da plaća! Ja sam njegov gost, kaže, i za ponuđeno on ne prima novac. Tako me se ugodno dojmila ta gesta patrijarhalne gostoljubivosti. Premda su do kraja drugog rata svakog jutra Talijani dizali svoju zastavu u Bovcu, ipak ovdje žive Slaveni. Dobrodušni, širokogrudni, pravi naši ljudi.

Kiša je potrajala. Po takvom vremenu može se ići par sati, čak i čitav dan. Ali kad danima beznadno lijeva, a magle vise u dolinama i zastiru visove, e onda zbogom — »Ostali su bregovi za nama« ... Slijedi putovanje dolinom Soče, pa Gorica, Divača i konačno Kopar. To je lijep grad sa više drevnih građevina i sa modernom industrijom koja se gradi, ali se meni ipak nije svidio. Znam da sam nepravedan, ali pomislite, autobus je stigao nešto pred ponoć, prenoćišta nigdje i ponovo nigdje, ni hotel, ni Ferijalni Savez, ni privatno. Dakle zadnjim autobusom, već iza ponoći, u Portorož. Tako mi se zamjerio i Portorož, ma da sam tamo našao prenoćište. Drugi dan šetao sam Koprom, no dojam se nije mogao popraviti. Čak ni kupanje u moru nije pomoglo. Drugačije je zato bilo u Piránu. Popodne me autobus dovezao u grad Tartinijskog. Kapala je kišica.

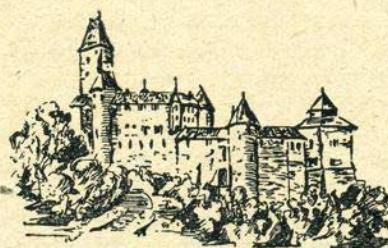
VEČER NA MORU

Vožnja je bila ugodna, razgledavanje okolice i mora uz dobru glazbu iz radio-aparata u autobusu. Izašao sam iz kola i uprtio svoj »ormar« na leđa. Ogledavam se, izgleda da je to glavni trg. S jedne strane more, tamo tržnica, ondje razni dućani, a ona lijepa monumentalna zgrada nasuprot obali sigurno je neka ustanova. Nasred trga smjestio se stari kip violiniste. Prilazim bliže. Giuseppe Tartini d'Istria, XVIII. vijek. To je dakle on, virtuoz i kompozitor. Za naše uho zvuči nešto kao Vivaldi. Lijepo je vidjeti na glavnem trgu jednog grada spomenik umjetniku, muzičaru. No stranac mora prvo naći prenoćište, a tek onda razgledavati grad. Hotel je star, ali udoban. Što je pak najvažnije, imade mjesta. Kišica uporno kapa, ne će biti šetnje u Portorož. Hajd' da razgledamo Piran. Kraj okamenjenog violiniste polazim uzbrdo. Uske uličice. Kamo li vodi ova. Dan se bliži kraju. Izlazim na uzvisinu, na cesti sam. Vraćam se njome naniže prema Piranu. Put me vodi kraj visokih, dobro uščuvanih zidina. Netko je rekao da su iz XV. vijeka, još iz doba Mlečana. Malo dalje, naniže, čistina je i na njoj katedrala. Djeluje monumentalno, u romanskom slogu je, bez raznih tornjića i šiljatih prozora. Sve je strogo kvadratično. Unutra je već tamno, slike i oltari ne razabiru se pravo. Interesantan je zvonik. Naravno, tipično primorski, ali začudo na vrhu iznad križa smjestio se još neki limeni svetac. Bit će zaštitnik mjesta, što li. Upalio se i reflektor, koji odozdo obasjava sat na tornju. Taj sat je atrakcija svoje vrsti. Stalno nešto izbija. Četvrt sedam je za njega šest udaraca i jedan, slijedi pola sedam, šest udaraca i dva i t. d., svakih 15 minuta. Obuhvaćam pogledom Piran, koji je poda mnom. Sav se smjestio na izduženom rtu. Sa kopnene strane, na brežuljku, obrubljuju ga visoki zidovi, kraj kojih sam prošao maločas. Tako drago djeluju stari krovovi ispod mene. Na obali oko cijelog grada pale se svjetla. Tamo pak daleko preko pučine počinju titrati u magli neke iskrice. Naziru se i kroz kišu. To će biti Trst. Izgleda nekako prigušeno, tajanstveno. Sad još nije dovoljno tamno, treba doći kasnije ovamo. Silazim prema obali. Opet uske uličice, gotovo kao hodnici. Stigao sam tako tik do mora. Zaobilazim cijeli rt. Fascinirano gledam pučinu. Sjedam na kamen kraj svjetionika. Bući more. Čudno je obasjano kad se gasi dan. Vlada mir. Šum mora još više potencira tišinu. Tišina i u meni vlada, potpuno smirenje. — Kad sam pošao dalje, već se potpuno smračilo. Titraju odsjevi svjetla u moru. Zaokuplja me taj prizor. Ali odjednom, kakav je to miris? Ogledavam se. Tamo, pred kućom na obali iskupila se cijela porodica kod stola. Majka nosi večeru. To pržena riba tako privlači pažnju. Malo dalje sjedi starac

uz more na kamenu. Zabavljen je svojim mislima. Ne primjećuje ništa oko sebe. No evo i hotela. Dobrano sam ogladnio. Sigurno od mirisa ribe maločas. Nakon večere ponovo sam kod katedrale. Noć je. Kiša je stala. Ispod mene je Piran, čije svjetiljke ne smetaju previše, ali tamo na sjeveru kolikog li svijetla. Tamo je Trst. Trepere iskrice gusto posijane naokolo. Prema krajevima su rjeđe. Pogled mi ostaje prikovan. Konačno ga skrenem ulijevo. Na većoj udaljenosti opet svijetla, ali ih ima mnogo manje i slabija su. Dalje opet i opet grupice iskrica. Sve su to mjestanca na talijanskoj obali. Vraćam se pogledom prema Trstu. Toliko mnoštvo svijetla, takvu punoču osvjetljenja na dalekom prostoru nisam još vidio. Sigurno je da more potencira dojam, ali on ipak ostaje. Veoma umoran vratio sam se u hotel. Pun sam doživljaja, koji potiskuju umor. Kroz prvi san još čujem brojne otkucaje zvonika sa limenim svecem.

Slijedeće jutro osvanulo je opet tmurno. Uskoro polazi brod za Rijeku. Nema nade da u ovo doba godine vrijeme krene uskoro na bolje, zato hajde. U luci kad sam čekao brod, slučajno sam naišao na svoje supatnike iz Bovca. I oni će za Rijeku, putovat ćemo zajedno. Plovidba me unaprijed veseli, jer u tim krajevima još nisam bio. Vožnja brodom, kao i uvijek, ugodna je, pogotovo kad ima toliko mjesta. Tek sunca je bilo malo, sve sami oblaci, pa oblaci. Nekoliko puta zamalo što nismo upali u nevrijeme. Kiša nas je ipak stigla, ali tek na kraju puta, pred Opatijom. Upravo se bilo smračilo. Usprkos kiši, i to snažne, Kvarnerski zaljev u noći ostavio je dubok utisak. Množina svijetla u velikom luku. Tamo, malo udesno, ima ih osobito mnogo, gusta su — to je Rijeka. Vlak je krenuo. Kiša je zastrla zadnji vidik sa Plasa.

Završavam priču. Pogled mi pade kroz prozor na Samoborsko gorje. Nakon obilnih kiša, danas je zrak neobično čist. Nazire se toliko detalja u dalekim bregovima. Sunce zalazi, sad će nestati kraj Plješvice i Japetića. Blješte rijetki oblaci. Disk je upravo nestao. Za čas još oblaci sjaje i bregovi su još svijetli. No pomalo prevladavaju sve tamniji tonovi. Oblaci odjednom postaju purpurni, a gornji im dijelovi potamne. Sad se bregovi ocrtavaju samo kao crne silhuete na svijetloj podlozi. Kratka raskoš boja u oblacima nestala je. Tako bogat prizor priroda štedljivo pruža. Treba upiti u se sve te utiske i boje, to oplemenjuje čovjeka. Rijedak je ovakav zalaz sunca, pogotovo u Zagrebu. Eto, sad su tek rubovi oblaka prema zapadu tamno rumeni, ostali su posve crni. Iza bregova na horizontu još uvijek ostaje svijetla traka, što podsjeća na minuli dan.

Sklonište PD „Zagreb“ na Lazu

Već je prošla druga godina otkako PD »Zagreb« ima u zakupu kuću na Lazu, koja je i prije rata bila pod upravom bivšeg HPD. Smještena u pitomoj dolini, okruženoj crnogoricom, uz pastirske bajte, pruža svakom posjetiocu intiman ugodaj. Brigu oko održavanja kuće ima alpinistički odsjek, a uprava društva je s većom svotom novaca uređila i upotpunila njen inventar.

Sjećam se još sada s kakvim su veseljem članovi AO primili vijest o najmu skloništa i krenuli na put, na prvu radnu akciju. Bila sam i ja s njima. Taj se put pretvorio u pravo istraživanje, jer je voda puta, pored legitimacije, zaboravio i geografsku kartu, a nitko još od nas nije tamo bio. Završili smo silom prilika noćenjem u pastirskoj kući u Blatu. Kad smo slijedećeg dana konačno ugledali našu bajtu, veselju nije bilo kraja.

Ovdje, daleko od našeg Sljemeđa, u predvorju Triglava, postoji jedna mala kućica, a mi smo njeni domaćini. Iako nismo njeni vlasnici, ono je ipak bila samo naša. Našli smo je u dosta zapuštenom stanju; nedostajale su mnoge stvari, počevši od žlice do svjetiljke i gunjeva. S mnogo truda uz novčanu pomoć društva naši su članovi dotjerali njenu unutrašnjost. Postepeno su dolazile radne akcije s kojima se našao »lazista« prof. Friedrich i svojim vrijednim savjetima mnogo nam pomogao. Nije nam bilo lako pri srcu gledati vrhove planina i odoliti njihovom zovu, dok smo popravljali krov i pilili drva, i ako govorimo o poteškoćama, to nam je bila jedna od najtežih.

Bilo ljeti ili zimi Laz je uvijek lijep, intiman i domaći. Ako se ljeti na povratku s Triglava svratite na Laz i provedete тамо koji dan ne ćete požaliti. Za jutarnje buđenje pobrinut će se pastiri svojim povicima kad svoju stoku tjeraju na pašu. Zvukovi praporaca na vratovima goveda koja se razilaze po cijelom kraju, slijevaju se u jutarnju pjesmu Laza. Šumovite padine Ograda (2085 m) u kasno su ljetu punе runolista i encijana, te ne znate je li to park ili dolina Laza. Ako naveče zavirite u siranu, obično najveću i najljepšu zgradu cijele planine, možete vidjeti način pravljenja poznatog bohinjskog sira i upoznati život planinskog seljaka. Bohinjci su prilično tvrdi ljudi, jer ih je težak dosadanji život učinio takvima. Teško otvara strancu svoje srce, ali ako mu znate prići, ubrzo se skida onaj vanjski oklop i stečeno prijateljstvo vas dugo veže uz njega. Veza s pastirima na Lazu učinit će vam boravak još dražim. Mi smo je uspjeli u potpunosti ostvariti. Niti jedno bolje jelo nije se kod nas skuhalo, da ga nismo s njima podijelili, a oni su nam se uvijek obilno odužili mlijekom i maslacem.

Znali su nam doći u posjete i na noćenje slovenski planinari i lovci. Nadam se da su bili zadovoljni našim prijemom i da se rado sjećaju Laza i Hrvata u njemu.

Kad zimi zapadne snijeg tereni se Laza pretvore u skijaški raj za terenske skijaše. Obilje tura prema Triglavskim Jezerima, Hribaricama, Velom polju te sve tamo do Triglavskog platoa, idealni su za održavanje tečaja alpskog skijanja. Život na takvoj neopskrbljenoj kući sasvim se razlikuje od onog na planinarskom domu. Čovjek se mora za sve brinuti sam, a to je ono što je svakom mladom planinaru i alpinisti potrebno i gdje skrivene vrline i sposobnosti dolaze u punom obliku do izražaja.

Kuća je udaljena 4 sata hoda, ljeti, od Stare Fužine a može primiti 6 osoba. Ljetni put vodi iz Stare Fužine najprije prema planini Jezero ali se prije serpentina odvaja udesno i iznad planine Blato dolazi s jugoistoka na Laz. Zimi je preporučljiv put preko planine Jezero, jer sve do Jezera vodi širok dobro markirani put u serpentinama kojim pastiri gone svoju stoku na ispašu. Od Jezera do Laza postoji stara markacija, koja zimi nije vidljiva ali put nalazi izrazitom uskom dolinom, te uz kartu Julijskih Alpa (izdanu 1952. u Ljubljani) nije teško orijentirati se na tom dijelu puta.

Sklonište je predviđeno za grupne posjete i tečajeve stručnih sekcija PD »Zagreb« u zimsko vrijeme, dok će se ljeti nastojati da pored onih koji borave dulje vrijeme u kući, bude slobodan koji ležaj za prolazne goste, koji će se tamо zadržati. Svaki planinar na prolazu kroz Laz bit će mio i dobrodošao gost.

Jelka Ledić

Zatvorena ognjišta na Medvednici

Sprečavanje požara u šumama, koje posjećuju mnogobrojni planinari i izletnici, a to su u prvom redu park-šume na Medvednici, pitanje je, koje se povlači već decenijama, a da nije konačno riješeno. Pitanje zaštite šuma od požara pokreće se naročito onda, kad se dogodi neki šumski požar, koji redovito nanosi velike štete u mladim šumama. Takav je slučaj bio pred nekoliko godina na istčnom dijelu Medvednice, kad je požarom uništen veliki kompleks mlađih šuma, u okolini Rauhove lugarnice. Nakon ovog događaja naskoro su po svim ulaznim putovima u šumu te na jače posjećivanim mjestima po planini istaknuti natpsi da je zabranjeno paliti vatru u park-šumama.

Međutim, vatre se i dalje pale — istina, ne u tolikoj mjeri kao prije — jer planinari i izletnici vole da sami prireduju toplu hranu u prirodi. Treba ujedno istaći, da planinarski domovi po Medvednici ne mogu ni izdaleka zadovoljiti tisuće i tisuće izletnika s toplom hranom. Mišljenja smo, da se paljenje vatre u svrhu priređivanja tople hrane ne bi smjelo prijeći, već naprotiv omogućiti i taj način izvljavanja u prirodi jer je to važan čimbenik u pogledu odmora i rekreacije radnog naroda kad izlazi u prirodu. Pitanje je tek, kako osigurati šumu od požara, a naročito za vrijeme sušnih godina, kad suho lišće predstavlja neke vrsti barut, koji odmah plane i teško je spriječiti dalje širenje vatre, ako odmah u početku nije ugušena. To nije pitanje samo Medvednice i ostalih naših planina, već je to pitanje i u inozemstvu mnogo tretirano i riješeno na različite načine. Svadje imade planinara, a naročito izletnika, koji nisu dovoljno disciplinirani u pogledu paljenja vatre u šumi, a još manje znaju poštovati samu prirodu i ostavljati mjesto odmora onako čisto, kako su ga našli.

Prijedlog, da se na Medvednici na izvjesnim mjestima izgrade jednostavna i prikladna ognjišta otvorenog i zatvorenog tipa, jedan je od načina, kako bi se ovo važno pitanje dalo riješiti. Okolo ovakvih ognjišta, koja bi trebalo u pravilu izgraditi blizu ili u neposrednoj blizini izvora, trebalo bi postaviti nekoliko klupa i stolova iz materijala, koji se nalazi na samom mjestu kako se ne bi narušavao priredni izgled okoline.

Pitanje je kakav oblik treba dati ovakvim ognjištima, koja bi na pojedinim mjestima trebalo izgraditi u zatvorenom tipu. Neke šablonne tu ne može biti, jer svaki kraj i okolina zahtijevaju izgradnju ognjišta u obliku, koji bi se po mogućnosti sasvim prilagodio okolišu i ne bi narušavao prirodni njegov izgled. Osim tog mnoga su mesta jače, a druga slabije posjećivana. Ognjište bi trebalo uglavnom zadovoljiti sve izletnike, koji žele da se posluže vatom na izvjesnom mjestu. I to je razlog da ognjišta po svojem obliku i tipu budu različita i s obzirom na njihovu veličinu. Drugi tip ognjišta na Kraljičinu zdencu, a drugi opet na nekom drugom manje posjećenom mjestu.

Rješavanju tog pitanja trebalo bi pristupiti čim to vremenske prilike dozvole, kako bi do predstojećeg ljeta bar glavna mjesta na Medvednici dobila ognjišta.

Jedan nacrt takvog ognjišta pripremio je arh. Eugen Hološ iz Zagreba. Ovdje donosimo taj nacrt jer je ideja dobra, ako prem samo ognjište, koje je predviđeno za oveći ravan teren, svojom simetričnom izgradnjom i visokim dimnjakom čini dojam, da će se teže prilagoditi mjestu okruženom šumskom prirodom. Izvedba ovog ognjišta zamišljena je od kamena, ilovače i krečnog morta. Ognjište bi se moglo izgraditi i samo, a klupe dodati kasnije. Željezne dijelove peći trebalo bi duboko ugraditi u kamene stijene ognjišta, da se spriječi oštećenje. Razumije se, da bi ovakva ili slična ognjišta trebalo graditi u blizini lugarnica, da se lakše nadziru i da se spriječi krada metalnih dijelova, čime se, nažalost, na Medvednici mora računati. Razumije se, da se to pitanje dade riješiti i sa ognjištima bez metalnih dijelova, a na način, koji bi odgovarao naročitim zahtjevima pojedinih mesta u šumi. Načina rješenja imade više vrsti, pa ćemo u sljedećim brojevima donijeti još nekoliko nacrt, kako bi se to pitanje konačno moglo razraditi i privesti kraju.

Do Uprave park-šuma grada Zagreba stoji, da se cva dobra inicijativa arh. Hološa što prije ostvari na način, koji bi najbolje odgovarao našim prilikama i konačnom cilju, da se park-šume što bolje zaštite od požara i da se radnom narodu Zagreba pruži što bolja mogućnost rekreacije i odmora.

Uspon na Fudži

U cijelom Japanu, a naročito u prijestolnici Tokiju, ljeta su vruća. Tkogod raspolaže vremenom i novcem odlazi na nekoliko dana, ili bar potkraj tjedna, na more, na ladanje ili u brda.

Oni koji odlaze u brda, mogu vršiti razne izlete. Japansko je otoče gorovito. Neki vrhunci su vrlo visoki, te se penju čak nad granicu vječnog snijega. Najviši je vrhunac Fudžijama (na otoku Hondo, visok 3.776 m). Istim se svojim izrazito simetričkim oblikom. Japanci ga ne samo štuju, nego ga čak i smatraju svetim. Zevu ga Fudži-San, a to znači — poštovani Fudži.

Slijedi prikaz članka Švicarca Franka Guta iz 1954 godine.

I mi se odlučimo na taj uspon.

Pripreme su bile raznovrsne. Teško je bilo dobiti obavještenja, ma da svaki bar donekle naobraženi Japanac zna engleski. Namještenici japanskog »Putnika« su sretljivo su nam podjeljivali odgovore i mnoge upute i izražavali dobre želje za sam uspon. Sjeli smo u obližnje šetalište i u tišini proučili sav dokumentacioni materijal. Prema uputama trebalo je glavnju pažnju posvetiti obući (visoke cipele) i neizostavnom dočeku izlazećeg sunca.

Jedan naš drug napamet je naučio tešku abecedu japanskih znakova. To nam je kasnije i te kako koristilo kod čitanja planova, ploča i plakata.

Pošli smo na željezničku stanicu. Tamo se već skupilo nekoliko stotina ljudi. Muškarci u elegantnim športskim odijelima, neki u jukatima, žene u šarenim kimonima, studenti u tipičnim crnim uniformama, djevojčice u američkim farnerskim hlačama.

Švugdje je vladala užurbanost. Vožnja je bila zanimljiva: prolazili smo kraj nebrojenih tvornica, kanala, malih hotela i stambenih kućica — kroz predgrađa glavnog grada. Grada kuća — beton i drvo, jer su ti materijali najsigurniji protiv potresa. Izvan grada redala su se rijžina polja, seljačke kolibije i guste šume.

Vožnja vlakom je trajala oko 2 i pol sata. Frigodom izlaska iz vlaka u Kavagučiku još se uvijek osjećala vrućina. Kod kupki Fudži-Lake započeo je uspon. Sam uspon je podijeljen na devet zona sa devet postaja (odnosno skloništa sa končićima). Vožnja od kupki do pete postaje trajala je dva puna sata neuređenom i neravnom cestom, nalik uskom poljskom putu. Motor je prolazio kroz guste borove šume i preko bučnih gorskih potoka. Na petoj postaji na visini oko 1.800 m zaustavili smo se. Naišli smo na skromniju vegetaciju i svježi zrak.

Ovdje smo kupili »gorski štap«, dug oko 180 cm, promjera 5 cm. Bio je u obliku olovke, a izrađen od tisovine. Ovaj nam je štap trebao pomoći prigodom uspona. Na nj smo poput ostalih planinara i izletnika udarili nekoliko štampilja (pečaćenih usijanim željezom). To je trebalo poslužiti kao nesumnjiv dokaz izvršenog uspona.

Na putu smo se dulje vremena objašnjavali s vodičima, koji su nas željeli podučiti o samom usponu. Međutim put k vrhu je jasno markiran, bez opasnosti, staza vodi jednoličnim serpentinama preko polja lave. Poslovni vodiči prilazili su nam u grupama, a odlazili razočaranici, jer se »American Boys« nisu odlučili za ugodniji način uspona t. j. pod njihovim vodstvom (a tko je i znao, da smo mi Švicari, t. j. pisci članka).

Ispili smo nekoliko gutljaja suviše slatke japanske limunade i nastavili hodom. Ma da se ovaj dio puta još uvijek nalazio oko 2.000 m ispod vrha, sav je bio prekriven lavom. Lava je različita. Čas crni kubičnometarski blokovi, čas najfinija i najisitnija zrnca crvenog pijeska. — Upadali smo kod svakog koraka. Put je bio teži nego što smo na početku uspona mogli zamisliti. Usprkos tome dostizavali smo i pretili umjerenoj hodom desetke i desetke ljudi. U početku su se žurili, kasnije su sustajali.

Na kraju smo se zaustavili tek kod devete postaje.

Da vas sada povedemo na izlet na sam vrh!

Već je oko deset sati uvečer. Mjesec svijetli i obasjava micerne oblaka, koji leže nad nizinom. Tamo još uvijek pali vrućina. U našim visinama je već hladno. U kolibi kraj nekoliko vatri sjedi oko 50 osoba, uglavnom Japanaca, a i neki pojedinci Amerikanci. U peći gori drveni ugljen. Sa sobom ne nosimo ništa, upućeni da su postaje opskrbljene. Razočarani doznaјemo da se cijela opskrba sastoji od nekoliko

boca vruće limunade i kuhanih jaja. Jedan između naših drugova proguta od jednom 14 jaja. Ovdje gore na visini od oko 3.300 m stoji jaje otprije 30 jena. Za 150 jena — tatami — (slamnati sag) i jedan od tih vunenih pokrivača. Umjesto madracca imamo kidno dolaženje onih, koji traže prenoćište, onemogućuje nam spavanje.

U 3,30 sati dižemo se ukočenih udova. Ispijamo gutljaj tople »oče« (zeleni čaj bez šećera) i uputimo se na zadnju etapu. Još uvijek traje mrak, ali džepne svjetiljke mnogih stotina planinara osvjetljuju put, koji postaje zaista mukotrpan, jer je mekan i popustljiv.

Polusatni uspon je dugotrajan. Eto nas napokon na vrhu, gdje vlada velika užurbanost. Turisti kupuju »uspomene« u dućanima. Jedino piće je i opet »oča«. Na štapovima pale posljednje žigove. Nepregledna svijetleća zmija povlači se prema vrhu. Ovamo se vuče i gura, nosi i tura staro i mlado, strano i domaće. Ima ovdje sandala i čizama; uz suknje i penjačku opremu vide se kimoni i krvnjeni kaputi.

Odjednom se na istoku nebo vedri. Izvlače se dalekozori.

U četiri i tričetvrt penje se vatrena crvena kugla nevjerljatnom brzinom među kumulusima. S razglasom odjekuju zvuci japanske nacionalne himne — to je svečani trenutak na najvišoj točki »zemlje izlazećeg sunca«.

No nažalost vrijeme je ograničeno. U brzini razgledamo najviši vrh mrtvog vulkana (3776 m). Njegov krater liči sipinskoj dolini 500 m dužine i oko 200 m dubine.

Za nama ostaje uspon zapadnom padinom. Treći silazimo istočnom. Ovdje ne postoji put. Kod svakog konačišta čistimo cipele od pepela i kamenčića, padamo na sreću na mekoj podlozi, i nakon 8 km nađemo se i opet u zelenilu.

Japanska željeznica je točna i čista. Ukrzo stižemo u Tokio.

Rado se sjećamo uspona na Fudži, jer su dojmovi raznoliki, jednokratni i osebujni.

(Preradila Zorka Zubović)

Iz pera mladih

Oblaci

Putuju oblaci, uzdušne lađe,
kroz stakleno čudo dana;
lagana, sjajna kormila oru
visoko, visoko nad nama.

Odlaze tiho jedan za drugim,
ko brodovlje bijelih jedara,
što plovi bez stanke, što nikad ne stiže
i nikad se ne spušta niže.

A. Ć.

Što je lijepo

Eh, kako je lijepo
proskitati brijegom
kad mećava pute
sakrije pod snijegom.

I kako je lijepo
neumorno ići
i daleko doći
i nigdje ne stići.

Eh, kako je lijepo
vratiti se kući
i na krevet leći
i cipele svući.

A. Ć.

Iz planinarske literature

»Geografski vestnik«. Posljednja knjiga (XXVI) »Geografskog vestnika«, što ga pod uredništvom sveučilišnih profesora Antona Melika i Svetozara Ilešića izdaje Geografsko društvo u Ljubljani, sadržava niz geografskih rasprava i manjih stručnih priloga, koji će jamačno zainteresirati i širi krug nestručnjaka, prvenstveno planinara, koji živo prate raznovrsna zbivanja i pojave u prirodi. U ovom svesku akademik dr. A. Melik svestrano analizira katastrofalnu poplavu u Celju i okolini u junu 1954., a izvještaje i opis poplave u pojedinim predjelima poplavljencu područja dalo je 11 suradnika (S. Arlićeva, I. Gams, E. Kolenik, S. Marolt, D. Predan, M. Radinjeva, D. Rebernik, A. Soret, M. Šifrer, Z. Zupančičeva i M. Žagar). Uz raspravu Danila Furlana o padalinama u Sloveniji (u maju 1954.) planinare će posebno zanimati rasprava Alfonza Pirca o gospodarskom pojmu planina u Sloveniji (pod »planinom« treba razumjeti planinski stočarenje), a zanimljive su i rasprave Jovana Čirića o cílimarstvu u Pirotu i Vladimira Lebana o Freyerovo karti Kranjske. Od manjih rada ističemo Zgonikov prilog boljem poznavanju Drave kao hidroenergetskog vrela i dva članka speleologa Franca Habea o organizacionim problemima jugoslavenske speleologije i o speleogenezi. Dr Svetozar Ilešić dao je odličan prilog »Za jedinstvenu geografiju« a pravilnjem razumijevanju geografije svakako će pripomoci i prilozi Ceneta Malovrh (o kriteriju geografskog prostora u ekonomskoj geografiji) i Vladimira Kokole (o agrarnoj geografiji). Spomenuti valja još članke I. Gamsa (Kras i klima), J. Trifunovskog (O eroziji tla u Makedoniji), I. Vrišera (Geografija i regionalno planiranje) i V. Klemenčića (O značenju popisa stanovništva 1948 i 1953.). Knjiga sadržava opširan bibliografski prikaz s kritičkim osvrtima na najznačajnija izdanja jugoslavenske i svjetske stručne literature, i kroniku geografskog života u Sloveniji i Jugoslaviji.

V. Blašković

SOUTH COL, napisao Wilfrid Noyce, ilustrirano s 52 fotografije, 4 u bojama i crtežima A. J. Veilhana. Heineman, 1954.

»Everest nisu osvojili naši aparati; za kisik, naše noge i ruke, već nešto drugo. Nešto u nama... A ovdje je opisao to »nešto« Wilfrid Noyce.

Poslije Huntove knjige »Ascent of Everest«, izgledalo je da više nema o čemu pisati. Ali Noyce opisuje sve iz druge perspektive tako da nemamo osjećaj ponavljanja. Naročito impresivan opis uspona po velikoj zaledenoj stjeni Lhotsea, jedne od najtežih etapa uspona ekspedicije, za koju je Noyce baš najzaslužniji. Pjesnički opisi te divlje prirode čisto nas prenose u one planine. Polagano napredovanje po stjeni Lhotsea, zamorno usijecanje stepenica, neobično drugarstvo u tim momentima, sve je to tako lijepo opisano.

Mnogo doprinose i čisto umjetničke fotografije, pogotovo one u bojama (na pr. »Zalaz sunca na Lhotseu«), i razgovađajte karte. Noyceova knjiga doživjela je velik uspjeh u Engleskoj, postala je »best sellers« planinarske literature.

HERMAN BUHL: 8000. drüber und drunter (Uzduž i poprijeko 8-tisućnjaka), München 1954.

Herman Buhl opisuje razvoj svoje velike penjačke karijere. Počeo je još kao mali dječak, u okolini svoga rodnog grada Innsbrucka. Cijelu mladost proveo je u planinama kao nosač, vodič, skijaški učitelj i snimatelj filmova. Sa sedamnaest godina prepenja je već prvi smjer šestog stupnja u Wilder Kaiseru; onda počinju njegovi usponi u Dolomitima,* Mont Blancu i Grandes Jorassesu. Po tome bi nam izgledalo da je provodio ugoden život, ali ipak samo sa mnogo sreće je ostao živ nakon teških padova u stjeni (jednom se sa svojim partnerom skoturao kojih šezdesetak metara u nekom kaminu). Sa Kunom Rajnerom izvršio je mnoge nevjerojatne ture i uspone u Centralnim Alpama i oko Chamonixa. Za dva dana prešli su greben Aiguilles de Chamonix i popeli se na 15 većih vrhova. I onda, kao vrhunac svega učestvuje u njemačkoj ekspediciji na Nanga Parbat. Zadnji dio uspona na »planinu užasa«, kako još zovu Nanga Parbat prešao je Buhl potpuno sam preko hiljadu metara visinske razlike, s jednim bivakom i nakon 41 sat vratio se u logor.

Zanimljivi su pogledi Buhla, jednog od najboljih svjetskih alpinista na penjanje: »Nema takvog užitka za mene, kao slobodno penjanje bez ikakvih tehničkih pomagala«, kaže Buhl na svršetku svoje knjige.

Šta još možemo očekivati od tog čovjeka koji je već u tako ranim godinama, svojim uspjesima zadivio svijet?

Prema podacima iz »Alpine Journal«
B. S. i N. P.

TONI USMIANI: ROCCIA E GHIACCIO; tehničko-didaktički vodič, Bolzano 1954, 159 stranica.

Autor knjige je poznati smučarski trener i alpski vodič, nastavnik u Scuola Centrale Militare di Alpinismo, iz koje su potekli mnogi renomirani talijanski penjači. No ovu knjigu izdvaja nešto drugo: sistematizacija gradiva je sprovedena sa toliko jasnoće i lakoće, da je naprosto zadovoljstvo čitati tu knjigu. Umjesto skica i crteža date su izvanredne fotografije sa paralelnim tekstrom. Iz knjige još nitko svakako nije naučio da bude alpinista, pa je ova knjiga i namijenjena, kao priručnik, nastavnicima i instruktorima, a sa velikim zadovoljstvom će je čitati i svatko tko se bavi penjanjem.

U uvodu dati su osnovni podaci o ishrani kod penjanja, potom je na šemi vrlo jasno prikazana terminologija rada u stijeni i najzad opis tehničke opreme za rad u stijeni i ledu, uz fotografiju svakog dijela opreme i njegove karakteristike. Glavni dio knjige podijeljen je u dva dijela: rad u stijeni i rad u ledu. Dajući redoslijed kojim instruktor treba da obraduje problem sa tečajcima, autor prelazi na prikaz rada u pojedinim morfološkim detaljima, uz fotografije rada poznatih alpinista u renomiranim stijenama. Uz svaku poglavljje date su i fotografije stijena u čijim su smjerovima snimljeni detalji penjanja. Sve su fotografije pri tome radene na posebnom papiru, a njihova brojnost daje knjizi skoro izgled albuma.

Čini se da je ovaj originalan način, doduše skup, odlično uspio u težnji da kroz knjigu prikaže i dočara stvaran rad u stijeni, napose koristeći onima kojima je knjiga najviše i namijenjena — instruktorima alpinizma.

Dr. I. S.

LJUDI I PRIRODA U NAŠIM PLANINAMA, izdanje PD »Avala«, Beograd 1955, 270 strana.

Najzad jedna knjiga u Beogradu koja može i svojom sadržinom i tehničkom opremom dostojno da reprezentira planinarstvo Beograda. Zahvaljujući tome, što je najveći broj iskusnih planinara okupljen baš u planinarskom društvu »Avala«, ono je bilo u stanju da dade ono što je trebalo i očekivati. Obiman i vrlo interesantan i raznovrstan materijal podijeljen je u nekoliko poglavlja, dok brojnost članaka praktično onemogućuje da se svaki makar i spomene. Posebno poglavljje predstavljaju članci općeg karaktera (lječari-planinari u akciji po zabačenim brdskim selima, značaj planina za istoriju naših naroda, Hadži-Prodanova buna, Planinarstvo i kultura, Planinari i ljekovito bilje, otroвno bilje u planinari i t. d.). Slijedeće poglavljje posvećeno je tehničkim problemima planinarstva, a zatim slijedi dio sa opisima pohoda na pojedine masive, odvojeno po planinama Srbije i odvojeno po planinama drugih republika. O alpinizmu nije imalo ništa da se kaže osim zbivanja šale, što je možda još uvijek tipično za stav sredine prema »pentranju na kamenjare«, gdje jedino vič može da maskira nerazumijevanje. Između ostalog pada u oči izvod iz knjige prof. R. Dimitrijevića, još neobjavljene, ali koju se nadamo da ćemo imati prilike čitati objavljenu u cijelini. Odvojeno su dati opisi uspona izvedenih na planine u inostranstvu kao Kilimandžaro, Mount Renije i Olimp. Iz opisa pohoda vidi se da su planinari »Avalе« ostavili malo koji dio naše zemlje neposjećen, a da su u svojim pohodima obišli i većinu najinteresantijih masiva u našoj zemlji. Knjiga se završava zbirkom prikaza i mišljenja o pitanjima planinarske literature, kao i tretiranjem nekih drugih aktuelnih problema društva.

Uz članke priložen je veći broj crno-bijelih fotografija koje su vrlo uspjele.

PD »Avala« je dosada bilo jedno od vodećih društava u Beogradu i Srbiji, a ovom knjigom ono se još više afirmiralo.

Dr. I. S

V I J E S T I

Dr: Herbert Tichy u Zagrebu

U Zagrebu je krajem mjeseca siječnja o. g. boravio šef austrijske ekspedicije na Čo Oyu (8153 m) dr. Herbert Tichy i održao je 27. I. u dvorani Radničkog doma predavanje sa 120 diapositiva u bojama.

Dr. Tichy je kao žurnalist i pisac napisao veći broj zanimljivih knjiga, od kojih se ističu »Die Wandlung des Lotos« sa putovanja po Indiji, zatim »Weisse Wolken über gelber Erde« sa putovanja po Aziji, »Alaska, ein Paradies des Nordens«, »Zum heiligsten Berg der Welt« sa puta po Afganistanu, Indiji i Tibetu, »China ohne Mauer« i najnovija knjiga »Cho Oyu-Gnade der Götter«.

Kako se iz naslova njegovih knjiga vidi dr. Tichy je dugo putovao po Aziji.

a kao geolog izradio je i svoju disertacionu radnju na geologiji Himalaje.

Godine 1954 organizirao je i poveo do sada najmanju ekspediciju u Himalaju, koja je brojila svega 3 Austrijanca i 7 Šerpasa. Troškovi ekspedicije iznosili su svega 8.000 US dolara.

Sa pravcim je, zbog toga ova ekipa nazvana »Džepnom ekspedicijom«.

U prošlom broju »Naših planina« do-nijeli smo prijevod sa njemačkog jezika pod naslovom »Čo Oyu«, a na predavanju smo imali prilike pratiti živo izlaganje dr. Tichya, koji nas je vodio kroz živopisna naselja u podnožju Himalaje i upoznao nas sa životom i običajima stanovnika tih krajeva. Fredavač je znatan dio izlaganja posvetio Šerpasima, njihovoj

požrtvovnosti i ljubavi prema ovim visokim planinama. Uloga Serpasa je danas sasvim drugačija od one prije više godina. Serpasi su već pravi izvježbani alpinisti, oduševljeni svojim pozivom i baš oni doprinose velikim dijelom, da se sadašnje ekspedicije znatno lakše kreću i lakše pronalaze prolaze preko ledenih strmina.

Dr. Tichy je na ovoj ekspediciji doživio nesreću. Dobio je smrznutu na rukama prije osvajanja vrha i kad je mislio da ne će dosegnuti svoj cilj, onda je ipak jakom voljom i uz drugarsku pomoć Šerpasa Pasanga i Tirolca Seppa Jöchlera stupio na ovaj osamtišućnjak, za kojeg je bio pripreman žrtvovati mnogo više.

Zanimljivo je, da ova ekspedicija nije imala sobom boca za kisik, ali je zato imala dosta sreće, pogtovo s vremenom.

Ekspedicija se na kraju spustila u dolinu, gdje se slavilo vjenčanje Šerpasa Pasanga. Diapozitivima je i ova svečanost živo prikazana.

Pasang je u ljetu prošle godine posjetio Alpen Club u Beču i to sa svojom drugom ženom s kojom se oženio po završetku ekspedicije i koju mu je njegov novi nastao bez visoke otkupnine, zbog toga što je osvojio Če Oyu.

Dr. Tichy je svojim neposrednim načinom izlaganja, ostavio na planinare Zagreba veoma ugodan utisak.

Nakon predavanja u Zagrebu održao je još jedno predavanje na Klarčevom univerzitetu u Beogradu.

Na odlasku iz naše domovine zaželio je dr. Tichy da evog ljeta posjeti naše planine i obalu Jadrana.

PLR

RAD NA MARKIRANJU PUTEVA DO KRAJA 1955. GOD.

Prema nepotpunim podacima komisije za markacije kod PSH izvršeno je markiranje slijedećih puteva:

PD »Ivančica« iz Ivanca markiralo je put na Ivančicu preko Mrzljaka i Konja.

PD sveučilišta »Velebit« iz Zagreba obnovilo je markaciju na putu za Bijele Stijene. Osim toga ovo je društvo obnovilo i markaciju na putu od željezničke stанице Medak pod Velebitom do nove kuće pod Štirovcem na Južnom Velebitu. Zatim je markiralo put od kuće pod Štirovcem do vrata Bunjevca. To je novi grebenski i kraći put za Sv. Brdo na Južnom Velebitu. Na Medvednici (Sljeme) ovo je društvo obnovilo markaciju na putu Markuševačka Trnava—Popovac—Gorščica sa odvojcima na Lipu i Rog i put od Vrapča do Doma na Glavici,

PD »Bitoraj« iz Sungera izvršilo je markiranje puta Fužinska Vrata—Bitoraj do Jožina Plana.

PD »Delnice« izvršilo je markiranje puta Jezero Bajer u Fužinama—Rogoznjo—Mrzle Vodice—Suha Rečina—Risnjak—Platak.

PD »Opatija« markiralo je put Vrh Učke—Mala Učka—Mošćenička Draga; zatim put Opatija—Bregi—Orljak i put Opatija—Poljane—Poklon.

PD »Dinara« iz Knina markiralo je put na Dinaru i put od Doma pod Štirovcem do Buljme u Južnom Velebitu.

PD »Sljeme« iz Zagreba markiralo je put Dubrava—Vugrovec i put Vugrovec—Rog na Medvednici.

PD »Zagreb« markiralo je put Šestine—Medvedgrad po grebenu i put Bidrovec—Deščevac—Markuševac na Medvednici.

PD »Risnjak« markiralo je put Medvedgrad—Dom PD »Risnjak« kod Ponogračeve lugarnice.

PD »Cepin« iz Vrapča kraj Zagreba markiralo je put Stenjevec—Glavica i put Vrapče—Ponogračeva lugarnica.

PD »Željezničar« iz Zagreba markiralo je put Oštarc—Velika Vrata—Japetić i put od Soićeve kuće preko Hoffmannovog puta na Oštarc, te put Oštarc—sedlo Plješivica preko sela Mrakušić, sve to u Samoborskom gorju.

PD »Osijek« markiralo je put preko Papuka do Doma na Jankovcu, ali o tom nije podnijelo izvještaj.

Izvještaji o izvršenom radu na markiranju puteva neophodno su potrebni Komisiji za markacije PSH, jer bez ovih izvještaja komisija ne može imati nikakav pregled o stanju markiranih puteva i o potrebama rada. Osim toga, izvršeni rad na markiranju puteva treba objavljivati u »Našim planinama«, da bi se tako naši članovi upoznali sa mogućnostima orientiranja na terenima, koje žele posjetiti.

Rad na markiranju puteva mnogo je otežan od strane nekih društava, koja uopće ne odgovaraju na dopise PSH za markiranje puteva. Takva su društva »Greben-grad« iz Novog Marofa, »Cesar-grad« iz Klanjca, »Belasica« iz Ravne Gore, »Bijele Stijene« iz Mrkoplja, »Štirovača« iz Perušića, »Crnopac« iz Gračaca, »Visočica« iz Gospića, »Dilj« iz Slav. Broda, »Psunj« iz Novske, »Vrani Kamen« iz Podr. Slatine, »Papuk« iz Virčevitice, »Velebit« iz Benkovca, »Bikovovo« iz Makarske, »Rudar« iz Raše, »Japetić« iz Samobora i PD »Dubrovnik« i »Jastrebarsko«.

PSH davac je novčane pripomoći za nabavu materijala za markiranje puteva

(boje i četke) društвima, koja su to zatražila i obrazložila svoj prijedlog za novčanu pomoć. U tu je svrhu dodijeljeno ukupno Din. 32.004.

U pogledu **kvalitete** obavljenog rada na markiraju puteva, moramo istaknuti neke nedostatke. Neka naime društva smatraju da način, kako se izvodi markacija nije važan, iako je kod nas točno određen standardni oblik, veličina i boja za markaciju, o čemu postoje i pisane upute za rad, koje PSH dostavlja svakom društву na njegovo traženje. Tako se dogada da imamo i markacije raznog oblika i veličine, koje predstavljaju nepotrebno šarenilo boja po drveću, a osim toga zbnuju početnike i neupućene, koji misle da se radi o znakovima za različita orijentiranja.

Kao objektivna poteškoća u radu na markiraju puteva pokazuje se slab materijal boja s kojima se radi, koje brzo blijede, tako da se markacije moraju često obnavljati.

Poseban problem u markiraju puteva predstavlja uništavanje markacija, koje vrše nekulturni pojedinci na razne načine.

D. K.

ALPINISTIČKI ODSJEK PD »ZAGREB« U 1955 GODINI

Ako želimo analizirati rad i ocijeniti uspjeh i neuspjeh Alpinističkog odsjeka PD »Zagreb« u protekljoj godini, moramo imati na umu što je sve i kakav odsjek naslijedio prošlogodišnji upravni odbor. Sjećamo se sigurno nekoliko godina unatrag kada je odsjek bio najjači u Hrvatskoj i po broju članstva i njihovoj stručnoj spremi. Onda kada je u odsjeku bilo desetak većih alpinista Hrvatske, nije bilo teško nizati u izvještajima penjačke uspone, tečajeve, predavanja, inozemne ture i sl. Ali većina se tih članova, koji su tada bili dobrim dijelom studenti, morala nakon diplomiranja posvetiti radu u svojoj struci i mi danas tek po kojeg vidamo među nama. Grupa mlađih penjača od kojih se mnogo očekivalo i koji su bili nadahnuti, nakon nesretnog slučaja na Prenju u ožujku 1954. godine, bilo je za odsjek izgubljeno. Tako je organizacioni i stručni rad odsjeka od tog vremena bio stalno u opadanju i novoizabrani odbor u siječnju 1955. našao se u situaciji koja nije mnogo obećavala. Trebalo je iznova okupljati nove, mlađe planinare i spremati ih za buduće alpiniste. Odbor od tri člana, koji je tada izabran, postavio je to za glavni zadatak. Održan je ljetni početnički tečaj pod imenom »Alpinistička škola« na vježbališti-

ma Okića i Oštrca, sa završnim usponima na Kleku. Tečaj je vodio drug Laszovski. Od 30 upisanih 11 je učesnika škole s uspjehom položilo teoretski i praktični ispit, te je u njima odsjek dobio nove vrijedne članove. Sudjelovanjem na saveznom ljetnom penjačkom logoru u Vratima, ti su se početnici prvi put u penjačkom smislu susreli sa stijenama Julijskih Alpa, gdje su pokazali zavidan uspjeh. Ti drugovi i dalje rade aktivno u odsjeku i opravdavaju nade koje su u njih polagane. Već ovog ljeta odsjek će imati u njima, uz starije druge, slijednu ekipu za penjački logor u Čvrsnici, koji se namjerava održati.

Na saveznom zimskom logorovanju u Krnici sudjelovalo je 4 člana, a i voda logora ing. Zergollern bio je član odsjeka. Ako tome pribrojim uspone u Julijskim Alpama, kao na pr. Aschenbrennerov smjer u Travniku, sjeveroistočni brid Jalovca, Jugov steber, skalaška smjer u Triglavu, Dibonov smjer u Špiku, te niz drugih prepenjanih smjerova u Stenaru, Triglavu, Cmiru, Razoru, Velikom Oltaru, Dovškom Gamzovcu, Lipnici, Širokoj peći i Mojstrovki, te na našem Kleku, onda vidimo koliki je to uspjeh nekolicine penjača, koji su pored toga poveli i mnogog početnika.

Osim toga suradnja i drugarstvo s odsjecima PD »Velebit« i »Željezničar« bili su prošle godine daleko veći nego do tada. Uzajamno posjećivanje članskih sastanaka, zajedničke penjačke ture i savjetovanja u stručnoj problematici, dalo je tim odnosima onaj oblik drugarstva za kojim danas uopće težimo.

Odsjek ima također pokroviteljstvo nad skloništem PD »Zagreb« na Lazu u Julijskim Alpama. Propaganda tog skloništa bila je nešto slabija, ali to možemo opravdati zauzetošću odbora već u početku navedenim problemima. No, to ne znači da je i uređenje skloništa bilo zanemareno, jer su članovi odsjeka u dvije radne akcije izvršili mnoge popravke na kući, pripremili dovoljnu količinu ogrjeva za zimske mjesecе, a svojim poklonima obogatili inventar Laza. Posebnih zasluga za sve to ima domaćica skloništa, Jelka Ledić.

Svom nesretnu poginulom drugu, Mladenu Škrebu, postavio je odsjek spomen ploču kod kuće na Jezercu u Prenju. Ploča je postavljena na stijeni nedaleko mjesta nesreće.

Uz stručna predavanja za članove odsjeka organizirano je za širu planinarsku javnost predavanje prof. dr. Branimira Gušića o »Čovjeku u dinarskim planinama«, koje je bilo odlično posje-

ćeno. Predavanje je održano u dvorani Matice hrvatskih obrtnika.

Na godišnjoj skupštini održanoj 15. XII. 1955., izabran je novi upravni odbor od 5 članova, u koji su ušli i prošlogodišnji odbornici da nastave svojim uspešnim radom.

Ing. Aleksandar Blažuk

25. NAVEZ PROŠAO JE JUGOISTOČNOM GLAVOM KLEKA

U 17 godina, koliko je prešlo otkada su alpinisti Dragman—Brezovečki izveli prvenstveni uspon i izveli smjer u jugoistočnoj »glavi« Kleka, prošlo je smjerenom samo 30 penjača. Evo ih svrstanih po vremenu:

M. Dragman	V. Šantek
S. Brezovečki	D. Krotin
F. Ris	J. Malinar
Z. Ceraj	V. Matz
V. Brumec	D. Kivać
D. Belačić	M. Jecić
I. Gropuzzo	Lj. Zajec
N. Kučan	B. Lukšić
K. Mihaljević	B. Lustig
S. Lešić	N. Jakić
M. Zgaga	W. Haiz
Z. Blažina	A. Špehar
P. Srajner	E. Mikinac
A. Židan	M. Tišljar
E. Hanzer	L. Kukec

Među penjačima nalaze se i dvije žene, Zajec i Špehar. Evo još jednog kurioziteta. D. Belačić propenjao je ovaj smjer 7 puta, Hanzer 5, Lukšić 4, Zgaga i Gropuzzo po 3 puta Matz, Kučan i Blažina po 2 puta. Smjer je vrlo interesantan po svojem previsu, a predstavlja odskočnicu za penjanja smjeri VI stupnja u Alpama.

B. L.

ODRŽANA JE GODIŠNJA SKUPŠTINA ŠPILJARSKE SEKCIJE PLANINARSKOG DRUŠTVA »ZAGREB«

Vrlo skromno je započela godišnja skupština, kac što je bio skroman i tih, ali konstantan rad najmlađe grupe planinara. Nakon uobičajenih formalnosti proglašnik prof. Markulin pročitao je izvještaj o radu.

Na prvom mjestu istakao je uspjeh faze okupljanja članstva, koje se vidno povezalo. Premda najmladi član ima 15 g., a najstariji 72, postignuta je odlična harmonija i uzajamno drugarstvo u kojem stariji prenašaju na mlade svoja bogata iskustva.

Pored vlažne godine koja je onemogućila izvođenje plana rada, sekциja je prebacila težište na konstantno proučavanje kraškog predjela Medvednice. Tako je sekacija upriličila istraživanja napuštenih francuskih rudnika galenita, vršila njihovo otkopavanje, povezivanje, fotografiranje, a u novije doba proučavanje pećinske faune, o kojim radovima je bilo pisano u štampi. Dalje su članovi sekcijske upoznali mjerodavne faktore o ošteticivanju pirodnih rijetkosti i poduzimali mјere za sprečavanje od štetočinstva neodgovornih pojedinaca.

U okviru propagandnog rada održana su predavanja sa dijapositivima. »Predjamski grad i njegove špilje«, »Špilja St. Beatis u Švicarskoj«, »Naše pećine i njihov raskoš«.

Mlade članstvo pohađalo je i završilo alpinističku školu i izobrazilo se u špiljarskoj tehnići. Posjećivane su i udaljenije špilje od kojih, najpoznatija u Hrvatskoj, Cerovačka, zatim Fostojnska i Škocijanska. Prihvaćen je i plan rada za 1956 godinu kćim je predviđeno, daljnje stručno usavršavanje članova, suradnja sa Hrvatskim speleološkim društvom, daljnje uređenje krškog parka na Medvednici, organiziranje logora, stručni i naučni pohod Hajdovoj špilji, istraživanja Sandine jame, i organiziranje izložbe »Ljepote podzemlja«.

Delegat Planinarskog Saveza Hrvatske, drug Redenšek, kao i ostali delegati, odali su priznanje na uspješnom radu sekcijske i zaželili mnogo uspjeha uz obećanje pune podrške u radu

B. L.

IZLOŽBA OMLADINSKE SEKCIJE PLANINARSKOG DRUŠTVA »ZAGREB« I GODIŠNJA SKUPŠTINA

20. o. mj. planinarska je propaganda ubilježila još jedan uspjeh. Agilna omladinska sekacija svečano je otvorila u Bogošićevoj ulici 7/III izložbu povodom petogodišnjice rada.

U skućenim prostorijama vrlo ukusno su razmještene fotografije, plakete, pokali, albumi i dnevničci. Prolazeći od duhovitog panoa »lovac na pećate« pa dalje do geografskog prikaza posjeta planinama, posjetilac može doznati da je sekacija u proteklom razdoblju održala 7 lovorovanja, 125 penjačkih uspona kao i 6 prvenstvenih. Znači da je u okviru sekcijske djelovala i jaka alpinistička grupa. Rad sekcijske bio je raznolik. Vodenim su društvenim izletima, imali su 67 radnih izleta, markirali planinarske puteve, održali 58

predavanja, prikazali 38 filmova. Pored dobivenih nagrada u planinarskom skijanju članovi sekcije izveli su 143 zimska uspona.

Otvaranju izložbe, kao i godišnjoj skupštini, koja je održana iste večeri, prisustvovali su članovi Izvršnog odbora PSH, Bujan, Milanović, pukovnik Pavlović, koji je podijelio plakete omladincima zaslужnim u propagiranju vanarmijskog vojnog odgoja. Pored delegata Glavnog odbora Saveza boraca, druga Heremića, gđišnju skupštinu i otvaranje izložbe pozdravili su predstavnici sekcija društva, predsjednik PDZ drug Pačković, kao i delegati drugih planinarskih društava. Urednik »Naših planina«, Fero Lučić-Roki, podijelio je nagrade najaktivnijim članovima, koji su se istakli svojim radom u širenju planinarske propagande.

Iz izvještaja tajnice i tehničkog referenta zabilježili smo slijedeće:

U protekloj godini sekcija je organizirala skijaški tečaj, izvela 67 izleta, održavala predavanja sa filmovima. Prihod od veselica sekcija upotrebljava za dotaciju kvalitetne ture u Južni Velebit. Članovi su učestvovali u povorci prvog maja, nosili Titovu štafetu, i organizirali uspјeli vatromet na Sljemenu povodom desetgodišnjice oslobođenja Zagreba. Izvedene suture, pored one na Velebitu, u Zasavje i Hrvatsko zagorje.

Pored vidnog uspjeha moramo konstatirati opadanje broja članstva, što se dođe u posljednje vrijeme popravlja, no još uvijek ne zadovoljava. L. B.

PLAN RADA PD »VELEBIT« ZA 1956 GODINU

Nakon održane VI. redovite skupštine novi upravni odbor, na svojoj prvoj sjednici, donio je na temelju dosadašnjeg iskustva realan plan za 1956 godinu.

Tim planom predvidene su ove akcije društva:

1. I dalje raditi na vanarmijskem vojnom odgoju,
2. Raditi na ostvarenju pokušaja silaza u jedan od većih ponora,
3. Učestvovati u gradnji ili izgraditi sklonište u Gorskom Kotaru,
4. Organizirati i voditi masovan izlet u Južni Velebit, te pozvati sva planinarska društva da se priključe,
5. Prikupljati materijal za »Vodič kroz Hrvatsku« i sastaviti popis svih planinarskih domova i skloništa u Jugoslaviji,

6. Povećati knjižnicu,
7. Održati planinarsku školu,
Osim društvenih akcija pročelnici sekcija iznijeli su i svoje planove.

Omladinska sekcija

Sekcija je otpočela realizaciju plana tečajem u Julijskim Alpama za članove srednjoškolce. Stariji članovi otići će u Bosanske planine u veljači. Osim vodenja nedjeljnih izleta i održavanja stručnih predavanja popraćenih filmovima sekcija će pružiti pomoć i učestvovati u markiranju Velebita i silazu u jedan ponor. Organizirat će u okviru vanarmijskog vojnog odgoja orientaciono takmičenje na Velebitu, suradivat će sa ostalim omladinskim sekcijama, organizirat će i učvrstiti srednjoškolsku sekciju.

Alpinistički odsjek

Kao univerzalni planinari, člancvi odsjeka će i dalje biti inicijatori i izvršiocvećine društvenih akcija. Održat će zimski tečaj u Martuljkovo skupini, a čim vrijeme dopusti otpočet će izvođenjem penjačkih uspona na Kleku. Prvog maja učestvovat će u organizaciji društvenog izleta u Veliku Paklenicu, gdje će izvoditi ponavljanje i prvenstvene uspone. Neki će članovi pokušati spuštanje u jedan od dubljih ponora našeg krša. Učestvovat će u organizaciji i vodstvu alpinističkog logora Komisije za alpinizam PSH, dok će nekoliko članova otići u Dolomite ili francuske Alpe. Povremeno će voditi velike izlete, a stalno kao i dosada na članskim sastancima održavat će se prijevodi iz inostrane stručne literature, kao i predavanja iz naših planina. Fovećat će broj suradnika u dnevnoj i stručnoj štampi. Svi članovi će biti i dalje pod liječničkom kontrolom i osigurani kod DOZ-a.

Ratkova grupa

To je najmasovnija grupa društva. Pomagat će sve društvene akcije. Prvog maja organizirat će tradicionalnu turu kroz Hrvatsko Zagorje, a ljeti će izvesti dvije ture i to: Zagreb—Sarajevo—Durmitor—Budva, da nakon logorovanja u planinama omogući učesnicima i odmor na Jadranu; Zagreb—Rijeka: Velebit do Starigrada. Nastavit će vodenje fotoalbuma i ukusno vodenog dnevnika. Svakog mjeseca jedanput organizirat će masovni izlet i za članove ostalih društava. Dan republike dočekat će i proslaviti u Alpama. Izvidit će teren pod Viševicom radi izgradnje skloništa.

Skijaška sekcija

U veljači organizira terensko takmičenje na Medvednici, 21. veljače i 5. ožujka vodit će po jednu grupu na Jahorinu. Mladima će omogućiti stariji drugovi da nauče skijati, dok će stariji usavršavati svoja znanja u skijanju koristeći uspijajući i izvoditi dulje ture po Jahorini.

Grupa »Par-nas«

Osim organiziranja jednog masovnog izleta mjesечно za članove, koji nisu obuhvaćeni radom sekcije, izvest će vodstvo tradicionalnog uspona na Triglav početkom srpnja. Učestvovat će u svim akcijama društva.

Foto-grupa

Svima onima koji žele naučiti fotografirati i naučiti tehniku izrade slika, omogućit će se tečajem za fotoamatere. Najveća akcija grupe bit će organizacija foto-izložbe u prostorijama društva. Članovi će učestvovati svojim radovima na svim planinarskim izložbama. Registrat će sve društvene akcije i voditi društveni foto-album.

Markaciona grupa ne postoji, već sve sekcije i grupe će učestvovati u provođenju plana kojeg je donijela Komisija za markacije pri PSH. U plan rada društva ušlo je markiranje dobrog dijela puteva po Velebitu i to završiti markiranje Južnog Velebita, postavljanje upisnih knjiga na vrhovima i markiranje Premužičeve staze, kao i prilaza Srednjem Velebitu.

Obzircm da je ovo društvo izvršavalo sve postavljene zadatke kroz period svog postojanja, izvršenje ovi zaključaka do prinjet će dalnjem jačanju planinarskog pokreta.

B. L.

NA GODIŠNJOJ SKUPŠTINI SKUPINE SENIORA RAD ČLANOVA OCIJENJEN KAO PODSTREKAČ I INICIATOR PLANINARSKE PROPAGANDE

26. I. o. g. završena je i posljednja sekcijska godišnja skupština Planinarskog društva »Zagreb«. Druga sekcija po masovnosti i progresivnom povećanju članstva »Skupina Seniora« održala je svoju godišnju skupštinu.

Članstvo skupine čine planinari s duogodишnjim stažom koji su u neprestanoj vezi s prirodom crpli uvijek nova vrela energije i zadovoljstva. Stoga i nije usamljen slučaj člana Sušnića koji je proslavio 70 godišnjicu usponima na Grintavec i Triglav. Može li se onda govoriti o gornjoj granici godina bavljenja planinarstvom.

Osim brojnih izleta u predjelima hrvatskih, slovenskih i austrijskih planina, skupina je organizirala uspješno logovanje u Mrkoplju uz pristupačne cijene.

Najuspješnija ovogodišnja akcija skupine je nesumnjivo izložba planinarske štampe, na kojoj je zastupljena planinarska književnost od Zoranića do naših dana. Geografske karte, novine, rukopisi kao i ostali historijski materijal uči će u stalni planinarski muzej Hrvatske, čija je realizacija ušla u program rada novog upravnog odbora. Osim ostvarenja muzeja plan 1956. god. predviđa pomoć u obuhvatanju omladinaca, čiji veliki broj stoji izvan organizacije, zatim razvijanje društvenosti, koja se manifestira društvenim izletima (Izlet kroz Istru). Skupina će dati inicijativu upravnom odboru društva da organizira izložbu picture i skulpture. Na kraju je usvojen prijedlog da se omladinskoj sekciji pokloni dio novčanih sredstava, kao naknada za dio troškova izložbe. U novi upravni i nadzorni odbor birani su članovi prošlogodišnjih odbora.

B. L.

Planinarske vijesti iz svijeta

MEDUNARODNA HIMALAJSKA EKSPEDICIJA 1955

U »Našim planinama« javili smo prošle godine o ovoj ekspediciji, koja se spremala na vrh osamtisućnjaka Lhotse (Loce). Iz izvještaja vode ekspedicije N. G. Dyrhrenfurtha saznajemo, da se ekspedicija vratila, ali da nije osvojila predviđeni vrh Loce, kojemu su dospjeli samo do 8.100 m visine. Umjesto toga popeli su se na 31 vrhunac između 5500 i 7000 m visine. Većinom su to bili prvenstveni usponi. Tako je na pr. uspjelo po prvi put doseći vrh Lho La (6050 m) sa nepalskog strmog pobočja. Izvršeni su i zamjerni znanstveni radovi; izrađena je zemljovidna karta doline Those, najvažnijeg područja željezne rude u Nepalu, zatim fotogrametrička karta područja Everesta do Čo Oju, u razmjeru 1 : 50000. Kod izrade ove karte izvršeno je 10 prvenstvenih uspona preko 6000 i 15 uspona preko 7000 met. Učinjena su i zanimljiva filmska snimanja kao: Domovina, Život i plesovi Šerpa, Namče Bacar, Monsum u Himalaji, Lame u Tajboče i njihovi plesovi.

ŠVICARSKA EKSPEDICIJA NA HIMALAJU 1956

Švicarska zaklada za alpska istraživanja namjerava opremiti novu ekspediciju pod vodstvom Dra Alberta Eggera u područje Mount Everesta. Ponovno će pokušati dostići vrh Loce. Švicarskim alpinistima pridružiti će se sa dvadesetak Šerpa i Tensing ili Passang, koji je 1954. s Drom. Tichyjem bio na Čo Oju.

AUSTRIJSKA EKSPEDICIJA U KARAKORUM 1956

Auštrijsko himalajsko društvo spremala pod vodstvom Ing. Fritza Moraveca sa 6 članova uspon na Gašerbrum 2 (8035 m) i na još 4 vrhunaca između 7000 i 8000 metara visine. Moravec je već ranije istraživao Himalaju i Ruvenzori. Polazak u Indiju predviđen je za konac ožujka o. g. Dr. M. F.

MEDUNARODNA EKSPEDICIJA NA HIMALAJU 1955

Ovogodišnja međunarodna ekspedicija u himalajskoj gorji, koju vodi Norman G. Dyrhrenfurth i Ervin Schneider, šalje prve povoljne vijesti. Ekspedicija se već nalazi u području Everesta i razvija tako osim planinarskog i opsežno topografsko i fotografsko djelovanje.

Dnevna štampa je u međuvremenu donijela pogrešne obavijesti o tom, da je nepalska vlada prigovorila, čak i zaprijetila zabranom daljnog rada i dapače izgnanju iz zemlje ekspedicije zbog toga, što je ova vršila ispitivanja na drugom području od onoga, za koje je imala dozvolu. Ta je vijest međutim toliko netočna, koliko je i netočna tvrdnja da su neki članovi ekspedicije u »Svetom okrugu« manastira Thyamboče pošli u lov na zvjerad. Naprotiv je istina, da je ekspedicija dobila dozvolu od Foreign Departmenta u Kathmandu, da ove jeseni istraži i područje Lhotse i da pokuša uspon na vrh Visoki Lhotse (8501 m), južno od Everesta. Štoviše, manastiri Thami, Thyamboče i drugi pružaju ekspediciji najširu pomoć kod fotografskog i filmskog snimanja, a pučanstvo ih susreće s najvećom pažnjom. Uopće vladaju odlični odnosi između članova ekspedicije preko nepalskog oficira za vezu i vlade u Kathmandu.

Rad Ervina Schneidera na izradi topografske karte područja Mount Everesta, u omjeru 1:50.000, dobro napreduje, tako da će budućim posjetiocima Himalaje oko Everesta biti znatno olakšano snalaženje. Osobito je zanimljivo snimanje dokumentarnog filma o narodnim običajima i životu Šerpa, koji će mnogo doprinijeti bližem upoznavanju tog simpatičnog gorskog naroda.

PERZIJSKA EKSPEDICIJA NJEMAČKOG ALPENVEREINA

Münchenska sekcija Njemačkog Alpenvereina organizirala je ekspediciju u perzijsko gorje. Ekspedicija je krenula na put u kolovozu time da se vratí koncem godine 1955., a sastoji se od 4 člana u dobi od 22 do 35 godina starosti pod vodstvom Alfonza Pacelta. Prema objavi u münchenskom »Bergsteigeru« od kolovoza ekspedicija je krenula i vratiti će se autom, te bi imala već u Armeniji izvršiti neke uspone. U Perziji (Iran) predviđen je uspon na Demavend u Elbruskom gorju (5800 m), nadalje usponi u gotovo nepoznato i neistraženo gorje skupine Ku-i-Dinar (5200 m) na jugu Perzije te Ku-i-Hazar (4000 m) na afganskoj granici.

VATNAJÖKULL NA ISLANDU

»Orion«, ilustrirani časopis za prirodu i tehniku od srpnja 1955. donosi članak Dra. Karla Schmidha s opisom gore Vatnajökull na Islandu. To je brdo, iz ko-

jega se otprilike svakih dvadeset godina ponavljaju vulkanske provale. Krater je ispunjen glečerom debljine do 400 metara i površine nekih 9000 kvadratnih kilometara. Prigodom svake provale popuća i rastali se ledena kora glečera u krateru, tako da se na glečeru stvaraju površna jezera od 400—600 metara promjera, i orijaške rupe, raspuklne u ledu, iz kojih se puši para kipuće vode. Kod mjesta Skeiderau provaljuje glečerska bujica i teče otprilike 50 km daleko kroz obalno područje u more.

Posljednju provalu opisuje Dr. Schmid u »Orionu« ovako: »20. ožujka 1934. u 23,30 sati primjetile su ribarske lađe iz Kabeljau ogromni žar požara ispod južne obale Islanda, iz smjera Vatnajökull, kako se tamo naziva nepregledno, još neistraženo jugoistočno ledeno područje otoka Islanda, koje gotovo nije ni prošla ljudska noga. Već nekoliko dana prije vulkanske provale se Skeiderau, jedna od otopljenog glečera nastala rijeka na južnom rubu Vatnajökulla, razlila i poplavila područje od mnogo kilometara uokolo i preko obrubnih morena t. zv. zone Sanders. Ljudi su sa strahom očekivali »Jekulhlaup« t. j. spuštanje, puzenje glečera. Tad su se polomili brzojavni vodovi i puzenje je doista započelo. Za par dana se tok rijeke Skeiderau razlio na 4,5 km širine, a prljava crna voda svom snagom je provalila ispod ledene kore, probila glečer i usjekla raspuklne do 4 km dubine i 8 km širine neseći sa sobom odломljene gromade leda, veličine čitavih kuća, preko zone Sanders i po više kilometara daleko sve do mora. Nakon 24 sata, na sam Uskrs ujutru, je poplava posve isčezla, a tok rijeke Skeiderau je izgledao gotovo normalno. Gore, usred glečera u unutrašnjosti 40 do 50 km sjevernije buktio je stup vatre i dima 13 km visoko prema nebnu. Fuzanje glečera bilo je samo predigra vulkanskog provala, koja je zatim uslijedila i probila ledenu naslagu debelu više stotina metara.«

Karl Schmid opisuje nadalje, kako je nekoliko mjeseci kasnije sa svojim drugovima prešao preko unutrašnje ledene površine i predro sve do kratera posred tog ledenog svijeta. Kratersko ţdrijelo imalo je promjer oko 500 metara, tako te je K. Schmid izračunac da se prigodom te vulkanske provale u proljeću 1934. godine morallo otopiti oko 15 kubičnih kilometara glečerskog leda.

Bilo bi veoma zanimljivo pročitati čitavi opis tog strahovitog velebnog događaja!

TEČAJ SAVEZNOG INSTITUTA ZA ISTRAŽIVANJE SNIJEGA I LAVINA WEISSFLUHJOCH — DAVOS

Za vrijeme od 11. do 15. siječnja 1956. organizirao je švicarski Savezni institut za istraživanje snijega i lavina, Weissfluhjoch-Davos, na području tog instituta i u području Prätigau, održavanje uvodnog tečaja u znanstveno istraživanje snijega i lavina (ocjenjivanje opasnosti od lavina, usova, mjere opreznosti, zaštitne mjere, služba spasavanja, prva pomoć u nezgodama, orientacija kod lavinskog zasipavanja). Tečaj je otvoren svim krugovima, koji se interesiraju za probleme lavina (zimsko-sportski turizam, alpinske organizacije, saobraćajna i građevna poduzeća, koja rade u planinama, šumskogorska služba i t. d.). Tečaj će se održavati na francuskom i njemačkom jeziku. Troškovi iznose Šv. fr. 95 za 3 i po dana opskrbe, noćenje i izdatke za vozne karte izleta željeznicom i skiliftovima. Prijave do 20. prosinca 1955. na EISLF-Davos (Eldgenössisches Institut für Schnee-und Lavinenforschung).

HOGGAR U SAHARI

Turističko poduzeće »Popularis Tours« (Bern, Waisenhausplatz 10) objavljuje, da priređuje ekspediciju putovanje u Hoggar u Središnjoj Sahari. Ekspedicija će trajati od 26. siječnja do 18. veljače 1956., a može se priključiti 10 osoba. Predviđa se uspon u gorju Atakor na brdo Assekrem, 2754 m. Još ima par slobodnih mjesta. Članovi SAC (Švicarski planinarski klub) interesenti neka se javi kod »Popularis Tours«.

TURSKO-ŠVICARSKA EKSPEDICIJA NA ARARAT, 5165 m

Svake dvije do tri godine polazi po neka, ponajviše inozemna grupa planinara na visoki vulkan Ararat, koji leži između sjeveroistočne Turske, Irana i SSSR-a, točnije Sovjetske republike Armenije.

Nedavno je po nalogu turskog zemaljskog geološkog zavoda izvršen planinarski uspon s geološkim ispitivanjem i snimanjem na vrhove Velikog i Malog Ararata (turski: Büyük i Küçük Agri Dag). U ovom zadatku sudjelovali su geološki stručnjaci Dr. M. Blumenthal iz Locarna, Dr. Felice Jaffe iz Lugana i turski geolog Halil Unlusoy. Uspon na Küçük Agri Dag (3925 m) izvršen je 9. kolovoza, a na Büyük Agri Dag i istočne strane 11. kolovoza 1955.

Uspon je ostvaren prijelazom duž turko-iranske granice, gdje su dosegli visoravan. Tu je u visini od 3800 m postavljen bivak, koji je služio kao ishodišna točka prema najvišem vulkanskom čunju, preko jako zaledene padine. Na povratak je put vodio u sjevernom smjeru u duboku dolinu rusko-turske granične rijeke Aras.

Na vrhu Velikog Ararata nalazi se dosta veliko glečerište (edenapovršina) od nekih 12 do 14 kvadratnih kilometara, iz kojeg »visi« (spušta se) na razne strane 11 glečera istežući se do visine od 3900 m nad morem. Tek jedan glečer, na sjevernoj strani, u Cehennem Dere (Paklena dolina) se spušta u »dolinu do 2300 m nad morem. Taj Cehennem Dere glečer je prljavi glečer, kome se prvo bitno pokrivena površina morenom regenerirala na taj način, da su ga ponovo pokrile naslage leda, koje su se puzajući sa strmih »visećih« glečera zastavile o visokim pećinama.

Nakon mnogih istraživanja na Araratu u užem smislu, proučavao je M. Blumental i niže (oko 2500 m), geološki osobito markantne gorske kose Dogubayazit na turko-iranskoj granici, kao i daljnje, do 250 km udaljenije, sjeverozapadne pontijske (crnomorske) gorske lance. Osobito Kackar Dag, gdje se obalne kose još dižu do 3937 m nad more. I tu ima još malih glečera, koji također ne padaju niže od 3900 m. U usporedbi s Visokim Araratom, koji leži u području stepa, ovaj kraj pokazuje najveće kontraste po geološkom sastavu, vanjskom izgledu i vegetacionim osobinama, a i po naseljenicima. Tu nalazimo duboke doline s bujnim nasadima voća (breskve, smokve i divno grožđe) i vrlo napredno pučanstvo, dok tamo (neposredno pod Araratom) živi primitivni narod Kurda na presušenom nerodnom tlu životareći od stočarstva.

Ovo istraživanje trajalo je 6 nedjelja na daljinskom razmaku od 5000 km i do njelo je neobično bogate rezultate.

ZAPADNA STIJENA PETIT DRUA

Nakon što je osvojena sjeverna stijena Eigera, pa Matterhorna Grandes Jorasses, ostalo je još samo nekoliko problema u Alpama. Impozantna zapadna stijena šiljatog Petit Drua, dugo je prekosila alpinistima, i tek u srpnju 1952. uspjela su četiri Francuza na čelu sa G. Magnoneom prepenjati tu stijenu. Nakon četiri dana penjanja, došli su tek do polovice stijene i preprečili na sjevernu stranu, kuda su se spustili dolje. Vratili su se poslije tjeđan dana i prešli pre-

ostali dio stijene s još jednim bivakom, ocijenivši cijelu stijenu, gornjom granicom ljudskih mogućnosti.

Treći uspon, u kclovozu prošle godine, izvršili su dva engleska alpinista, J. Brown i D. Williams. Zbog lošeg vremena, dugo su čekali u Montenversu i čak su se jednom vratili. Ipak četvrtog kclovoza, sreća im se nasmiješila, i uspjeli su doprijeti po ledenjaku do podnožja stijene. Po strmom zasneženom kuloaru digli su se nešto više i prešli ulijevu po policama u samu stijenu. Spustila se već noć, i prava snježna oluja. Tu su provedli prvu noć. Prilikom uredivanja bivaka slomilo im se ledno kladivo, a nisu imali baš mnogo materijala.

Drugog dana cisanulo je lijepo vrijeme, i ubrzo su došli pod veliku ljušku, koja ih je dovela do podnožja poznate pukotine »Fissure Vignes«, najtežeg mjeesta koje treba slobodno prepenjati (VI.), dugačke četrdesetak metara, skoro bez klinova. Slijedeći detalj, sto metara glatkog stijene, penjali su viseći u klinovima, zamakama i svim mogućim tehničkim pomagalima. Jadna stijena, postala je mehanička radionica!

Cijelo vrijeme visili su nad ledenjakom, koji počinje oko šesto metara ispod njihovih nogu. Stijena je bila puna leda i vode, i morali su klesati oprimke u ledu, a taj detalj je inače »šestica«.

Mokra stijena bio je njihov zao udes, isto tako i led. Petit Dru obiluje dvjema različitim ekstremnostima: teškim mjestima koja se moraju slobodno prepenjati, ili pak detaljima, koji se prolaze isključivo pomoću tehnike. U gornjem dijelu stijene, na nekoj malenoj polici, morali su ponovo prenoći. Zavukli su se u spavaće vreće; to im je bila druga noć u snijegu. Činilo im se, da se nikada ne će izvući iz tog leda, osjećali su se strahovito osamljeni. Čim je svanulo, nastavili su dalje, međutim izgubili su smjer. Dugo su lutali, dok nisu iznad sebe opazili nekoliko klinova, koji su im pokazali put.

Izbili su na sjeverozapadni greben Petit Drua, i po njemu uskoro došli na vrh.

Njihovo oduševljenje bilo je beskrajno; osvojili su jednu od najtežih stijena u Alpama, visoku 1.100 metara, ocijenjenu stupnjem težine, VI.

Po podacima iz »Alpine Journal« 1955

N. P. i B. S.

ALPINIZAM — ANDINIZAM

Novo doba, sa svojim tekovinama na svim poljima, snabdjelo nas je među ostalim i s bezbrojem raznih »izama«. I u planinarskom rječniku pojavio se novi »izam« — andinizam.

Pita se, što je andinizam, što mu je sadržina, što bi zapravo morao značiti, i da li je osnovano stvaranje te nove riječi.

Svi »izami« ili »izmovi« u pravilu označuju neki pojam, sadržaj odredene osebine.

Izraz andinizam prenesen iz Južne Amerike, u posljednje vrijeme upotrebljava se kao oznaka za planinarenje u Andama za razliku od alpinizma, jednake djelatnosti u Alpama. Stvaranje novih izraza za taj smisao, za pojam vrhunskog planinarenja, bilo gdje, ne čini nam se umjesnim i izgleda da potječe od neznanja ili od nekog šovinizma.

Dopuštamo, da mogu postojati andinisti, ako se baš hoće tako nazivati planinari, koji se kreću po Andama, ili ljubitelji, propagatori, istraživači Anda i t. d. Ali ne može postojati neki andinizam kao pojam ili pojava u planinarsko tehničkom smislu, nego samo alpinizam. Jer prije svega djelatnost, ili ako hoćete to nazvati šport, svladavanja planina jest jedinstvena i nedjeljiva. To je posebna disciplina, tehnika, koja se rodila, razvijala i usavršila baš u Alpama, a ni Ande ni bilo koje drugo gorje nije unijelo ništa nova u tome.

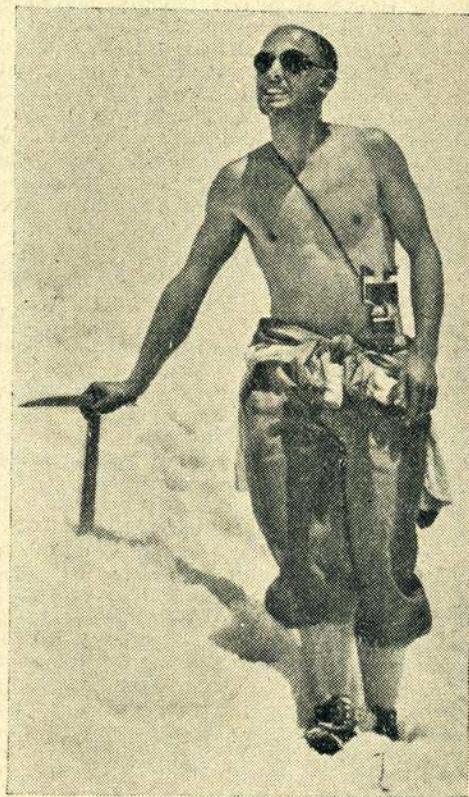
Zato smatramo, da se ime alpinizam ne može mijenjati prema mjestu ili prema planini, gdje se primjenjuje ili izvršava. Jer na taj način i u tom smislu mogli bismo iskonstruirati i neki himalajizam, karpatizam, uralizam ili u našim planinama triglavizam, velebitizam ili čak sljemenizam i tko zna koliko još »izama«.

Jedino čim bi andinizam opravdao svoje ime bilo bi, kad bi imao označavati pojam i sadržaj onog prvočitnog primitivnog načina, kojim su pioniri planinarstva u tom gorju započeli svoju borbu za samo približenje u svrhu osvajanja Anda i njihovih vrhova probijajući se mjesecima bez sistema i bez opreme i ne poznavajući tehnike alpinizma, ni penjanja niti osnovnih sredstava ni načela. Ali to je daleko od današnjeg aktuelnog, već toliko razvijenog alpinizma u Andama, kojemu se prema prednjem izlaganju neosnovano pridjeva ime andinizam.

Dr. M. Florschütz

TRAGIČNA SMRT LOUISA LACHENALA

Skoro je redovita pojava, da najznačajnija imena u alpinizmu nestaju na lakim i beznačajnim mjestima. Tako je poznati Trščanin, alpinista Emilio Conici, čije se ime nalazi skoro u svim alpinističkim vodičima, kao oznaka smjeri granica ljudskih mogućnosti, poginuo na

vježbalištu. Kasperek, ime koje je ušlo u historiju alpinizma, kroz osvajanje trećeg i posljednjeg alpinističkog problema u Evropi, Eigera nedavno je nestalo tragedijom na lakom terenu Anda.

Sada se desila nesreća Lachenalu, na jednom skijaškom spustu, kojeg je već nekliko puta ponavljao.

Lachenal je oputovao 25. XI. iz Chamonixa zajedno sa Jean Pierre Payotom, takoder vodičem iz Chamonixa s ciljem da stignu na »Veliki ledenjak«. Uspinjačom su se popeli na vrh Aiguille du Midi, odakle su se skijama počeli spuštati prema ledenjaku. Za vrijeme traverziranja Vallée Blanche, Payct, koji je vozio pedeset metara iza Lachenala, opazio je da mu

je drug nestao u jednoj pukotini, dubine oko 60 metara, skrivene pod naslagom tankog sloja svježeg snijega. Snijeg je popustio pod težinom Lachenala.

Payot je pozivao druga, koji se nije odazvao. Kako je bio bez sredstava za spasavanje, to se povratio na Col du Midi. Uspon do opservatorija je trajao preko pet sati, pošto nije imao tuljanovu kožu, koja montirana na skije ubrzava i olakšava sam uspcn. Alarmirao je Gorsku službu spasavanja u Chamonixu, koja je odmah, koristeći mjesecinu, otpošlala grupe spasavalaca prema mjestu nesreće. Spasavaoci su hitali u pomoć uz temperaturu od -15°C , dok je temperatura te noći bila -30°C na termometrima opservatorija. U ranim jutarnjim satima, grupe su bile na rubu pukotine. Nekolicina od njih se pomoću užeta spustila u pukotinu, odakle su izvadili pod teškim okolnostima mrtvo tijelo Lachenala. Na improviziranim sanonicama od skija transportirali su ga u stanicu uspinjače.

Nije jasno kako je mogao čuveni pješač postati žrtva tako tragičnog a ujedno i banalnog incidenta, uzimajući u obzir njegovo veliko iskustvo u alpinizmu i skijanju.

Lachenal je bio učesnik poznate francuske ekspedicije 1950. g. na Anapurnu, na čiji vrh je stupio sa Morisom Herzogom. Bio je prvi čovjek koji se popeo na vrh preko 8000 metara. Na tom usponu oba su dobila smrznula nogu i ruku. Po povratku u Francusku Lachenal je bio operiran i tek poslije dužeg oporavka, vratio se svojim planinama.

Bio je instruktor internacionalne alpinističke škole u Chamonixu. Fored osvajanja Anapurne, njegov najvažniji uspjeh bilo je prvo ponavljanje sjeverne stijene Eigera, koja je tokom osvajanja progutala mnoge živote. Na tom usponu njegov partner je bio Licnel Terray.

Lachenal je imao 35 godina, oženjen i otac dvoje djece.

Francuski, a ujedno i svjetski alpinizam gubi njime jednog od najhrabrijih i najistaknutijih alpinista.

Vijest o nesreći je prouzrokovala dušoku bol među svim alpinistima.

B. L.

ŽALOSNI EPILOG VELIKOG USPJEHA

Vodiču Ahilu Compagnoni, koji se s Lacedellijem uspeo na K-2, smrznule su se — kako smo javili — ruke prigodom uspona. Trebalo je izvršiti mnoge transplantacije kože kao i amputacije, ali on nije više mogao vršiti svoje zvanje alpskog vodiča.

Prije polaska ekspedicije na K-2 sklopio je Compagnoni sa šefom ekspedicije, prof. Desio, ugovor, kojim sva autorska prava i koristi iz obavještavanja, publikacija, fotografskih snimaka i filmova pripadaju isključivo ekspediciji. Compagnoni je sada odlučio pokrenuti parnicu protiv šefova ekspedicije, da bi mu se dosudio dio prihoda od filma što ga je baš on snimao na vrhu K-2, kojom su mu se zgodom i smrznule ruke. On se smatra autorom tog filma, pa njegov pravni zastupnik misli, da će s tog razloga uspjeti sa svojim zahtjevom.

STOGODIŠNICA U ZERMATTU

1855. godine je Aleksandar Seiler, glava te kasnije gorske »dinastije« i osnivač mesta Zermatt, kupio od ranijeg vlasnika malu seljačku gostionicu, koju je doskora pretvorio u glasoviti alpski hotel »Mont Rose«. Ovu stogodišnjicu proslavila je svečano čitava živa obitelj, kojoj je danas na čelu Franz Seiler. Brojni članovi obitelji Seiler, što danas žive po čitavoj Švicarskoj, u Engleskoj i preko mora, došli su u svoju postojbinu na tu proslavu svoje familije, koja je toliko značajna za razvoj i današnju planinarsku važnost mjesta Zermatt.

ŽIĆARA CHAMONIX—AIGUILLE DU MIDI—COURMAYER

U rujnu 1955. svečano je predana promet nova žična željeznica iz Chamonixa do Aiguille du Midi. Sad se na visini od 3750 m dovršava terasa, na kojoj će se »planinari« i turisti moći u gaćicama i papučama odmarati i za skupi novac uživati dršćući neposredno ispred i pod vrtoglavim zaledenim granitnim pećinama. Iste vremena gradi se tu i hotel s najmodernejšim komforom.

O daljnjem projektu, da se Aiguille du Midi poveže sa Col du Geant žičarom s košarama za prevoz robe piše francuski »Hebdomadaire«:

»Svibnja 1954. odlučilo je jedno talijansko društvo izgraditi žičnicu, koja će spajati Aiguille du Midi s Col du Geant, a odavde Chamonix i Courmayer. To je ono isto društvo, koje se angažira za izgradnju čuvenog tunela ispod Mont Blanca. Radovi su u tečaju.

28. srpnja 1954. Lokaciona komisija jednoglasno odbacuje projekt. Čak i predstavnici interesirane ekonomski grupe glasaju protiv. Nalogom ministarstva 23. rujna budu obustavljeni daljnji radovi, koji su međutim i zbog loših atmosferskih prilika bili stali.

Svibanj 1955. Poduzeće nastavlja radove bez obzira na zabranu, koja mu je bila dostavljena. Nadležna vlast bude pozvana, da intervenira u smislu zabrane, ali izvještava, da naloga ne može izvršiti, jer odnosno inozemno poduzeće ima prejaku podršku i zagovornike.«

Prema posljednjim vijestima 3,5 km duga i 17 tona teška žica (kabel), koja je imala spajati krajnje stanice Geant i Aiguille du Midi, bila je najprije postavljena na Col du Geant, a onda prenesena na podnožje Gros Rognona, gdje će biti postavljen jedini potporanja između obje stанице.

Tako pišu Les Alpes X/1955.

Čudna stvar i rad. A kako će to pozdraviti pravi planinari?!

SKI KLUB TORINO TUČE REKORD U ALPSKOM SKIJANJU

Lo Scarpone od IX/1955 piše: »Stari Ski klub Torino potukao je svoj vlastiti rekord alpskog skijanja po broju priredaba i učesnika. Sezona 1954/55 s neobično povoljnim snježnim prilikama omogućila je doslovce invaziju starih torinskih rutiniranih skijaša u Alpe, a uz njih i bezbroj mlađih i vrsnih skijaša milanskog Ski kluba.

Blizi Delfinato, Vannasaia, Wallis, Austrijske Alpe privukle su pojedince i veće skupine svih skijaških krugova ne samo iz alpskih predjela nego čak i iz Apenina. Turinski Ski klub ima točan veliki popis skijaških alpinističkih uspona i prijelaza, koji su izvršeni od 10. listopada 1954 pa do 2. srpnja 1955. Bilo je registriranih 102 ture, uspona, penjana, prijelaza i smjerova što pojedinačno što u skupinama, koje sve nije moguće posebno nabrojiti. Osobito nedjelje i praznični dani dali su mnogo skijaško-alpinističkih izletnika, a klub je redovito priredivao po dvije ili tri ture izleta u raznim smjerovima u isti dan. Broj učesnika u grupama znao je doseći i do 20 osoba. Dakako da se pojedina imena spominju u gotovo svim izletima i svake nedjelje.

Sigurno nema društva u Torinu, koje bi moglo iskazati toliku aktivnost koja iz godine u godinu raste, a postoji nuda, da će se broj skijaša ove godine još povećati, ako budu sježne prilike povoljne. Dobar primjer skijaško-planinarske aktivnosti starih privlači legije mlađih skijaša na teren, što valja svakako pozdraviti.«

FITZ ROY — CERRO DI PATAGONIA

Nedavno je u nakladi Leonardo da Vinci, Bari, 1955 izšlo talijansko izdanie knjige M. A. Azéma o usponu na Fitz Roy, pod naslovom »Fitz Roy — Cerro di Patagonia«.

Taj najjužniji andski sedamtisućnjak posebno je privlačiv za alpiniste. Mi se još sjećamo istraživačkih pohoda talijanskog alpiniste De Agostini u dva navrata u patagonskim planinama i uzaludnog pokušaja Talijana u 1937 godini uspeti se na Fitz Roy. Taj pokušaj nije uspio zbog loših atmosferskih prilika i zbog jakih kamenih lavina. Ne može se učastalom reći, bi li taj uspon na onu granitnu piramidu bio uspio i pod boljim okolnostima. Ne želimo time umanjiti napore i sposobnosti poduzetnih Talijana, koji su to pokušavali. Jer kad čitamo okolnosti, pod kojima su Terray i Magnone poduzimali svoj uspon, onda ćemo shvatiti, s kakvim su se poteškoćama bili borili. Ali, možda su te poteškoće onda, prije 20 godina, bile nesavladive. No u zadnjih 20 godina iskustva i tehnika alpinizma je mnogo napredovala, i baš tolike nekad nesavladive stijene sviđane su zahvaljujući novoj, savršenijoj tehnici. Treba priznati, da su francuski alpinisti pri svom usponu mogli ponijeti sa sobom mnogo više pomčćnih sredstava, klinova, karabinera, lakih užeta od ultralakog novog metala i drugog materijala. To znači manji teret i lakše kretanje, u efektu lakši posao. Ali iako su se Francuzi poslužili svim modernim tekovinama i umjećem penjanja, Fitz Roy bio je tvrdi orah, vrlo tvrd i za one ekstremne višeg šestog stupnja. Svakako, i nakon posljednjih himalajskih uspjeha spala je i s Fitz Roya aureola nedokucivosti.

Azéma, vođa pobjedničke ekspedicije na Fitz Roy, živo opisuje u svojoj knjizi doživljaje ovog podviga, dane iščekivanja, napeto predvečerje uspona i epske momente samog uspona na vrh. Duga, ali zanimljiva, tužna ali i vesela je ta priča o ovom penjačkom doživljaju mlađih pariskih penjača, koji su se odlučili da se popnu na glavu tom patagonskom divu. Citamo o nenadanom nestanku Jaquesa Poincenota u vircvima jedne brzice na podnožju brda. Bio je to teški udarac preživjelim drugovima, ali i podstrek kao imperativ, da u počast stradalom drugu i takoder u njegovu ime izvrše postavljeni zadatak, kad već on nije mogao više da to s njima podijeli.

Pisac u svom izvještaju nije propustio iznijeti svoja budna opažanja u tom div-

nom i neobičnom svijetu, koji ga je okruživao. Pored opisa uspona i načina penjanja vrlo je točno opisan sav kraj, priroda i život u ovom čudnom kutu našeg planeta, gdje živi malo primitivnih ljudi u dnevnoj borbi s divljom prirodom. Vedri opisi, koje im daje stari Madsen o tamošnjem svom životu, bogati su prilog i dokumentat o tamošnjem načinu života. Dugotrajni marševi i doživljaji u prašumama ili pustošima, koje je poharao požar, susreti s krdima divljih zvijeri, koje tamo nesmetano i bez straha lutaju, i gdje kondor kruži slobodno iznad okomitih pećina na plavom horizontu, daje knjizi mnogo života.

DVIJE AUSTRIJSKE EKSPEDICIJE NA SPITZBERGE

1. Salburška mala ekipa od 5 članova (među njima jedna žena) pod vodstvom Dra. Waltera Frauenbergera iz Salzburga vratila se nakon svog dvomjesečnog puta kući. Znanstveni dio ekspedicije bio je povjeren Dru. Hannsu Tollneru. Prema izjavi Dra. Frauenbergera ekspedicija je polučila neočekivane uspjehe i premašila i najoptimističkije ciljeve. Izvršeno je 40 prvenstvenih uspona na vrhunce preko 1700 metara visine. Brda Spitzberga svojom divljinom i krasotama podsjećaju na ledene divove Mont Blanca i još su uopće gotovo neistražena. Poteškoće, koje u Alpama zadaju velike visinske razlike, ovdje su nadomještene dugotrajnim pristupnim marševima, koji traju po više dana kroz strašne divlje ledene predjele; a krajnje zapreke stvaraju ledene i kamene stijene i do 800 m visine.

Guverner Spitzberga stavio je ekspediciji na raspolaganje ledolomac »Nord-syssel«, s kojim su nastavili vožnju do Brucebyen, gdje je započelo petodnevno pješačenje preko iscjepkanog ledenika Stubendorf. Ekspedicija se kod prenosa svoje prtljage od oko 2000 kg služila poznatim alpskim načinom otpreme. Na pojedinim odsjećima trajalo je pješačenje i do 17 sati dnevno, a preko 5 tjedana bila je ekspedicija potpuno odsjećena od svijeta, jer nije imala radio aparata. Čak ni avioni ih nisu za to vrijeme prelijetali.

Sveukupno su se popeli bez većih poteškoća na 60 vrhova koje su i fotografirali; jedan dio ovih je tek po prvi put slikan. Vrijeme nažalost nije bilo idealno. Tokom izvidanja svog programa bili su prisiljeni postaviti šest uporišta, logora, koji nisu mnogo zaostajili za onima na Nanga Parbatu.

Pobliži izvještaji još slijede.

2. Jedna skupina alpinista Alpenvereina iz Linza je također pokušala sreću na Spitzbergima. Ta visokogorska tura trajala je svega 18 dana, a glavna joj je zadaća bila istražiti prilike i uvjete za eventualno veću ekspediciju sa zamašnjim ciljevima. Obzirom na kratko vrijeme izvršila je ova mala skupina alpinista nekoliko uspona na manje poznate obalne vrhove, dok u unutrašnjost nije ni prodirala. Pošto o tim krajevima ne postoje odgovarajuće planinarske zemljovidne karte, to su se alpinisti služili avionskim kartama i snimkama.

Put preko Hamburga—Kopenhagena—Stockholma i Švedske do Narvika znači samo željeznicom 3595 km (od Linza). Tu su u polarnom području prvi put doživjeli ljepote ponoćnog sunca. Dalje se išlo oko 250 km autobusom kroz sjevernu Norvešku do lučkoga grada Tromsö. Na Spitzberge su se prebačili brodom »Lyngen«, što je trajalo 2 dana i 3 noći za udaljenost od 1430 km. Iskreli su se u Longyearbyenu, gdje su odmah pristupili izučavanju i mjerenu obalnih bre-gova pomoću pomorskih brodskih karata, koje im je kapetan broda dao. Iz Longyearbyena prešli su preko predbrežja Princa Karla u King-Bi-Kongs fjord do Ny-Alesunda na 78° , $55'$ i $12''$ sjeverne širine. Tu se nalazi jedan ugljenik i nekoliko kuća. Postavivši svoj šator izvršili su alpinisti kroz dva dana uspone, dok se njihov brod nije ponovo vratio u tu luku. Iz luke Longyearbyen trebali su 4 sata za uspon na vrh Nordenskölflyften (1600 m), a 3 sata na prekrasnu uvisinu Tollsteen (870 m). Iz Ny-Alesunda stigli su za 7 sati na Hävimb (779 m), a za 3 sata na brije Steen (590 m).

Planinari su imali mnogo magle i nevremena, ali im je ipak par puta zasjalo ponoćno sunce. Glečeri su bili toliko raznorazni, da su do koljena tonuli u snijeg, a u ravnim predjelima gazili su snježne močvare 10—20 cm duboko. Naročito na Hävimb, koja je tura trajala 14 sati, strašno su promociili već na početku. Usprkos perlenskim vrećama za spavanje i zračnim strunjačama trpjeli su mnogo od zime. Ipak su oduševljeni tim glečerskim svijetom s brdima od prakamena i oskudnom vegetacijom s nešto mahovine i povijuša. Od životinja sreli su se s polarnim lisicama, koje su se šljale oko šatora, i grabežljivim galabovima, od kojih su se branili cepinima.

Cijela tura bila je 10.000 km duga s 80 km pješačenja.

FILMSKI FESTIVAL U TRENTU

10. listopada 1955 otvoren je svečano IV. filmski festival u slikovitom planinskom gradiću talijanskog južnog Tirola Trento. Festival ima izrazito međunarodni karakter i spada među najvažnije stručne filmske manifestacije. Na ovom, četvrtom po redu festivalu bila su prijavljena 73 filma, od kojih je 53 ušlo u natječaj. Bilo je zastupljeno 12 zemalja. Sjedinjene američke države, SSSR, Japan i još neke druge zemlje nacija su svoje sudjelovanje u budućoj godini.

Trentinski festival ima svoj određeni stil, cilj i teme, u prvom redu planine, radi kojih je stvoren i zbog kojih postoji. Ove godine pridošla je nova domena istraživačkih filmova.

Prikazivanje filmova čisto međunarodnoga karaktera započelo je već na dan otvaranja festivala. Tu su se redali filmovi »Snows of Aorangi«, (Snijeg u Aorangi), divan novozelandijski film, režiran i snimljen po Brian Brakeu. Ovom vrlo impresivnom filmu je glavni motiv niz skijaških spustova. Zatim talijanski film »Figure e pietre del Pakistan«, (Oblici i pećine Pakistana), režirao i snimao Mario Fantin. Film predstavlja neku vrstu predigre za K-2. Belgijski film »Objetif Immerrousse«, režija i snimanje Bastin Huben; dalje danski film »Where mountains float« (Bregovi plove), režiser Biärne Henning Jennisens vrlo poetični film, u kojem djeca igraju glavne uloge.

Slijedećeg dana otvorena je retrospektna izložba Louisa Trenkera filmom: »Velika pobeda«. Jedno čitavo veče su prikazivani austrijski filmovi »Geliebtes Wildwasser« (Drage brzice), »Ski alpin«, (Alpsko skijanje), »Bergführer« (Vodič), »Der Förster von Silberwasser« (Šumar iz Silberwassera), »Stadt im Gebirge« (Grad u gori) i »Alpenstrasse« (Alpska cesta).

Grupe učesnika u festivalu poduzele su 12. listopada usprkos ne baš najboljeg vremena izlet u prekrasna trentinska brda na Paganella i na Strebele.

NESREĆE U PLANINAMA

Kad analiziramo statistike planinarskih nesreća, opažamo, da se u većini slučajeva radi o neiskustvu i neopreznosti nastrandalih. Nažalost sva upozoravanja i opomene ne dostaju da urazume baš one neiskusne i suviše poduzetne mlade ljude, alpiniste i planinare. Zar nije dosta tragičnih nesrećnih slučajeva, gdje stradaju mladi životi? Čini se, da

nijedan primjer nije dovoljno strašan, da zastraši one nepomišljene i lako-umne.

Citamo u jednoj stranoj reviji o ovim smrtnim nezgodama u planinama:

1. D. C., 20 godina star, tražeći runoliste survao se 24. srpnja s jedne pećine Monte Cernera (Selva di Cadore) u jedan kamen dubok 20 metara, kroz koji je još padaо daljnijih tridesetak metara. Liječnik je stigavši na mjesto nesreće mogao samo konstatirati smrt uslijed pukle lubanje prigodom udaraca u padu.

2. 17-godišnji C. M. s jednim svojim drugom pošao je da istraži neku špilju u Monte Maddalena (Brescia). Spuštajući se strmom stazom stao je neoprezno na jedan labilni kamen i sunovratio se na glavce 30 metara u dubinu, gdje je ostao na mjestu mrtav.

3. F. A., 30 godina star, penjaо se kao prvi u navezu sa svoja dva druga na Monte Pin (2195) u dolini Ala. Zapeo je pri kraju uspona na jednom težem mjestu tik ispod vrha. Dok su mu drugovi bili osigurani, pokušavao je A. da pronađe novo uporište i oprezno se pomaknuo za par centimetara. Pri tome je stazio nogu na jednu izbočinu, kada su njegovi drugovi začuli očajan krik i opazili kako mu se tijelo ruši u bezdno. Odломio se naime kamen, na kojem je stazio, i on se okliznuo u duboku provaliiju. Druga dvojica su pokušavala zadržati trzaj užeta, ali su na svoj užas vidjeli, da nesrećnik juri sve dublje. Uže se naime zapleo oko jednog oštrog brida pećine i puklo. Bacan u padu s jedne pećine na drugu završio je oko 150 m duboko. Našli su ga sa slomljencem kičmom i razbitom lubanjom.

4. 18 godina stara djevojčica E. P. spuštalа se u društvo više planinara grebenom s vrha Weissmies (4031 m) u Švicarskoj, kada se neočekivano okliznula i stala padati udarajući o kamenje i led sve do dna stijene, nekih 900 metara dublje. Njeni drugovi nisu mogli poduzeti drugo nego dozvati pomoć, da je nakon nekoliko dana izvuku mrtvu i izobličenu.

75 GODINA ERZHERZOG JOHANN-HÜTTE NA ADLERSRUHE

U kolovozu 1955 proslavlјena je svečano 75. obljetnica 1880 godine dograđenog planinarskog doma, svega $1\frac{1}{2}$ sata ispod Grossglocknera (3798 m), najvišeg vrha u Austriji. Dom je podigao Austrijski Alpenklub, te ga je tokom godina 1891., 1898., 1907. i 1929. proširivao, i obnovio. Sve upisne knjige posjetnika tog doma

su sačuvane te se u njima nalaze imena većine slavnih i klasičnih planinara posjetnika tog doma. U listopadu proslavljena je također 75. obljetnica postavljanja t. zv. »Carskog križa« na vrhu samoga Grossglocknera. Svojevremeno je postojao i na predvrhu, na Malom Glockneru (Kleinglockner) križ, koji je služio često za učvršćivanje žice za lakši silazak u dubinu sedla (Glocknerscharte).

Kao svake tako se i ove godine sakupiše prominentni, veterani kao i mlađe generacije Alpenkluba na toj najvišoj planinarskoj kući u Austriji (3545 m) pod vrhom Grossglocknera, da tu proslave ovu jubilarnu 75. godišnjicu otvaranja spomenute kuće. Pod vodstvom predsjednika Ing. R. Werner-a izvršen je i uspon na sami vrh, a osim toga su razni navezi poduzeli i druge neke uspone na okolne vrhove Grossglocknera.

74. GLAVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA AUSTRIJSKOG ALPENVEREINA

U Bad Aussee, u Salzkammergutu održana je 2.-4. rujna 1955. 74. glavna skupština Austrijskog Alpenvereina, otako u Austriji već 93 godine postoji organizirano planinarstvo. Na skupštini bilo je zastupano gotovo svih 131 sekcija, koliko ih AV imaće. Iz izvještaja se razabire ogroman uspješni planinarski rad. Broj planinarskih domova povećao se samo u 1954 godini za 10 kuća sa 700 ležajeva. Čisto planinarski pozitivni uspjesi jesu među brojnim ostalim ekspedicijama one u Himalaju-Karakorum i u Ande.

Na skupštini se raspravljalo najviše o sudbini t. j. o budućem vlasništvu i uzdržavanju onih 180 planinarskih domova, koje su unazad 80 godina izgradila na austrijskom teritoriju njemačka planinarska društva, i koji su do 1945 godine predstavljali njihovo vlasništvo. Naiime, po novom austrijskom državnom ugovoru može Austrija te domove pod izvjesnim uvjetima vratiti tim vlasnicima ili ih zadržati kao nacionalizirane.

Austrijski Alpenverein jest najveća planinarska organizacija u Austriji.

LINU LACEDALLI AMPUTIRAN JE PALAC

Kao Ahilu Compagnoni tako su se i ovom drugom učesniku osvajanja K-2 smrznuli prsti. Nakon više uzaludnih operacija konačno su mu morali amputirati i zadnji članak palca na desnoj ruci.

84. GLAVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA NJEMACKOG ALPENVEREINA

Od 15.-18. rujna 1955 održana je u Bad Tölz 89. glavna skupština Njemačkog Alpenvereina. To je bila ujedno i 5. po redu skupština od obnavljanja tog društva nakon rata. Njemački Alpenverein ima 260 sekcija sa 131.000 članova, od čega je 45.000 t. j. 35% mladeži ispod 25 godina.

Među mnogim pozitivnim rezultatima rada tog društva ističe se opadanje broja planinarskih nesreća. Dok je 1953 bilo 380 nezgoda sa 69 smrtnih, dotle je 1954 godina svršila s 309, od kojih 35 smrtnih. Skupština se bavila pitanjem svojih 180 planinarskih domova u Austriji. Jedan od tih domova, Bielefelderhütte u Oetztalskim alpama je prethodne godine uništila lavina, te je u roku od jedne godine dana izgrađen drugi. U dalnjim uspjesima ističe se velika planinarska književna i umjetnička, fotografска i slikarska djelatnost koja je bila izložena u Münchenu i privukla preko 12.000 posjetilaca.

Skupština je bila popraćena raznim izvanredno uspјelim kulturnim priredbama

VELIKI »HIMALAJSKI« PRIJEM U BEČU

Austrijski Alpenklub priredio je svečani prijem u počast Dra. Herberta Tichy, svog člana i poznatog planinarkog osvajača himalajskog vrha Čo Oju. Njegov kratki izvještaj o toj ekspediciji donosimo u posebnom članku. Prijemu su uz Dra. Tichy i prvaku Alpenkluba prisustovali mnogi predstavnici vlade, interesiranih kulturnih ustanova, planinarskih društava, štampe, te vrhovni Šerpa, Pasang Dava Lama, vjerni pratilac Dra. Tichy u toj himalajskoj ekspediciji, sa suprugom Yang Čin. Predsjednik Alpenkluba Ing. Rolf Werner istaknuo je u pozdravnom govoru ne samo planinarski uspjeh ove najmanje himalajske ekspedicije nego i njenu kulturnu važnost, zahtijevajući naporima Dra. Tichy, koji je već više godina poznati i zaslужni istraživač Azije i himalajskog područja. Ekspedicija se sastojala od 3 Austrijanca (vidi naš članak: ČO OJU) i Pasanga s njegovim Šerpama. Dok su druge vukle sa sobom od 2-6 tona prtljage, Dr. Tichy imao je svega 900 kg. Posebno je naglašena zasluga Šerpe Pasanga, koji je svojom brzinom zapravo spasio uspjeh ekspedicije, pošto je u nevjerojatno kratkom vremenu dopremao hrancu i time omogu-

čio da austrijska ekspedicija stigne na vrh prije švicarske, koja se u zadnji čas pojavila i približavala istom cilju

Pasang Dava Lama primio je počasne darove od austrijskog ministarstva nastave i zlatnu plaketu od Alpenkluba za sebe, a posebno srebrene i brončane plakete za svoje drugove Šerpe. I prigodom zajedničkog posjeta i predavanja u Münchenu primio je Pasang počasne darove.

KAMET U HIMALAJI NIJE OSAMTISUĆNJAK

Nedavno je u štampi objavljena vijest iz Delhija, da je jedna indijska ekspedicija pod vodstvom majora N. D. Jayala, direktora alpinističke škole u Darjeelingu, stigla na vrh Kameta, jednog novog osamtisućnjaka, 8483 m.

Profesor Dihrenfurth piše o tom u »Neue Zürcher Zeitung«: »U stvari se 21. i 23. VI. 1931 godine na Kamet popelo sedmoro alpinista: 5 Britanaca s 2 nosača. U prvom redu F. S. Smythe, L. R. Holdsworth, E. E. Shipton sa serdarom Leva, a drugi navez su sačinjavali E. St. J. Birnie, C. R. Greene sa Kesar Singhom. Nadalje, Kamet je po visini drugi vrh skupine Garval, od 25.443 stopa visine, dakle 7.757 metara. I engleska stopa (12 palaca) ima 30,48 cm, prema tome 1 metar ima 3,28 stope. Kad se dakle kod preračunavanja broj stopa dijeli s 3, dobiva se sasvim pogrešan i preveliki broj metara. Ta se pogreška često ponavlja. Ovaj treći uspon na Kamet, očigledno čisto indijske ekspedicije, jest na svaki način značajan uspjeh, pa ga ne treba ovakvim pogrešnim vijestima diskreditirati.«

VRH TAURUSA ZA 4 DANA

Skupina »Bergland« austrijskog Alpenvereina iz Beča vratila se pod jesen sa svoje ekspedicije na Taurus, gdje je izvela preko 50 prvenstvenih uspona. Ekspedicija se bavila planinarskim i zemljopisnim istraživanjem doline srednjega Taurusa u Turškoj. Grupa šestorice istraživača s 2 nosača i 5 magaraca krenula je u taj divlji kraj, o kojem još ne postoje zemljovidne karte, i tamo se srela neočekivano s jednom talijanskom ekspedicijom, s kojom je zajednički nastavila istraživanja i rad u tom okolišu. Znanstveni voda ekspedicije, prof. Spreizer, dovršio je tu svoje još prije rata započeto kartografsko snimanje. Alpinisti su mu kod toga bili od velike pomoći. Iz svog ishodišnog logora u dolini Yedigöl poduzimali su mnoge uspone, a u

jednom danu pošlo im je za rukom (možda bolje za nogom!) uspeti se na 33 vrha od preko 3000 m visine.

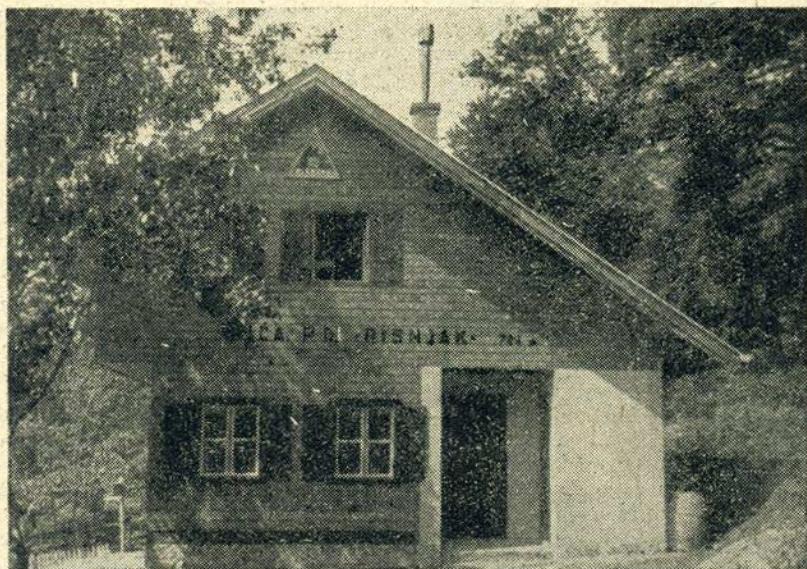
Klima je u tom kraju sasvim ekstremna; danju dosiže 45—50 stupnjeva Celziosa, a noću pada pod ništicu. Kraj nastavaju neka nomadska plemena.

FILM »U SJENI KARAKORUMA«

To je naslov novom kulturnom kolor-filmu, koji je dobio njemačku nagradu za 1955 godinu. Snimao ga je Eugen Schuhmacher, koji je snimao već i druge uspješne filmove. »U sjeni Karakoruma« nije samo planinarsko-znanstveni izvještaj u boji. On nas vodi kroz kraj, koji nastava narod Hunza, skupina ljudi od nekih 20.000 duša, s kojima se — gledajući taj film — jednakso saživljujemo kao što se i čitava ekspedicija Matije Rebitšcha na svom putu tamo saživljivala. Film se odvija u mlađoj državi Pakistan, koju okružuje susjedni Kineski Turkestan, SSSR i Afganistan. Zemlja leži pod strašnom žegom sunca, a do danas jedva je uspjelo prodrijeti u malo istraženo gorje Karakorum. Karakorum jest zid od pećine i leda, susjed Himalaje. Film nas vodi kroz nepristupačne doline, do oštih strmih pećina i do silnih glicera ispod istaknutih sedamtišćnjaka. Središte tog dijela zemlje je Gilgit, na visini od 1400 metara. Samo jedan prastari put vodi u kotlinu Hunza. Fored puta prati nas stalno rijeka Hunza. Treba nekoliko dana pješačenja da stignemo u čarobnu postojbinu Hunza, gdje živi taj mali narod, na koji još nije zasjela mora civilizacije XX. stoljeća. Sred upravo nevjerojatno bujne vegetacije prikazuje nam film život tih ljudi, lov na kozoroge, narodni sud, ples sa mačevima, pretpotpuni način mlaćenja žita pomoću vola i magarca i t. d. Tu vidimo na kilometre duge kanale, koji navodnjavaju oranice, poređane u teresama i ograđene zidovima. U visini od 3000 metara uspijeva pšenica, proso, orasi i sočne zlatnožute marelice, kajsije. Žetve su sigurne i bogate. Kad gledamo prirosta sela, osjećamo se tisuće godina unatrag. U kućama nema pokućstva, pretpotpune preslice, primitive stolarske klupe, sve se radi rukom, a sva zemlja služi uzgajajući žita i marelica.

Cilj ekspedicije jest jedan sedamtišćnjak na glečeru Batura. Alpinisti i naučenjaci sremaju se na svoj zadatak. Njihovi šatori i logori pomiču se naprijed uvis na 5000 i 6000 metara. Mi prolazimo njihovim stopama daleko, duboko u tu nepoznatu posve neobičnu zemlju.

Planinarske kuće na području NR Hrvatske

KUĆA NA MEDVEDNICI P D »RISNJAK« u ZAGREBU

Danas u vrijeme kad u planinama naše Republike posjedujemo blizu 50 planinarskih objekata, osjetila se potreba za jednim priručnikom koji bi dac njihov pregled. Planinarske organizacije i pojedini planinari muku muče sakupljući podatke o pitanjima na terenu prilikom organiziranje izleta, a posebno o kapacitetu, smještaju i stanju planinarskih objekata. Do izdavanja takvog priručnika proteći će još izvjesno vrijeme, stoga naš časopis kao najmjerodavniji donosi kratki pregled sa najnužnijim podacima.

Uz naslov svakog planinarskog doma nalazi se označena njegova nadmorska visina, približna lokacija, datum izgradnje ili obnove, kapacitet i komfor. Podaci o opskrbi u domovima vrlo se često mijenjaju, pa smo radi mogućnosti provjeravanja označili koje društvo objektom upravlja, da bi se zainteresirani direktno mogli informirati o momentalnim prilikama. Uz svaku kuću navedeni su nazuobičajeniji prilazi, a osim toga i nekoliko izleta kojima je kuća polazna točka. Vrijeme hoda u satima odnosi se na prosječnog pješaka s dovoljno odmora. Gotovo svi putevi koji su nave-

deni u popisu označeni su markacijama, ali treba imati u vidu da su one često vrlo manjkave i da se nad njima ne vodi stalna briga.

MEDVEDNICA

TOMISLAVOV DOM (1012 m), planinarski hotel sagrađen 1936. g. na šumovitom grebenu, 10 minuta ispod piramide na Sljemenu. Ima 80 ležaja u sobama sa 2 i više kreveta i dva skupna ležišta, blagovaonu, kuhinju, elektriku, telefon, tekuću hladnu i toplu vodu, centralno grijanje. Stalno je opskrbljjen, pod upravom Flaninarskog saveza. Pristup iz Zagreba cestom (16 km, redovna autobusna linija) ili markiranim putevima iz Šestina (2 sata), Gračana (2 sata), Dolja-tunel (2 sata). Izleti na Sljemensku piramidu 1035 m (10 minuta), dom »Sljeme« (pola sata), Puntijarka (1 sat), Gorščica (2 i pol sata), dom »Grafičara« (pola sata), dom »Risnjaka« (1 sat), Glavica (4 sata), Stubičke toplice (2 i $\frac{1}{4}$ sata). Ski tereni i skijaška uspinjača na »Državnom spustu«.

DOM NA PUNTIJARKI (1002 m) sagraden usred jelove šume, gotovo na grebenu Medvednice (1954. g.). Ima 6 soba po 3 kreveta, 6 po 2, i 2 po 1, elektriku, telefon, tekuću vodu u sobama, blagovaonu, kugaonu, kuhinju, terasu. Stalno opskrbljjen, pod upravom PD Zagreb. Pristup iz Zagreba od Šestina, Gračana, Dolja, Tunela (po 2 sata). Izleti na Tomislavov dom i piramidu (1 sat), Horvatove stube (pola sata), Gorščica (sat i pol), Stubičke Toplice (2 i $\frac{1}{2}$). Teren oko kuće pogodan za skijanje.

DOM PDZ na Sljemenu (1001 m), sagraden 1937. g. (biv. Prekratić) na šumovitom grebenu Medvednice. Ima 2 sobe po 2 kreveta, 2 po 3 i 6 pomoćnih kreveta, elektriku, tekuću vodu u sobama, blagovaonu i kuhinju. Stalno opskrbljjen, pod upravom PD »Zagreb«. Prilazi iz Zagreba od Šestina, Gračana i Dolja (2 s.). Izleti na Tomislavov dom i piramidu (pol sata), Funtijarku (pol sata). Ski tereni.

DOM PD »GRAFIČAR« (840 m) sagraden 1953. g. na šumovitom grebenu Medvednice pod Rudarskim vrhom. Ima 5 soba po 2 kreveta, 2 po 8 i 1 skupna sa 10 ležaja, 2 blagovaone, kuhinju, elektriku. Stalno opskrbljjen, pod upravom PD »Grafičar«. Prilazi iz Zagreba od Šestina i Černomerca (po 2 sata). Izleti na Tomislavov dom i piramidu (oko pola sata) i dom PD »Risnjak« (pola sata). Ski tereni.

KUĆA PD »RISNJAK« (724 m) sagrada 1954. g. u šumi kod Pongračeve lugarnice. Ima, 2 skupna ležišta po 9 i 1 sobu sa 2 kreveta, blagovaonu, kuhinju, izvor kraj kuće, ski terene u okolini. Prilaz iz Zagreba od Černomerca (1 i pol do 2 sata). Izleti na Tomislavov dom (1 sat), Glavicu (3 sata).

SKLONIŠTE NA OSTRICI (720 m) zakupljena zgrada šumarske uprave kod lugarnice na Ostrici na sjevernom šumovitom obronku Medvednice. Neopskrbljeno, pod upravom PD »Risnjak« iz Zagreba, ključ u susjednoj lugarnici. Ima skuoni ležaj za desetak osoba. Pristup od Tomislavovog doma (1 sat). Stubičkih toplica (3 sata), Zagreba od Gračana (2 i pol sata). U blizini skijaška uspinjača.

SKLONIŠTE NA GORŠČICI (738 m), prostorija zakupljena u Kaptolskoj lugarnici u istočnom dijelu Medvenice, na šumovitoj južnoj strani. Neopskrbljeno. 5 skupnih ležaja, izvor kod kuće, ključ kod lugara. Pod upravom PD »Zagreb«. Pristup iz Zagreba od tramvajske stanice u Dubravi (2 i pol sata), nedjeljom Pionirskom željeznicom. Izleti na Tomi-

slavov dom (3 sata), Lipu (Rog, 709 m) 1 sat. Ski tereni.

DOM NAD VUGROVCEM (210 m), stajinska zgrada u ist. dijelu Medvenice, u vinogorju iznad Vugrovcia. Ima 2 sobe po 2 kreveta i 2 po 10, kuhinju, blagovaonu, društvenu sobu, igralište za odbojku, teren za skijanje. Stalno opskrbljjen, pod upravom FD »Sljeme« iz Zagreba. Prilaz iz Zagreba do Sesveta (11 km, želj. st.) a zatim 7 km cestom (oko 2 sata) do doma.

DOM »PRIJATELJ PRIRODE« (470 m) na Glavici u zap. dijelu Medvenice, sagraden 1936. g. u predjelu pošumljenog krša. Ima 40 ležaja, blagovaonu, kuhinju, terasu, kuglanu. Stalno opskrbljjen, pod upravom RPTD »Prijatelj prirode« iz Zagreba. Prilaz iz Zagreba od tramvajske st. Černomerec (2 sata), od stanice grad. želj. Stenjevec gornji (1 sat), od Vrapča (sat i pol). Izleti u špilju Veternicu (10 minuta), Ponikve (1 sat), Kamene Svatove (2 sata), Podsusded (2 sata), Tomislavov dom (4 sata).

DOM POD SUSEDGRADOM (291 m) na krajnjem zap. izdanku Medvenice u crnogoričnoj park-šumi pod ruševinama Susedgrada. Zgrada je iz 1900. g., a za planinare je adaptirana 1952. Dom je stalno otvoren i opskrbljjen, pod upravom PD »Susedgrad«. Za sada nema mogućnosti za noćenje. Prilaz iz Fodsuseda (st. grad. želj., autobusna st., 12 km od Zagreba) 15 minuta. Izleti na ruševinu Susedgrada (5 min.), Kamene Svatove (2 sata), Glavicu (2 sata).

SAMOBORSKO GORJE

DOM NA OŠTRCU (621 m) sagraden 1938. g. (obnovljen 1946.) na travnatom sedlu ispod vrha. Ima 3 sobe sa 27 kreveta i 1 skupnu sa 25 ležaja, kuhinju, salu, kuglanu. Stalno je opskrbljjen, pod upravom PD »Željezničar« iz Zagreba. Prilaz iz Samobora (ž. st. 20 km od Zagreba) raznim putevima (2 i pol do 3 sata). Izleti na Lipovac ($\frac{1}{2}$ sata), Japetić (3 sata), Plješivici (2 sata), Okić (3 sata).

SOIČEVA KUĆA (364 m) pod starim gradom Lipovcem u dolini između Japetića i Oštrca, sagrađena 1928. g. Ima 2 sobe po 2 kreveta, i po jednu sa 4, 5 i 7 kreveta, blagovaonu, kuhinju, terasu, bazen za kupanje, elektriku. Stalno opskrbljeno pod upravom PD »Japetić« iz Samobora. Pristup iz Samobora cestom oko 10 km (2 i pol sata). Izleti na Japetić (sat i pol). Dom na Žitnici (sat i pol). Lipovac (15 min.), Cerinski vir (sat i četvrt).

ENCIJANOV DOM NA ŽITNICI (842 m) sagrađen 1955. g. na čistini 20 minuta južno od vrha Japetića. Ima po 1 sobu sa 2 i 6 kreveta, 3 sobe sa ukupno 21 skupnim ležajem, blagovaonu, kuhinju, terasu, balkon, elektriku. Stalno opskrbljjen, pod upravom PD »Jastrebarsko«. Prilaz od ž. st. Jastrebarsko (33 km od Zagreba) 3 sata, iz Samobora preko Šoćeve kuće 3 i pol sata. Izleti na vrh Japetića 871 m (20 min.), u Šoćevu kuću (1 sat).

OPASKA. U Samoborskom gorju postoje još dva planinarska objekta. To je planinarski buffet na Palačniku na putu za Oštrec, tri četvrt sata od Samobora, i planinarska gostionica Smerovišće (Dumić) sa 6 kreveta, na cesti koja vodi iz Samobora do Šoćeve kuće, oko sat i pol od Samobora.

HRVATSKO ZAGORJE

PLANINARSKI DOM CESARGRAD (509 m) sagrađen 1951. g. na sz. strani Cesargradskih gore u vinorodnom kraju kod starog grada Cesargrada. Za sada neopskrbljen, pod upravom FD »Klanjec« u Klanjcu, gdje se može dobiti ključ. Pripstup iz Klanjca (1 sat), Kumrovec (1 sat), Tuhejskih toplica (2 sata). Od najbliže ž. st. V. Trgovišće (34 km od Zagreba) ima do Klanjca 23 km cestom (autobus). Nova pruga za Kumrovec, koja je u izgradnji prolazit će pola sata ispod doma. Izlet u Zelenjak ($\frac{1}{4}$ sata).

DOM NA KUNA GORI (oko 600 m) sagrađen 1955. g. na ist. strani Kuna gore. Ima 30 ležaja (skuonih), kuhinju, blagovaonu i bunar. Zasada neopskrbljen, pod upravom PDKG Pregradi, gdje se može dobiti ključ. Prilaz iz Pregrade (pol sata). Do Pregrade ima od ž. st. Lupinjak (68 km od Zagreba) sat i pol, Rogatec (75 km od Zagreba) 13 km, V. Trgovišće (34 km od Zagreba) 24 km, a od Krapinskih toplica 12 km.

DOM NA STRAHINJŠČICI (618 m) sagrađen 1941-3 (obnovljen 1950. g.) na šumovitom sedlu ji. pod najvišim vrhom. Ima po 1 sobu sa 2 i 3 kreveta, i po jednu skupnu sa 12 i 16 ležaja, blagovaonu, kuhinju, balkon, elektriku. Neopskrbljen, pod upravom PD u Krapini, gdje se može dobiti ključ. Prilaz iz Krapine (ž. st. 56 km od Zagreba) preko rudnika (2 sata), od ž. st. Golubovec (3 sata). Izleti na Ivanščicu preko Golubovca (6 sati), na Trakoščan preko Jesenja: 1 sat do Jesenja, zatim: 13 km cestom, ukupno 4 sata.

PASARIĆEVA KUĆA NA IVANŠČICI (1061 m) sagrađena 1929. (obn. 1951.) na vrhu pokraj piramide. Ima po 1 sobu sa 7 i 8 kreveta i 1 skupni ležaj za 5 osoba, cisternu, blagovaonu, kuhinju. Neopskrbljena, pod upravom PD u Ivancu gdje se može dobiti ključ. Prilaz od ž. st. Budinščina (72 km od Zagreba) 3 i pol sata, od ž. st. Ivanec (124 km od Zagreba) raznim putevima po 2 i pol sata.

DOM NA RAVNOJ GORI (671 m) sagrađen 1950. u šumi, 10 minuta ispod vrha. Ima 2 sobe po 2 kreveta i 2 skupne sa 30 ležaja, cisternu, kuhinju, blagovaonu. Stalno opskrbljjen, pod upravom PD Ravna gora iz Varaždina. Prilaz iz ž. st. Lepoglava (131 km od Zagreba), 12,5 km do Trakoščana (autobus u sezoni), zatim 1 sat i pol uspona. Iz Lepoglave (6 km) ili Ivanca (7 km) do Kamenicu, zatim 2 i četvrt sata uspona. Izleti na Ivanščicu (6—7 sati), Strahinjšicu (5 s.).

DOM NA KAMENTOVČU (242 m) 1935. (obn. 1946.) pod stijenama između najvišeg vrha i ruševina starog grada Kalnika. Ima 5 soba po 2 kreveta i 2 skupne sa 36 ležaja, blagovaonu, kuhinju, kupaonu, terasu. Stalno opskrbljjen, pod upravom PD »Kalinik« u Križevcima. Pripstup od ž. st. Križevci (57 km od Zagreba) cestom preko sela Kalnik 17 km ili 3 i pol sata hoda. Od ž. st. Novi Marof (87 km od Zagreba) 4 sata. Od Varaždinskih toplica (98 km od Zagreba) 4 i pol sata.

BILO GORA

DOM NA KAMENTOVČU (242 m) sagrađen 1951. na pitomom brežuljku iznad sela Maglenića. Ima 3 sobe po 2 kreveta i 2 sobe sa 15 ležaja, salu, kuhinju, terasu, elektriku, cisternu, bunar. Stalno opskrbljjen, pod upravom PD »Bilogora« u Bjelovaru. Pripstup od ž. st. Veliko Trojstvo (98 km od Zagreba) 1 sat hoda.

POŽEŠKO GORJE

DOM NA JANKOVČU (475 m) sagrađen 1934. (obn. poslije rata) na šumskoj čistini na podnožju Papuka, na omiljelom izletištu sa jezerom, slapom i špijlom. Ima 6 soba po 2 kreveta, 2 po 4, po 1 sa 6 i 8, i 2 sa 36 skupnih ležaja, blagovacnu, terasu, verandu, kuhinju, kupaonu. Stalno opskrbljjen, pod upravom PD Osijek. Elektrificiran, ima vodovod. Pripstup sa sj. od ž. st. Slatinski Drenovac (113 km od Osijeka) 6,5 km.

ili 1,40 sati hoda. Sa j. od ž. st. Velika (207 km od Zagreba) 11 km ili 3 sata hoda. Izlet na vrh Papuka oko 3 sata.

DOM U VELIKOJ (oko 300 m) na podnožju Papuka kraj termalnog kupališta. Nalazi se u gradnji (pod krovom), prenoćište u susjednom hotelu. Upravlja PD u Sl. Požege. Prilaz iz ž. st. Velika (207 km od Zagreba) 8 km cestom ili 2 sata hoda.

DOM NA PETROVOM VRHU (615 m) sagraden 1939. (obn. 1954.) na sj. ogranku Papuka. Ima 2 sobe po 8 ležaja, ali još nije dovršen. Pod upravom PD »Petrov vrh« iz Daruvara. Prilaz od ž. st. Daruvar (142 km od Zagreba) 10 km ili 2 sata hoda, a isto toliko iz ž. st. Bijela i Batinjani.

DOM NA OMANOVČU (652 m) u zap. dijelu Psunja. Nalazi se u gradnji, neopskrbljen, pod upravom PDBF Pakrac Šumarije Lipik. Pristup od ž. st. Pakrac (119 km od Zagreba) 7 km ili 2 sata hoda.

DOM DILJ (169 m) na j. strani Brodskog vinogorja. Zgrada je sagrađena 1905. (obn. 1955.), pod upravom PD Sl. Brod. Ima 1 sobu sa 5 kreveta, stalno otvoren, djelomično opskrbljena. Pristup od ž. st. Sl. Brod 5 km ili 1 sat.

OPASKA. Na zap. podnožju Papuka nalazi se planinski hotel u Zvečevu, koji dolazi u obzir za uspon na Papuk. Stalno opskrbljena. Pristup sa sj. od ž. st. Voćin (223 km od Zagreba) 12 km cestom, a s juga od Kamenskog 16 km cestom. Od Pakraca do Kamenskog ima 26 km, a od Požege 25 (autobus).

GORSKI KOTAR

HIRČEVA KUĆA (1300 m) sagradena 1923. među vapnenačkim kukovima Bijelih stijena. Neopskrbljena, djelomično obnovljena. Ima kuhinju, sobu sa skupnim ležajem za oko 15 osoba, i cisternu. Upravlja FSH. Ključ se može dobiti u Šumariji u Tuku i u Jasenkiju br. 28. Prilaz od ž. st. Ogulin (109 km od Zagreba) do Jasenka 25 km cestom zatim 2 sata uspona. Od ž. st. Lokve (177 km od Zagreba) do Mrkoplja (10 km), zatim cestom preko Tuka još oko 17 km i sat luh stijena (četvrt sata). Samarske stijene pol uspona sa ceste. Izleti na vrh Bijenje (1–2 sata), Bjelolasicu (4–5 sati), Klek (4 sata).

RATKOVO SKLONIŠTE (oko 1200 m) na Samarskim stijenama podignuto 1952. u prirodnjoj pećini. Sagradilo ga je PD Sveučilišta »Velebit« iz ostataka obližnje partizanske bolnice. Otvoreno, neopskr-

bljeno, skupno ležište za 10 osoba, bez krevetnine. Pristup kao i za Hirčevu kuću. Markirana staza se odvaja na 13. km. ceste Jasenak–Mrkoplj prema jugu. Bezvodno.

DOM NA PETEHOVCU (1024 m) sa- graden 1949. na pošumljenom vrhu iznad Delnice. Ima 2 sobe po 4 kreveta, po 1 sa 6 i 3 i skupno ležište za 20 osoba, salu, kuhinju, terasu, elektriku. Stalno opskrbljena, pod upravom PD u Delnicama. Pristup od ž. st. Delnice (168 km od Zagreba) 1 sat hoda.

DOM NA PLATKU (1111 m) planinarski dom na šumskoj čistini ispod Snježnika sagraden 1951. Ima 5 soba po 2 kreveta, 5 po 4, i 2 skupne sa 48 ležaja, 2 blagovaone, kupaona, elektrika, tekuća voda u sobama. Povremeno opskrbljena, pod upravom PD »Rijeka«. Pristup od ž. st. Rijeka do Kamenjaka (24 km, autobus), zatim sat i pol hoda. Izleti na Snježnik (1 sat i pol), Obruč (4 sata), Risnjak (3 i pol sata). Jadranski veleslalom!

DOM NA SNJEŽNIKU (1490 m) sa- graden 1950. pod samim vrhom Hrv. Snježnika sa pogledom na more i Alpe. Ima 1 sobu sa 32 ležaja, kuhinju i terasu. Neopskrbljen, ključ u domu na Platku ili kod FD »Rijeka« koji upravlja domom. Prilaz od doma na Platku (1 i pol sata), od doma na Risnjaku (2 i pol sata).

DOM NA RISNJAKU (1410 m) sagra- den 1932. (obn. 1953.) na Šloserovoj li- vadi ispod vrha Risnjaka. Obnova nije dovršena: pod krovom, neopskrbljen, otvoren. Prilaz od ž. st. Delnice preko Crnog Luga (5–6 sati), od ž. st. Lokve preko Mrzle Vodice i Suhe Rječine (4 i pol sata). Izlet na vrh Risnjaka (20 min.).

OPASKA. Pod vrhom Kleka započela je izgradnja planinarske kuće. U Delnicama postoji Lovački dom, koji je stalno opskrbljena. Sat i pol od Delnice pod Drgomaljem na Vidikovcu izgraden je hotel koji je otvoren u sezonu. Na Čabarškoj Polici ispod Slov. Snježnika, 40 km od Rijeke, podignuto je planinarsko sklonište kraj nekadašnjeg doma CAI »G. Rey«.

UČKA

DOM NA LISINI (644 m) sagraden na šumskoj čistini u sj. dijelu Učke 1921. g. (obn. poslije rata). Ima 3 sobe, kuhi- nju, blagovaonu, terasu. Povremeno opskrbljena. Prilaz od ž. st. Matulje–Op- tija (10 km od Rijeke) 2 sata hoda ce- stom preko sela Kriva (gostionica Šepić). Izlet na Planik (1271 m) 2 i pol sata, i dalje na planinarski dom Učka 3½ sata.

OPASKA! Na vrhu Učke (1396 m) nalazi se razgledna kula koju su podigli talijanski planinari za talijanske okupacije Istre. U kuli se nalazi otvoreno sklonište u koje se može smjestiti nekoliko osoba. Na sedlu pod vrhom Učke (925 m) nalazi se planinarski dom »Učka«, koji je zasada još ugostiteljski objekt. Dom je stalno opskrbljen. Prilaz cestom iz Rijeke oko 20 km, ili 3 sata uspona iz Opatije preko Veprinca. Izleti na vrh Učke (sat i četvrt), na Flanik ($\frac{3}{4}$ sata), Lisinu (još 2 sata). Na j. strani Učke grade rudari iz Raše svoju planinarsku kuću.

VELEBIT

HIRČEV DOM (20 m) u Jablancu. Prije rata privatna kuća obitelji Hirc, adaptiran za planinare 1955. kao uporište za Sj. i Sr. Velebit. Sobe od 2, 4 i više ležaja, ukupno oko 30 ležaja, zatim kuhinju, blagovaonu, terase, vlastito kupalište na moru, elektrika, cisterna. Prilaz iz Rijeke brodom. Izleti u duboki zaljev Zavrnatnicu (četvrt sata), kuća na Zavižanu (9 sati), Alan (3 i pol sata).

DOM MILANA ŽEŽELJA (1600 m, biv. Krajačeva kuća) na Zavižanu ispod vrha Vučjaka sagrađen 1927. (obn. 1952.) na početku Turističke staze ing. Premužića. Ima 2 sobe po 2 kreveta, po 1 sa 6 i 12 i skupni ležaj na tavanu, kuhinju, blagovaonu, cisternu. Stalno otvoren, djelomično snabdjeven, pod upravom PD »Zavižan« u Senju. Prilaz od Sv. Jurja, (luka 10 km j. cd Senja) do Olтарa 13,6 km, zatim 2 i pol sata uspona. Izleti na Plješevicu (1653 m) 2 sata, M. Rajinac (1699 m) 2 sata. Rožanske Kukove, Rossijevu kolibu 2 sata, Mirovo (Alan) 4—5 sati.

ROSSIJEVA KOLIBA, sklonište (1580 m) podignuto 1929 (obn. 1955.) među Rožanskim Kukovima na Premužićevoj stazi. Neopskrbljeno, otvoreno, bez inventara, cisterna. Kapacitet 10 osoba. Informacije u domu Milana Žeželja. Pristup od doma M. Žeželja 2 i pol sata, od Mirova (Alana) 2 i pol sata, od luke Starigrad 5 sati.

DOM NA BAĆIĆ KOSI (1100 m) sagrađen 1935. (obn. 1952.) pod stijenama Baćić Kuka u Sr. Velebitu, pola sata od Premužićeve staze na sj. Ima 2 sobe po 2 kreveta, 1 soba sa 10 ležaja, bez krevetnine i ostalog inventara. Neopskrbljen, pod upravom PD »Visočica« u Gospiću. Ključ u Gospiću ili kod čuvara u selu Dabar, 1 sat ispod doma. Prilaz od ž. st. Gospić (214 km od Zagreba) do Oštarija 22 km (autobus), za-

tim sat i pol Premužićevom stazom. Izleti na Ograđenicu (3—4 sata), Mirovo (još toliko).

DOM NA ŠTIROVCU (1350 m) u J. Velebitu, sagrađen 1955. na proplanku ispod prijevoja Struge na Ličkoj strani. Ima po 1 sobu sa 2 i 4 kreveta i 4 sobe sa 50 skupnih ležaja, blagovaonu, kuhinju, izvor kraj kuće. Za sada neopskrbljen, pod upravom PD »Badanj« u Metku. Prilaz od ž. st. Medak (228 km od Zagreba) 4 sata, od luke Starigrad kroz V. Paklenicu 5—6 sati. Izleti na Badanj (2 sata), Vaganski vrh (3 sata), Sv. Brdo (4—5 sati).

LIČKA PLJEŠEVICA

DOM NA PLJEŠEVICI (1400 m) sagrađen 1954. pod vrhom Gola Plješevica. Brvnara sa dvije prostorije i skupnim ležajevima, zatvorena, neopskrbljena, pod upravom PD u T. Korenici, gdje se može dobiti ključ. Pristup od ž. st. Vrhovine (167 km od Zagreba) do Prijekoja (30 km cestom) ili do T. Korenice (40 km), odakle 3 sata uspona. Od ž. st. Bihać (179 km od Zagreba) 5 sati uspona. Od Plitvičkih jezera preko Prijekoja 5 sati. Izlet iz kuće na vrh Plješevice oko pola sata.

OPASKA. Na putu iz ž. st. Javornik za Plitvice u šumariji u Čorkovoj uvali postoje skupna ležišta za planinare i turiste. Isto tako u šumarskoj zgradi u Prijekoju ispod Plješevice.

MOSOR

DOM NA LJUVACU (oko 900 m) na jz. strani Mosora, sagrađen još prije rata (obn. 1951). Ima po 1 sobu sa 1, 4, 6 i 12 kreveta, blagovaonu, kuhinju, izvor, tuš. Stalno otvoren, djelomično opskrbljen, pod upravom PD »Mosor« u Splitu. Prilaz cestom Split-Zrnovnica (11 km)—Srinjine (15 km)—Sitno (21 km). Postoje kratice od Zrnovnice (3 sata hoda), Srinjina (2 sata), G. Sitna (45 min). Od Solina preko Omladinske kuće 4 i pol sata. Izlet na vrh Mosora (1330 m) 1 sat, na V. Kabal (1342 m) sat i pol, Omladinsku kuću 2 sata.

OMLADINSKA KUĆA (940 m) na Uzničkoj kosi na Mosoru, nekadašnja luggarica u zap. dijelu Mosora, danas se adaptira za planinarske potrebe. Obnova nije završena, zatvorena, neopskrbljena, ključ kod PD »Mosor« u Splitu. Prilaz od ž. st. Mravince (9 km od Splita) 2 sata hoda, od doma na Ljuvacu 2 sata.

VICKOV STUP (1330 m) na vrhu Mošora, deseterokutno sklonište od pocinčanog lima, 2 m promjera, a 3 m visine. Sagrađeno 1952. od PD RSD »Split« pod čijim je nadzorom i sada. Prilaz od doma na Ljuvaču (1 sat).

BIOKOVO

PLANINARSKI DOM »PARTIZAN« (1370 m) pod Vošcem sagrađen 1934. (obn. 1953.) na j. strani Biokova. Ima po 1 sobu sa 4 i 6 kreveta, 2 sobe po 3, skupni ležaj za 40 osoba, blagovaonu kuhinju, cisternu. Opskrbljen u ljetnoj sezoni, pod upravom PD »Biokovo« u Makarskoj, gdje se može dobiti ključ. Prilaz iz Makarske (3 i pol sata). Izlet na Sv. Juru, najviši vrh Biokova 2 s.

ORJEN

DOM NA VRBANJI (1007 m) na krškom polju ispod Orjenskog sedla, sagrađen 1934. (obn. 1949.) na ratnoj cesti

Gruda—Crkvice—Hercegnovi. Oko 30 ležaja, cisterna, elektrika, kuhinja, blagovaona. Opskrbljen u ljetnoj sezoni, pod upravom PD Dubrovnik. Ključ kod čuvara koji stanuje 200 m od doma. Prilaz od ž. st. Gruda (62 km od Dubrovnika) 30 km cestom preko Mrcina ili kraticama 5 sati hoda. Izlet na vrh Orjena 1 i pol sata. Ski tereni! Orjensko sedlo 1 sat.

OPASKA! U Dalmaciji nalaze se u izgradnji još dvije planinarske kuće. Jedna na Kozjaku iznad Kaštela Sućurca kod Splita, a druga na Vidovoj Gori na otoku Braču (778 m.), gdje je još prije rata postojala kuća. Jedan sat od doma na Vrbanji, na Orjenskom sedlu nalazi se planinarsko sklonište koje još nije obnovljeno, ali je pod krovom.

PD »Zagreb« posjeduje u Julijskim Alpama na planini na Lazu svoje sklonište za 6 osoba. Pristup od ž. st. Bohinjska Bistrica 5 sati. Ključ u društvu ili kod čuvara Marije Odar, St. Fužina

13.

Podatke sabrao dr. Ž. P.

